

OPETTAJAT & REHTORIT KERTO VAT

– vapaa sivistystyö ja taiteen perusopetus poikkeusoloissa

Vapaa sivistystyö pähkinäkuoressa

(Lähteet: OPH, Kansalaisopistojen liitto ja Suomen kansanopistoyhdistys)

Vapaan sivistystyön koulutuksella edistetään yhteiskunnan eheyttä, tasa-arvoa ja aktiivista kansalaisuutta. Koulutuksen tarkoituksena on myös edistää ihmisten monipuolista kehittymistä ja hyvinvointia. Oppilaitoksia ovat kansalaisopistot, kansanopistot, kesäyliopistot, liikunnan koulutuskeskukset ja opintokeskukset.

KANSALAIPOISTO voi olla nimeltään kansalaisopisto, työväenopisto, opisto tai aikuisopisto. Koulutukseen voi osallistua kuka tahansa iästä ja koulutustaustasta riippumatta.

177
kansalais-
opistoa

Opetusta jokaisen Suomen kunnan alueella

600 000
opiskelijaa

Kansalaisopistoissa opiskelee vuosittain yli puoli miljoonaa suomalaista

2 000 000
opetustuntia

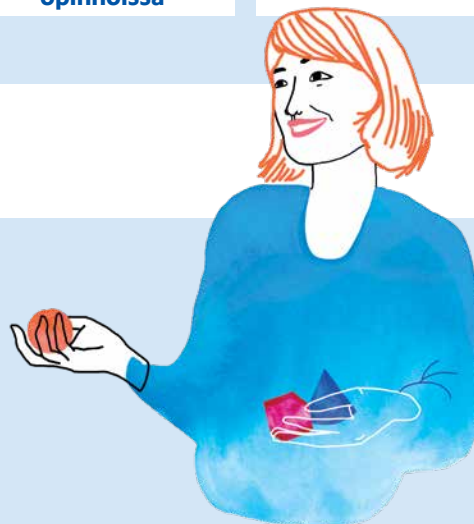
Vuosittain kansalaisopistoissa järjestetään yli 2 miljoonaa opetustuntia

75
kansanopistoa

18 000
opiskelijaa
pitkäkestoisissa
opinnoissa

82
kansanopisto-
kampusta

80 000
opiskelijaa
lyhytkursseilla

Taiteen perusopetus pähkinäkuoressa

(Lähteet: OPH, TPO-liitto)

Taiteen perusopetus on paikallisissa taideoppilaitoksissa vapaa-ajalla annettavaa taidekasvatusta. Opetus on ensisijaisesti lapsille ja nuorille tarkoitettua eri taiteenalojen opetusta ja sitä voidaan järjestää yleisessä ja laajassa oppimäärässä yhdeksällä taiteenalalla. Taiteen perusopetus on tavoitteellista, valtakunnalliseen opetussuunnitelmaan sidottua ja sitä antavat alan koulutetut ammatillaiset. Taiteen perusopetuksen laaja oppimäärä valmistaa myös hakeutumaan taiteen ammatilliseen tai korkea-asteen koulutukseen.

424
oppilaitosta

Toiminta on laajaa, sivutoimipisteitä on yhteensä 1 225.

128 000
oppilasta

Taiteen perusopetuksen oppilaita on enemmän kuin lukiolaisia.

267
kunnassa

Opetusta on tarjolla noin 86 % Suomen kunnista.

9
taiteenalaa

Arkkitehtuuri, kuvataide, käsityö, mediataiteet, musiikki, sanataide, sirkus, tanssi ja teatteritaide

15 000
tapahtumaa
vuodessa

Esitykset, konsertit, näyttelyt ja tapahtumat ovat tärkeä osa toimintaa.

Poikkeuksellisten olojen vaikutus vapaan sivistystyön ja taiteen perusopetuksen toimintaan

Lukijalle

Kysyimme vapaan sivistystyön ja taiteen perusopetuksen oppilaitosten johdolta ja henkilöstöltä, miten pandemia on muokannut heidän työtään ja toimintaympäristöään ja mitä vaikutuksia sillä voi olla tulevaan. Kysely toteutettiin marraskuussa 2020. Vastauksia kyselyyn saatiin yhteensä 1084, joista kansalaisopistoissa työskentelevien vastauksia oli 528, taiteen perusopetuksen oppilaitoksissa työskentelevien vastauksia 520 ja kansanopistoissa työskentelevien vastauksia 36. Kyselyssä kartoitettiin oppilaitoksissa työskentelevien kokemuksia vuoden 2020 kevään, kesän ja syksyn ajalta.

Tässä raportissa kyselyn vastauksia on tarkasteltu erikseen kansalaisopistojen, taiteen perusopetuksen oppilaitosten sekä esihenkilöasemassa olevien vastaajien osalta. Vastauksia tarkasteltaessa on katsottu vain kullakin tarkastelujaksolla työssä olleiden vastauksia.

Raportin kirjoittamisesta on vastannut OAJ. Kyselyaineiston kvantitatiivisen perusanalyysin on toteuttanut OAJ:n korkeakouluharjoittelija **Helena Stigell**. Tämän jälkeen kvantitatiivisen aineiston tulokset on työstetty tutkimusryhmän yhteistyönä. Tutkimusryhmän ovat muodostaneet **Vesa Ilves, Helena Stigell, Tuovi Manninen** ja **Hannele Louhelainen** OAJ:stä.

Selvityksen tekemiseen ovat osallistuneet Opetusalan Ammattijärjestö, Kansalaisopistojen liitto, Kansanopistoyhdistys, Taiteen perusopetusliitto TPO ry, Suomen konservatorioliitto, Suomen Kuntaliitto ry, Opetushallitus sekä opetus- ja kulttuuriministeriö. Nämä tahot ovat toimineet selvityksen ohjausryhmänä ja vastanneet kysymysten laadinnasta.

Kyselyn valmisteluun osallistuneet organisaatiot suosittelevat, että kyselyn tuloksia käytetään koronapandemiasta oppimiseen ja toiminnan kehittämiseen vapaan sivistystyön ja taiteen perusopetuksen oppilaitoksissa. Raportissa ei oteta kantaa asioihin, joista sovitaan työnantaja- ja työntekijäosapuolten kesken.

Kevät, kesä ja syksy 2020 turvallisen harrastamisen periaatteiden äärellä

KORONAPANDEMIAN VUOKSI Suomessa otettiin käyttöön valmiuslaki ja siihen liittyvät käyttöönottoasetukset 17.3.2020. Poikkeusoloissa koulutukseen kohdistuvia valtakunnallisia rajoituksia jatkettiin 13.5.2020 asti. Valtioneuvosto suositti, että vapaan sivistystyön koulutus järjestetään etäopetuksena lukuvuoden loppuun asti. Kesällä 2020 pandemiatilanne kehittyi suotuisampaan suuntaan, mutta epävarmuus kesän ja seuraavan syksyn tilanteesta vaikeutti koulutuksen järjestämistä.

Opetuksen määrä jäi kesällä vähäiseksi. Syksyllä 2020 siirryttiin alueellisiin ratkaisuihin, sillä koronaviruksen leviämässä ja ilmenemisessä nähtiin esiintyvän suuria alueellisia eroja. Lokakuussa 2020 suositeltiin, että aikuisten taiteen perusopetuksessa ja vapaassa sivistystyössä siirryttäisiin etäopetukseen vasta, kun se on terveysviranomaisen arvion perusteella välttämätöntä, mutta leviämisvaiheessa oppilaitokset voivat harkintansa perusteella siirtyä kokonaan etäopetukseen. Koronapandemia on vaikeuttanut monin paikoin lähiopetuksena toteutettavan koulutuksen järjestämistä edelleen vuonna 2021.

Taiteen perusopetuksessa ja vapaassa sivistystyössä seurattiin aktiivisesti epidemiatilanteen kehittymistä ja toimia ja opetusta suunniteltiin niiden mukaisesti. Oppilaitosten opetusjärjestelyissä otettiin huomioon tartuntatautilanteen eteneminen ja siitä seuranneet muutokset sekä ajantasaiset viranomaisten määräykset, ohjeet ja suositukset.

Kevät oli hyppy syvään veteen, ja nyt on opeteltava uimaan koronan kanssa.

Poikkeuksellisten olojen vaikutus vapaan sivistystyön ja taiteen perusopetuksen toimintaan -raportin tulokset

HELENA STIGELL, OAJ

PANDEMIAN AIKAANSAAMAT muutokset ilmenivät taiteen perusopetuksen ja vapaan sivistystyön oppilaitoksissa vaihtelevasti ja monin tavoin. Ehkä merkittävin toimintaympäristön muutos oli opetuksen nopea siirtyminen etäopetukseen osassa oppilaitoksia. Keväällä 2020 toteutetun poikkeusolojen vaikutusta opettajien työhön kartoittavan kyselyn perusteella voidaan nähdä, että lähtökohdat etäopetukseen siirtymiselle olivat osittain haastavat.

Työtilanne pysyi taiteen perusopetuksen osalta suhteellisen hyvänä läpi poikkeuksellisen ajan, mutta kansalaisopistojen henkilökunnalle erityisesti kevät oli rankkaa aikaa, kun vain puolella työ jatkui normaalisti. Työhön käytetty aika taas kasvoi erityisesti johtavassa asemassa olevilla ja taiteen perusopetuksessa, mutta myös kansalaisopistojen puolella. Poikkeuksellisen ajan keskellä monet työtehtävät lisääntyivät, vaikka opetustuntien määrä saattoikin pienentyä. Pitkittänyt epävarmuus ja jatkuvat muutokset olivat kaikille yhteinen jaksamishaaste. Sekä opettajien että johtavassa asemassa olevien työnkuvaa leimasi jatkuva suunnittelun ja ennakkoinnin tarve.

Suurin osa taiteen perusopetuksen ja vapaan sivistystyön saralla työskentelevistä opettajista koki osaamisensa riittävän etäopetuksen järjestämiseen ja myös laitteet sekä ohjelmistot olivat hieman yli puolelle jo ennestään tuttuja. Opettajat kuitenkin arvioivat, että suurimmalle osalle oppijoista laitteet ja ohjelmat olivat täysin uusia. Haastavaksi siirtymän teki myös etäopetukseen tarvittavien laitteiden vähäinen määrä, minkä vuoksi opettajista valtaosan oli työskenneltävä omien laitteidensa varassa, osin puutteellisin etäyhteyksin ja ohjelmistoin.

Lähtökohdat etäopetuksen toteuttamiselle olivat monin tavoin vaihtelevat ja muutos opetustavassa vaati uuden oppettelua ja pedagogisen osaamisen soveltamista. Nopea digitaaliseen oppimisympäristöön siirtyminen sai osan innostumaan ja toiset kuormittumaan. Poikkeuksellinen aika toi toki mukanaan myös hyvää: moni vastaaja kertoi digitaalisen ja pedagogisen osaamisensa parantuneen. Uudenlaisten kokemusten ja osaamisen kertyminen antaa valmiuksia myös oppilaitosten toiminnan kehittämiseksi.

Vapaa sivistystyö

VAPAA SIVISTYSTYÖN tavoitteena on tukea elinikäistä oppimista, persoonallisuuden monipuolista kehittymistä ja yhteisössä toimimisen kykyä. Vapaa sivistystyö ei ole tutkintotavoitteista, eikä sen sisältöjä ole säädelty lainsäädännön kautta. Vapaan sivistystyön oppilaitoksiin lukeutuvat kansanopistot, kansalaisopistot, opintokeskukset, liikunnan koulutuskeskukset ja kesäyliopistot. (Opetushallitus 2020.) Tässä raportissa tarkastelemme poikkeuksellisten olojen kansalaisopistojen toimintaa sekä esihenkilötyön näkökulmasta myös kansanopistojen toimintaa.

Oppilaitos- ja opiskelijamääriltään kansalaisopistot ovat vapaan sivistystyön oppilaitosmuodoista suurin. Vuonna 2021 Suomessa oli yhteensä 177 kansalaisopistoa, joista suurin osa kunnallisia. Kansalaisopistojen opetusta on saatavilla Suomen jokaisessa kunnassa ja opistojen luonne vaihtelee maaseutumaisista opistoista suurten kaupunkien isoihin yksiköihin. Opistojen toiminta-alueet voivat olla hyvin laajoja ja useimmiten kansalaisopistojen toiminta onkin hajautettu eri puolille kuntaa, mikä alhaisten kurssimaksujen ohella edistää koulutuksen saavutettavuutta. Opistojen luonne sekä sijainti vaikuttivat osaltaan siihen, miten pandemia on kunkin toimintaan vaikuttanut.

Opiskelijoita kansalaisopistoissa on vuosittain yli 600 000 ja opetustunteja järjestetään yli 2 miljoonaa. Opetus järjestetään pääasiassa tuntiopettajien toteuttamana ja opettajat voivat opettaa useammassa eri opistossa sekä paikkakunnalla. Opettajia kansalaisopistoissa työskentelee kokonaisuudessaan 20 000–30 000, joista päätoimisesti työ-

kenteleviä on noin 10 000. Osa opettajista ja johtajista on toiminut alalla jo pitkään. Vuonna 2019 kansalaisopistojen opettajista alle 40-vuotiaita oli vain 12 %, kun taas yli 50-vuotiaita opettajia oli peräti 62 % (Opetushallitus 2020).

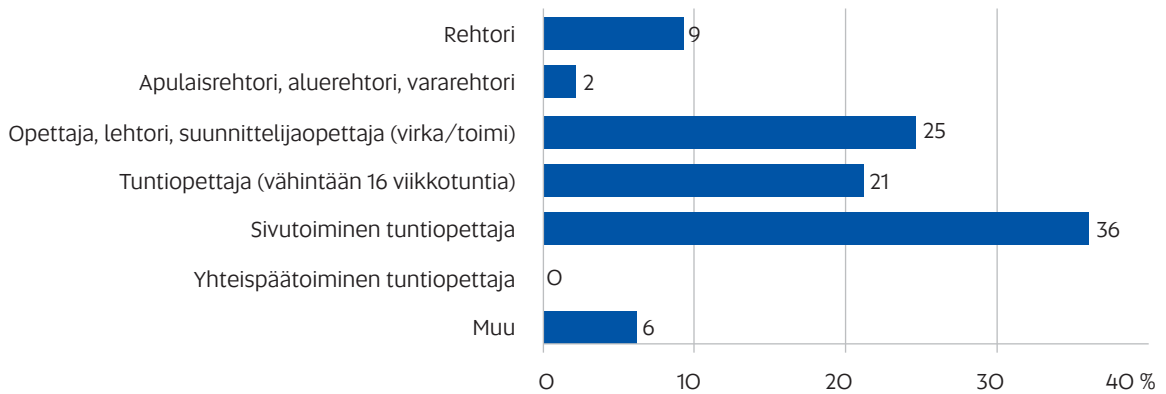
Kansalaisopistot ovat merkittävä toimija elinikäisen oppimisen mahdollistajana ja tuovat ihmisten elämään ympäri Suomen merkityksellisyyttä ja kohtaamisia yhdessä toimimisen kautta. Pandemian aikaansaamalla poikkeuksellisella ajalla oli merkittäviä vaikutuksia kansalaisopistojen toimintaan, niin hyviä kuin huonojakin.

Kansalaisopistot

KYSELYYN VASTASI yhteensä 528 kansalaisopistoissa työskentelevää henkilöä. Näistä vastaajista suurin joukko koostui sivutoimisista tuntiopettajista, joita oli 36 %. Opettaja, lehtoreita ja suunnittelijaopettajia oli 25 % ja päätoimisia

tuntiopettajia 21 % (kuvio 1). Loput vastaajista (yht. 11 %) olivat rehtoreita, apulaisrehtoreita tai muuta kansalaisopiston henkilöstöä. Vastaajista 90 %:lla oli asetuksen mukainen kelpoisuus nykyiseen tehtäväänsä.

Kuvio 1. Vastaajien pääasiallinen tehtävä kansalaisopistoissa.

Raportissa tarkastellaan kansalaisopistojen toiminnan osalta vain kevään ja syksyn tilannetta, sillä kansalaisopis-

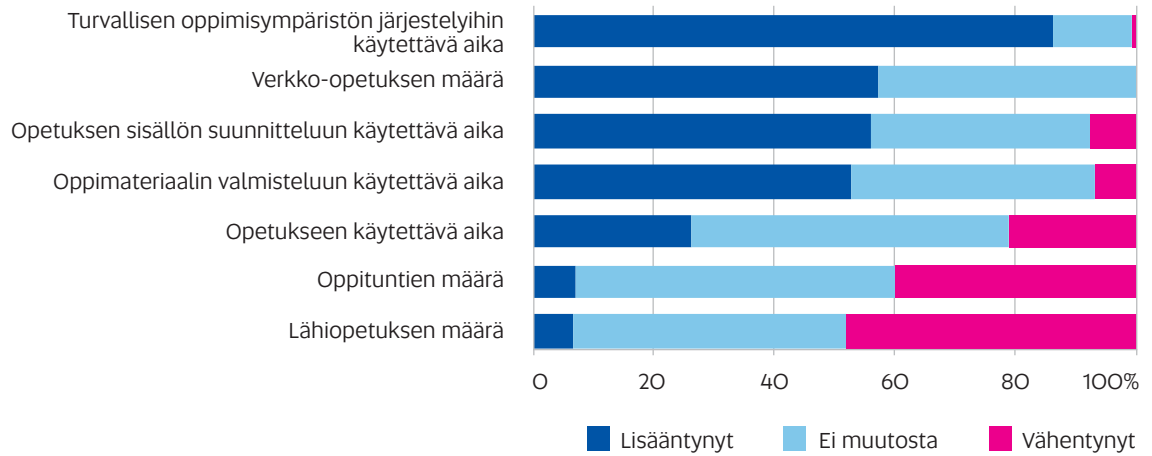
toille on tyypillistä, että toimintaa on kesällä huomattavasti vähemmän.

Työn muokkautuminen poikkeusaikana

POIKKEUSAIKA VAIKUTTI kansalaisopistojen työntekijöiden työhön merkittävällä tavalla. Suurimpana muutoksena tavanomaisiin oloihin verrattuna tapahtui joissain kansalaisopistoissa siirtymä lähiopetuksesta etä- tai hybridiopetukseen. Loikka oli merkittävä ja vaati henkilöstöltä totuttelua niin uudentyypisen viestinnän ja johtamisen, digitaalisten opetusvälineiden hallinnan kuin etäopetukseen soveltuvan pedagogiikan saralla. Siirtymä sekä poikkeuksellisten aikojen luoma epävarmuus lisäsivät myös muun muassa suunnittelu- ja ennakointityön määrää. Poikkeusaikana oppituntien määrä oli vähentynyt 40 %:lla vastaa-

jista, mutta samanaikaisesti työhön käytetyn ajan koettiin kuitenkin lisääntyneen.

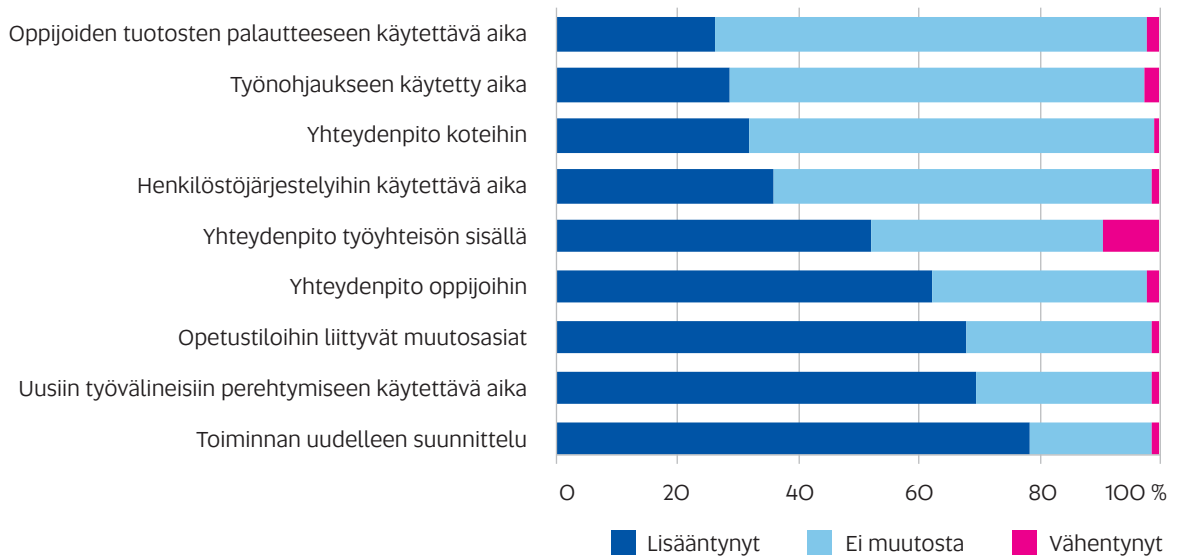
Kyselyyn vastanneet kokivat useaan opetustyöhön liittyvään työtehtävään käytettävän ajan lisääntyneen (kuvio 2). Kyselyyn vastanneista yli 80 % kertoi turvallisen oppimisympäristön järjestelyihin käytettävän ajan lisääntyneen, lähes joka kolmas kertoi verkko-opetuksen lisääntyneen ja yli puolet arvioi opetuksen sisällön suunnitteluun tai oppimateriaalin valmisteluun käytettävän ajan lisääntyneen.

Kuvio 2. Työtehtäviin käytettävä aika, opetustyö.

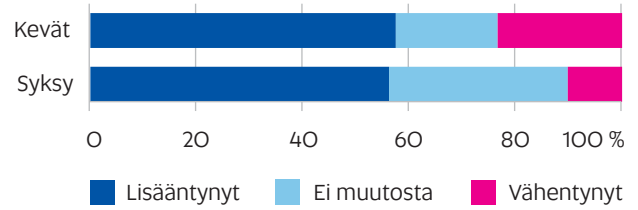
Muuhun työhön liittyvistä työtehtävistä vastaajista lähes 80 % kertoi toiminnan uudelleen suunnitteluun käytettävän ajan lisääntyneen ja noin kaksi kolmasosaa arvioi uusiin työvälineisiin perehtymiseen käytettävän ajan tai opetus-

tiloihin liittyvien muutosasioiden lisääntyneen (kuvio 3). 61 % vastaajista vastasi yhteydenpidon oppijoihin lisääntyneen ja hieman yli puolet koki yhteydenpidon työyhteisön sisällä lisääntyneen.

Kuvio 3. Työtehtäviin käytettävä aika, muu kuin opetustyö.

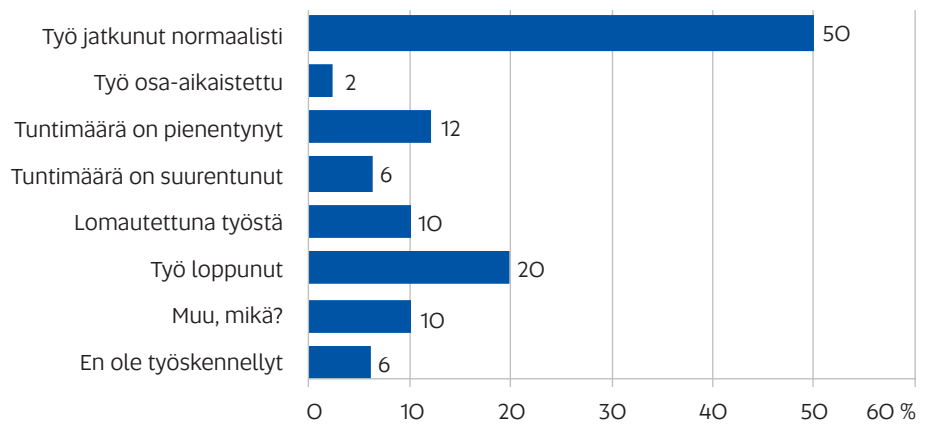
Työtehtävien määrän kasvun myötä työhön käytetty aika lisääntyikin lähes 60 %:lla vastaajista sekä keväällä että syksyllä (kuvio 4). Työtehtävien ja työhön käytetyn ajan lisääntyminen ilmeni muun muassa kansalaisopistojen henkilökunnan työssäjaksamisen heikentymisenä sekä työn kuormittavuuden kokemuksen lisääntymisenä.

Kuvio 4. Työhön käytetty aika.

Keväällä puolella vastaajista työt olivat jatkuneet normaalisti (kuvio 5). Kuitenkin vastaajista 20 %:lla työ oli kokonaan

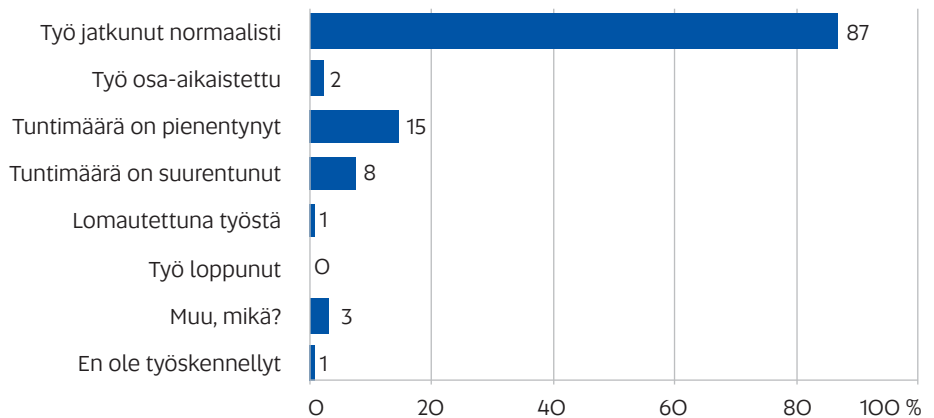
loppunut ja noin 25 %:lla työ oli osa-aikaistettu, tuntimäärä oli pienentynyt tai vastaaja oli ollut lomautettuna työstä.*

Kuvio 5. Työtilanne, kevät. *Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Syksyllä lähes 90 %:lla kyselyyn vastanneista työ oli jatkunut normaalisti, mutta silti lähes viidesosalla vastaajista työ oli osa-aikaistettu, tuntimäärä oli pienentynyt tai vastaaja

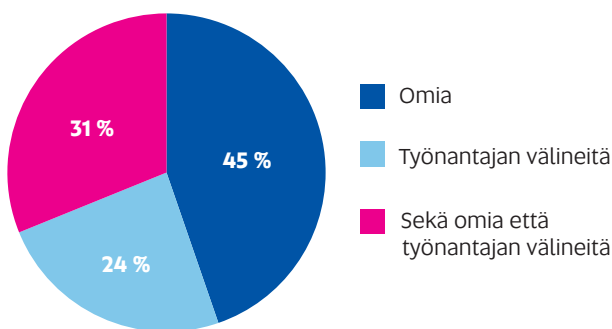
oli ollut lomautettuna työstä (kuvio 6). Toisaalta 8 %:lla vastaajista tuntimäärä taas oli suurentunut.*

Kuvio 6. Työtilanne, syky. *Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Verkko-opetuksen lisääntymisen myötä poikkeusjärjestelyiden aikana digitaalisen toimintaympäristön merkitys nousi työssä aiempaa isommaksi. Etäopetuksen luomista haasteista vastaajat nostivat esille erityisesti pedagogisten ratkaisujen haasteellisuuden sekä puutteellisten työvälineiden ja ohjelmistojen vaikutuksen. Kyselyyn vastanneista lähes puolella ei ollut käytössään työvälineitä kuten tietokonetta, tarvittavia ohjelmistoja tai verkkoyhteyttä työnantajan puolesta, vaan käytössä olivat täysin omat välineet (kuvio 7). Vain noin neljäsosalla vastaajista oli käytössään työnantajan työvälineet, ja noin kolmasosa kertoi välineidensä olevan sekä omia että työnantajan.

Kuvio 7. Käytössä olevat työvälineet ja ohjelmistot.

Useimmat vastaajista olivat kuitenkin tyytyväisiä käytössään olevien välineiden laatuun ja kokivat välineet työssä riittäviksi. Lähes viidesosa vastaajista kertoi välineistössään olevan merkittäviä puutteita, jotka häiritsevät työntekoa.

Osa vastaajista olisikin toivonut etätyöskentelyyn sopivampia välineitä, etenkin käytössä olleet ohjelmistot moni koki puutteelliseksi välineiden lisäksi muutamat vastaajat mainitsivat etäopetusta varten annetun koulutuksen olleen puutteellista. Välineiden käytön ohella oma etäopetukseen soveltuva pedagoginen osaaminen koettiin heikoksi, jolloin työn laadun koettiin kärsivän.

”**Henkisesti hyvin rankkaa, kun osaa tehdä työn hyvin, mutta ei voi välittää tietoa käyttäen tietotekniikkaa.**

”**Olisin tarvinnut opiston tietokoneet ja laitteet koulutusilanteessa etäopetukseen liittyen, mutta opisto ei päästänyt opiston tietokoneiluokkaan vaan jouduin lainaamaan laitteita tuttavilta. Lainakone tilttasi, kun koulutusta oli kulunut 1 tunnin ajan.**

”**Mieheni auttoi zoomin käytössä. Ja hankin itse syksyllä oman tabletin ja uuden puhelimen, jotta etäopetus tarvittaessa onnistuisi työpaikalla. Tuntiopettajat eivät saa työnantajalta kansalaisopistossa työpuhelinia ja tablettia, mikä mielestäni on väärin.**

”**Etäopetukseen ei tarjota kunnollisia välineitä (koneet ja ohjelmistot), mutta opettajalla on vapaus itse valita sopivat välineet, mikä on hyvä asia. Saa käyttää sitä ohjelmistoa, jonka itse parhaiten osaa.**

Etäpedagogiikkakoulutuksen ohella etäopetusvälineistöön, kuten laitteisiin ja ohjelmistoihin, panostamisen nähtiin olevan yksi ratkaisevimmista etäopetuksen laatua parantavista tekijöistä.

Jos tulevaisuudessa soitinopetus pitäisi toteuttaa jatkuvasti etäopetuksena koronapandemian takia, toivoisin että työantajani varmistaisi etäopetuksen tukemalla laadukkailla työvälineillä ja vehkeillä.

Opiskelijoiden välineillä oli huomattu olevan merkitystä etäopetuksen sujuvuudelle. Vastaajat mainitsivat, että opiskelijoilla saattoi olla vaikeuksia etäopetukseen osallistumisessa esimerkiksi huonojen tietoteknisten valmiuksien tai puutteellisen kielitaidon vuoksi.

Vastaajista monet kirjoittivat lähiopetuksen olleen heille paljon etäopetusta mieltäisempi vaihtoehto. Muutamia myös mainitsivat, kuinka poikkeusaikana lähiopetuksen arvostus oli tuntunut kasvaneen.

On ollut helpottavaa siirtyä takaisin lähiopetukseen. Toisaalta etäopetus toi tarvittavaa perspektiiviä ja lähiopetuksen mahdollisuutta osaa nyt arvostaa uudella tavalla.

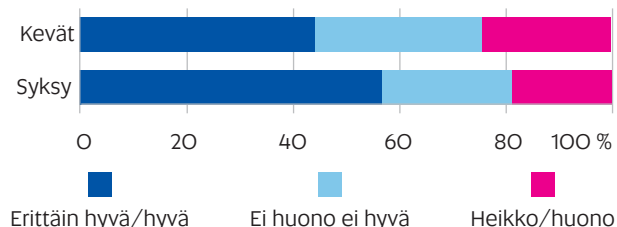
Siirtymä etäopetukseen oli kohdellut opetettavia aineita hyvin eri tavoin. Joidenkin opettavien aineiden kohdalla etäopetukseen siirtyminen oli myös käytännössä täysin mahdotonta, esimerkiksi oppimisessa tarvittavien välineiden vuoksi.

Opettamani pääaine, kankaankudonta ei voi siirtyä etäopetukseen. Kangaspuut ovat opistojen tiloissa.

Työssäjaksaminen, kuormittavuus ja lisääntyneestä työstä saatu korvaus

POIKKEUSAIKAN KANSALAIPOISTOJEN toimintaympäristö koki merkittävän muutoksen. Koettu muutos lisääntyneine työtehtävineen heijastui myös henkilökunnan työssäjaksamiseen, joka oli keväällä heikoimmillaan (kuvio 8). Tällöin työssäjaksamisensa hyväksi tai erittäin hyväksi arvioi vastaajista 42 %, kun taas heikoksi tai huonoksi vastaajista 23 %. Syksyllä työssäjaksaminen oli hieman kevättä paremmalla tasolla. Työssäjaksamisensa hyväksi tai erittäin hyväksi syksyllä työskennelleistä vastaajista arvioi yli puolet ja huonoksi tai heikoksi lähes 20 %.

Kuvio 8. Työssäjaksaminen.

Kyselyyn vastanneiden työssäjaksaminen oli yhteydessä työhön käytettyyn aikaan: työhön käytetyn ajan lisääntyessä työssäjaksaminen heikkenikin sekä keväällä että syksyllä. Keväällä ja syksyllä heikentynyt työssäjaksaminen oli yhteydessä myös tuen tarpeeseen. Mitä huonommaksi työssäjaksaminen koettiin, sitä useampaa erilaista tukea, kuten työssäjaksamisen tukea, pedagogista tukea, teknistä tukea, koulutuksellista tukea tai muuta tukea, henkilö oli tarvinnut.

Keväällä esihenkilöltä tai verkostoilta saatu riittäväksi koettu tuki lähi- ja etäopetuksessa sekä muussa työssä oli yhteydessä hyvään työssäjaksamiseen. Muutama vastaaja kuvailikin esihenkilöltä saadun tuen olleen merkittävä voimavara.

Yhteydenpito lähiesihenkilöön ja hänen tukensa on ollut suureksi avuksi korona-aikana.

Kollegoiden ja työyhteisön riittävä tuki lähi- ja etäopetuksessa oli yhteydessä hyvään työssäjaksamiseen keväällä ja syksyllä. Lisäksi kollegoilta ja työyhteisöltä saatu riittäväksi koettu tuki muussa työssä oli yhteydessä hyvään työssäjaksamiseen syksyllä. Työyhteisön tuki epävarmuuden keskellä koettiin tärkeäksi työssäjaksamisen kannalta ja monet olivat tyytyväisiä saatuaan työhön liittyvää vertaistukea poikkeusolojen keskellä. Toisaalta vertaistukea myös kaipasi moni sellainen, joka sitä ei ollut kokenut saaneensa. Sekä keväällä että syksyllä myös verkostoilta saatu riittävä tuki oli yhteydessä hyvään työssäjaksamiseen.

Kaipaisin helposti lähestyttävää keskustelutukea koko pandemian aiheuttamaan ahdistukseen. Tämmöistä tukea voisi tietysti olla mukava saada kansalaisopistojen kautta.

Oppilaitoksen tasolta saadut ohjeet olivat yhteydessä syksyn työssäjaksamiseen siten, että työssäjaksaminen koettiin heikoksi, mikäli saatuja ohjeita koettiin olevan vaikea noudattaa opetusjärjestelyissä. Selkeät ja toimivat oppilaitokselta saadut ohjeet sen sijaan olivat yhteydessä hyvään työssäjaksamiseen. Syksyllä heikko työssäjaksaminen oli yhteydessä kokemukseen siitä, etteivät valtakunnan tason ohjeistukset toteudu oppilaitoksessa.

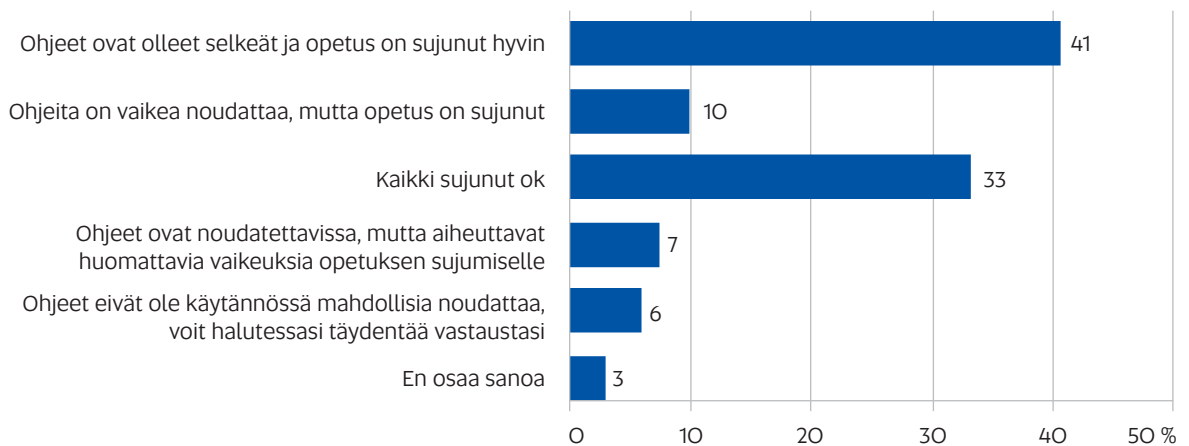

Keväällä etäopetuksen lisäksi oli tosi kuormittavaa, kun esimiesten antamat ohjeet ja aikarajat poukkoilivat. Suunnilleen joka kokouksessa aikataulut vaihtuivat ja tuli jotain uutta tehtävää.

Vastaajista 41 % piti oppilaitoksen opetusjärjestelyitä koskevia ohjeistuksia selkeinä ja kuvaili opetuksen sujuneen hyvin ja 10 % taas kertoi opetuksen sujuneen hyvin vaikeasti noudatettavista ohjeista huolimatta (kuvio 9). Suurin osa vastaa-

jista kuvailikin poikkeusjärjestelyiden sujuneen ohjeistuksen osalta riittävän hyvin. Kuitenkin 13 % vastaajista arvioi ohjeiden aiheuttaneen vaikeuksia opetuksen sujuvuudelle tai ohjeiden olleen käytännössä mahdottomia noudattaa.

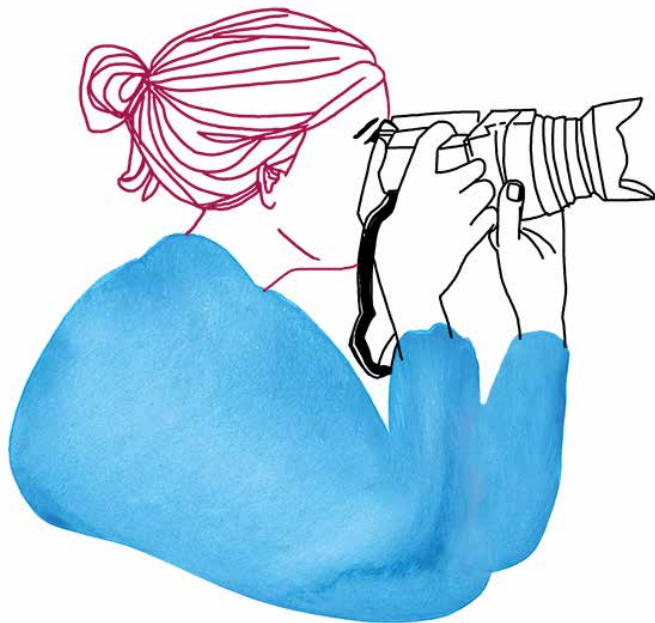

Kuvio 9. Oppilaitoksen syyslukukaudella antamien opetusjärjestelyitä koskevien ohjeiden toimivuus.

Lisäksi ilmeni, että vastaajien kokemusten mukaan eri oppilaitosten ohjeet olivat hyvin kirjavia ja etenkin ne opettajat, jotka opettivat useammassa eri oppilaitoksessa, olisivat kaihvanneet ohjeisiin yhtenäisempää linjaa. Toisaalta joissakin oppilaitoksissa ohjeet oli koettu selkeinä ja niitä oli myös pystytty hyvin noudattamaan.

Yksityinen kansalaisopistomme on esimerkiksi noudattanut annettuja ohjeita. Lisäksi on pidetty huolta siitä, että aina on ollut käsidesiä, suojaimia ja desinfiointiainetta. Ihmisten välisiä etäisyyksiä on noudatettu hyvin, ovat jo muodostuneet tavaksi.

Jotkin vastaajista kokivat opettajilla olleen suuri vastuu ohjeistusten noudattamisen valvomisesta. Monet myös kantoivat huolta omasta ja oppijoidensa turvallisuuden turvaamisesta esimerkiksi ahtaissa opetustiloissa. Oppijoiden terveyden ja turvallisuuden turvaamista pidettiin henkilöstön tärkeänä tehtävänä. Turvallisuudesta huolehtiminen heijastui myös työssäjaksamiseen.

Opiskelijoilta unohtuu hyvin helposti turvallisuusohjeet, vaikka ne on käyty läpi ja niistä muistutetaan seiniin kiinnitetyillä lapuilla. Opettajalla on aika iso vastuu huolehtia, että ohjeita noudatetaan. Kaikkein epäselvintä ohjeistus on ollut maskien käytön osalta.

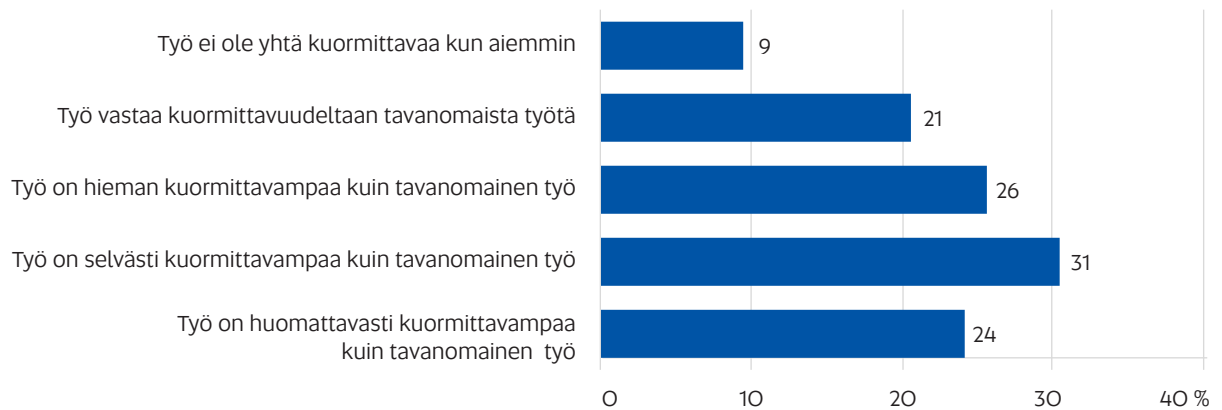

Syksyn työssäjaksaminen oli yhteydessä siihen, oliko työnantaja huolehtinut henkilöstön turvallisuudesta. Mikäli vastaajalla oli kokemus siitä, ettei turvallisuudesta oltu huolehdittu, oli myös työssäjaksaminen koettu muita vastaajia huonommaksi.

Keväällä heikkoon työssäjaksamiseen oli lisäksi yhteydessä myös turvallisen oppimisympäristön järjestelyihin käytetyn ajan kasvaminen. Syksyllä huonoon työssäjaksamiseen oli

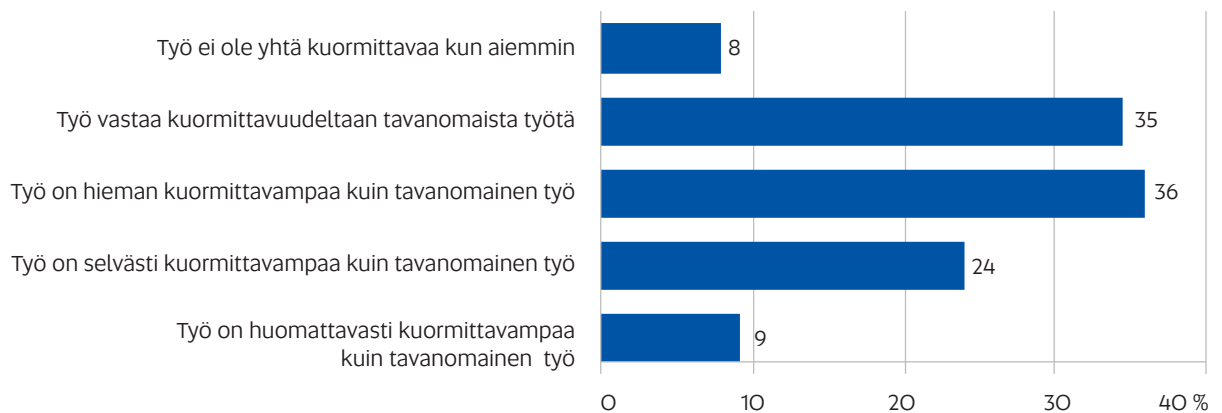
vat yhteydessä lisääntynyt yhteydenpito koteihin sekä opetustiloihin liittyvien muutosasioiden kasvu.

Työssäjaksamisen heikkeneminen oli yhteydessä myös työn kuormittavuuden lisääntymisen kokemuksen vahvistumiseen (kuvio 10). Kaikkiaan 81 % kyselyyn vastanneista koki työn keväällä hieman, selvästi tai huomattavasti kuormittavamaksi kuin tavanomaisen työn.*

Kuvio 10. Työn kuormittavuus, kevät. *Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Kesällä tilanne normalisoitui ja syksyllä työ koettiin jälleen tavanomaista kuormittavampana, muttei yhtä kuormittavana kuin keväällä (kuvio 11).*

Kuvio 11. Työn kuormittavuus, syksy. *Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Työhön käytetyn ajan lisääntyminen oli yhteydessä lisääntyneeseen työn kuormittavuuteen. Keväällä heillä, joilla työ oli osa-aikaistettu, tuntimäärä oli pienentynyt, jotka olivat olleet lomautettuna tai heillä, joilla työ oli kokonaan loppunut, kokemus työn kuormittavuudesta oli pienempi kuin muilla vastaajilla.

Keväällä kuormituksen kokemukseen oli työhön käytetyn ajan lisääntymisen lisäksi yhteydessä myös työtehtävien lisääntyminen. Kuormituksen kokemukseen oli yhteydessä opetustyöhön liittyvistä asioista verkko-opetuksen määrän kasvu ja lähiopetuksen määrän väheneminen sekä oppijoiden tuotosten palautteeseen, opetuksen sisällön suunnitteluun ja oppimateriaalin valmisteluun käytettävän ajan lisääntyminen. Lisäksi suureen kuormittavuuden kokemukseen olivat yhteydessä uusiin työvälineisiin käytettävän ajan kasvu ja työyhteisön sisäisen yhteydenpidon sekä oppijoihin suuntautuvan yhteydenpidon lisääntyminen. Myös ajan epävarmoista tulevaisuuden näkymistä aiheutuneet erilaiset suunnittelu-, varautumis- ja järjestelytoimien lisääntyminen, kuten toiminnan uudelleen suunnittelun, henkilöstöjärjestelyihin käytettävän ajan sekä opetustiloihin liittyvien muutosasioiden lisääntyminen olivat yhteydessä kuormittavuuden vahvistumiseen. Muiden vastaajaryhmien ohella erityisesti suunnittelijaopettajien kokemus työmäärän lisääntymisestä korostui vastauksissa.

Syksyllä suureen kuormittavuuteen olivat yhteydessä monet keväältä tutut tekijät. Kuormituksen kokemuksen lisääntymiseen olivat yhteydessä työhön käytetyn ajan lisääntymisen lisäksi opetustyöhön liittyen opetuksen sisällön suunnitteluun käytettävän ajan lisääntyminen ja oppimateriaalin valmisteluun käytettävän ajan lisääntyminen. Lisäksi työyhteisön sisäisen yhteydenpidon, uusiin työvälineisiin perehtymiseen käytettävän ajan ja työnohjaukseen käytettävän ajan lisääntyminen olivat yhteydessä kuormittavuuden kokemuksen lisääntymiseen. Varautumiseen ja suunnitteluun liittyvät tehtävät kuten toiminnan uudelleen suunnittelun, henkilöstöjärjestelyihin käytettävän ajan sekä opetustiloihin liittyvien muutosasioiden lisääntyminen olivat myös yhteydessä lisääntyneeseen kuormittavuuden kokemukseen. Monet vastaajista kuvailivat erityisesti opetustyötä valmistelevan työn lisääntymisen kuormittavaksi.

Toimiston, opistoisäntien ja markkinoinnin tehtäviä on valunut suunnittelijaopettajille. Omaan kehittymiseen ja ajan seurantaan ei jää aikaa. Viikoittain työkuorma ja työtuntien määrä on kasvanut. Itse teet kaiken!

Ennen kaikkea tarvitsisin lisääksiä, koska hallinnollisen työn määrä on kasvanut hurjasti. Tai vaihtoehtoisesti opetusvelvollisuuden pienentämistä, niin että ehtisi ja jaksaisi paremmin. Nämä siis vain toiveajattelua.

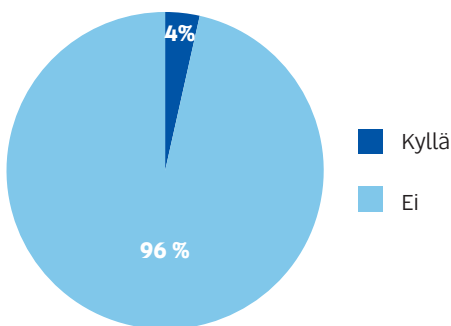
Oman opetuksen suunnittelu ei kuulu työaikaani, joten normitöiden lisäksi aika usein illat ja viikonloput kuluvat esim. digitaalisen suunnittelun parissa.

Haastavaa on ollut digitoida ja valmistaa opetusmateriaaleja etäopetusta varten (oppiaineena suomalainen viittomakieli). Omat laitteet, oma osaaminen ja omat kanavat ovat olleet avainasemassa.

Tavanomaisen lähiopetuksen korvautuminen etäopetuksella, työtehtäviin käytetyn ajan selkeä lisääntyminen ja tämän myötä myös työhön kokonaisuudessaan käytettävän ajan lisääntyminen lisäsivät kuormittuneisuuden kokemusta. Työn koettu kuormittavuus oli toisaalta yhteydessä myös uuden opetteluun ja tämän myötä oman osaamisen lisääntymiseen. Keväällä ja syksyllä koettu kuormittavuus lisäsi osaamisen lisääntymisen kokemusta digitaalisissa taidoissa, poikkeusoloihin soveltuvassa pedagogisessa osaamisessa ja työn yhteissuunnittelussa kollegan kanssa. Keväällä koettu kuormitus oli yhteydessä myös siihen, että poikkeusjärjestelyistä saatuja kokemuksia ja osaamista koettiin voitavan hyödyntää jatkossa. Kuormittavuuden kokemus näyttikin syntyvän osin myös uuden opettelusta.

Lisäksi lisääntyneestä työmäärästä maksetulla korvauksella oli yhteys sekä hyvään työssäjaksamiseen että vähäisempään työn kuormittavuuden kokemukseen (kuvio 12). Korvausta lisääntyneestä työmäärästä oli maksettu vain 4 %:lle vastaajista eli vain varsin pienelle osalle koko kansalaisopistojen henkilökunnasta. Syksyllä se, ettei lisääntyneestä työstä oltu maksettu korvausta, oli yhteydessä heikompaan työssäjaksamiseen.

Kuvio 12. Mikäli työmääräsi on lisääntynyt, oletko saanut lisäkorvauksen?

Opettajien lisätyötä ei korvattu, mikä on erittäin turhauttavaa.

Useassa opistossa työskentely vaatii useisiin etäopetusjärjestelmiin perehtymistä, mikä on ollut hieman kuormittavaa, mutta kuitenkin palkitsevaa.

Etäopetus on paljon vaativampaa ja vaatii omassa aineessani huomattavasti enemmän työtä kuin lähiopetus. Tämä tulisi huomioida palkkauksessa. Poikkeusjärjestelyt ovat myös vaatineet huomattavasti enemmän työtunteja, ja tämä tulisi huomioida muussa työmäärässä tai palkkauksessa.

Syksyn osalta saatu tuki ja ohjeet olivat yhteydessä kuormittavuuden kokemukseen. Syksyllä työn kuormittavuuden kokemus oli yhteydessä siihen, kuinka oppilaitoksen syyslukukaudella antamat ohjeet olivat käytännössä toteutettavissa. Käytännön työssä huonosti toteutettavissa olevat ohjeistukset olivat yhteydessä lisääntyneeseen kuormittuneisuuteen. Myös valtakunnan tasolta saatujen ohjeiden heikko toteutuminen oli yhteydessä suurempaan kuormittavuuden kokemukseen syksyllä.

Työn koettu kuormittavuus on yhteydessä kasvaneeseen tuen tarpeeseen. Vastaajista ne, jotka kokivat työn kuormittavuuden kasvaneen, tarvitsivat myös muita vastaajia enemmän tukea työtehtävissään. Kokemus työn vähäisestä kuormittavuudesta oli syksyllä yhteydessä esihenkilöltä saatuun riittävään tukeen lähiopetuksen, etäopetuksen sekä muun työn osalta. Kesällä ja syksyllä vähäinen kuormittavuuden kokemus oli yhteydessä myös siihen, että verkostoilta saatu tuki koettiin riittäväksi. Muutamat vastaajista korostivat esihenkilöltä sekä työyhteisöltä saadun tuen merkitystä oman jaksamisen sekä työn sujuvuuden kannalta ja piti sitä erittäin tärkeänä voimavarana. Kuitenkin vastaajista useammalla oli kokemus siitä, ettei tukea ollut saanut riittävästi ja tämä oli ollut kuormittavaa työn muiden muutosten ohessa.

Toisaalta jotkin oppilaitosten rehtorit kirjoittivat heistä riippumattomista haasteista tuen järjestämisessä. Esimerkiksi etäopetusohjelmistojen puutteiden tai tuen järjestämisen kankeuden vuoksi henkilöstöä ei välttämättä pystytty tuemaan siten kuten olisi haluttu.

Tiedottaminen, ohjeistus, esimerkkinä oleminen – kaikki tämä on puutteellista. Heijastuu omaan työhön, joutuu selvittelemään, peräämään asioita toistuvasti – vie energiaa.

Kaikki on lopulta sujunut hyvin, mutta turvajärjestelyt ja ohjeet työskentelyyn on opettajien pitänyt suorastaan kiskoa työnantajalta tai tehdä itse, mikä on ollut raskasta. Reaktiivisuuden sijaan olisin odottanut proaktiivisuutta; vastuun ottaminen on työnantajan velvollisuus.

Ei ole selkeitä ohjeita.

Koen ettei opistot ole tukenani, joudun yksin selvittämään asioita, vastailemaan oppilaiden huoltajien s-posteihin, kritiikkiin. Opistot eivät aina ymmärrä käytännön asioita, jotka liittyvät tanssiliikunnan ja tanssituntien opettamiseen.

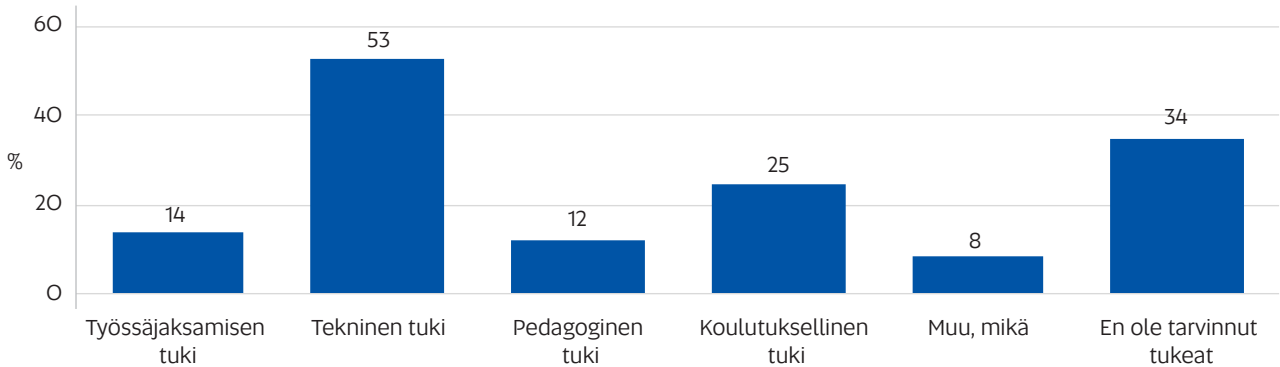

Mitään koulutusta tai tukea ei silloin esimiesten toimesta järjestetty, kaikki suunnittelu, järjestelyt ja opetuksen toteutus ym. jäi ko. opettajien omalle vastuulle.

Tuki ja osaamisen lisääntyminen

POIKKEUSAIKANA TYÖN muutoksen myötä osa kansalaisopistojen henkilöstöstä tarvitsi työtehtävissään tukea. Työtehtäviin saatu tuki oli merkityksellistä niin työssäjaksami-

sen, työn koetun kuormittavuuden kuin oman osaamisen lisääntymisenkin kannalta. Tuen lisäksi myös lisääntyneet työtehtävät olivat yhteydessä osaamisen lisääntymiseen.

Kuvio 13. Työtehtäviin tarvittu tuki. *Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Vastaajista hieman yli puolet tarvitsi työssään poikkeusjärjestelyiden aikaan teknistä tukea ja joka neljäs kertoi tarvitseensa koulutuksellista tukea (kuviot 13). Myös työssäjaksamisen tukea ja pedagogista tukea oli tarvittu. Vastaajista 34 % ilmoitti, ettei ollut tarvinnut tukea lainkaan.* Vastaajista suurin osa koki sekä esihenkilöltä, työyhteisöltä ja kollegoilta sekä sidosryhmiltä saadun tuen riittäväksi. Puutteellimmaksi vastaajat olivat kokeneet etäopetukseen saadun tuen. Etäopetukseen esihenkilöltä saadun tuen koki puutteelliseksi lähes puolet ja etäopetukseen kollegoilta sekä työyhteisöltä saadun tuen noin kolmasosa.

Usea vastaaja oli joutunut tilanteeseen, jossa tukea olisi tarvinnut, mutta ei kokenut sitä olevan saatavilla. Tukea olisi kaivattu erityisesti etäopetuksen toteuttamiseen. Monet vastaajista kokivat, että koulutus poikkeusjärjestelyiden aiheuttamia opetusjärjestelyjä varten oli jäänyt puutteelliseksi.

Ei voi vaan kysyä tuntiohjaajalta, että haluatko etäopettaa Teamsissä." Juu haluan mutta en tiedä siitä mitään!

Jotkut vastaajista kokivatkin, että tuen ja koulutuksen puutteellisuuden vuoksi etäopetuksen tapojen opettelu sekä toteuttaminen jäivät pitkälti heidän omalle vastuulle.

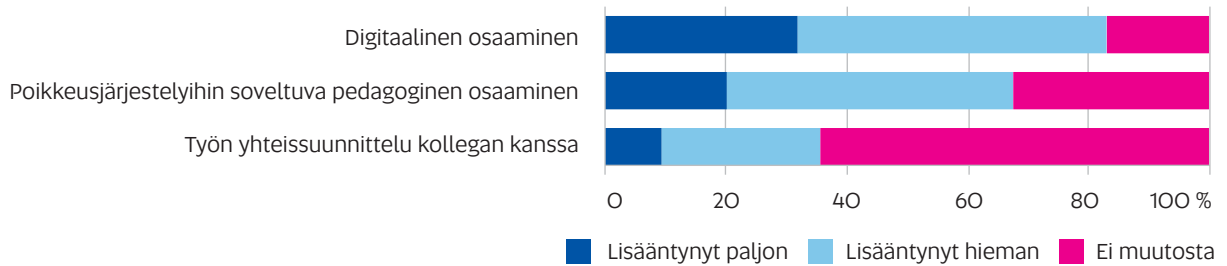

Oppilaitoksessamme herättiin tilanteeseen vähän jäljessä, yksittäiset opettajat olivat jo keväällä nopeastikin tilanteen tasalla ja tekemässä etäopetusta ja kouluttamassa itseään asiassa.

Vastaajista yli 80 % koki digitaalisen osaamisensa lisääntyneen poikkeusjärjestelyjen aikana (kuvio 14). Myös poikkeusjärjestelyihin soveltuvan pedagogisen osaamisen koki lisääntyneen vastaajista noin 70 %. Osaamisen arvioitiin lisääntyneen vähiten työn yhteissuunnittelussa kollegan kanssa, jossa osaamisensa arvioi lisääntyneen vastaajista

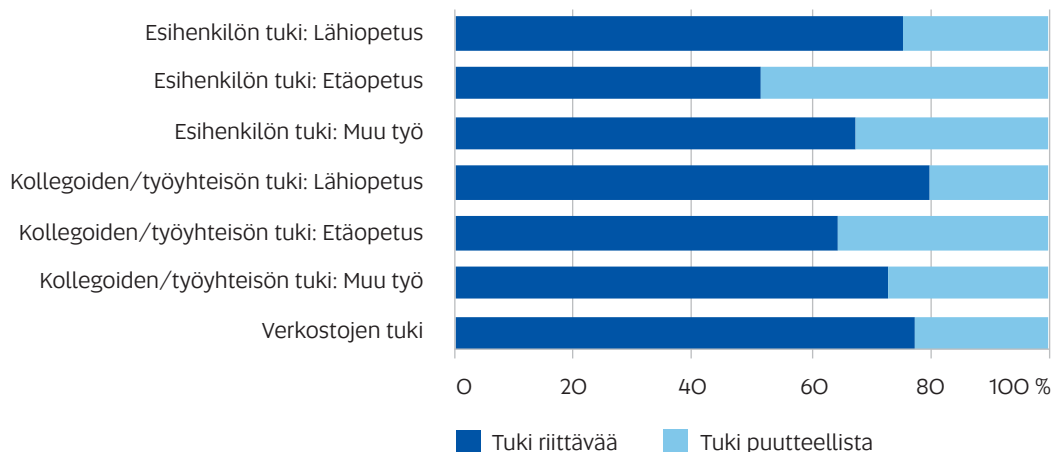
hieman yli kolmasosa. Edellisten lisäksi kyselyyn vastanneet kokivat osaamisensa kehittyneen muun muassa johtamisen saralla. Vastaajista muutamat kertoivat sellaisten taitojen tulleen käyttöön, joita ei aiemmin ollut kyseisessä työnkuvassa tarvinnut.

Kuvio 14. Osaamisen lisääntyminen.

Kansalaisopistojen osalta erityisesti riittävä kollegiaalinen tuki oli yhteydessä osaamisen kertymiseen (kuvio 15). Sekä esihenkilön tuki muussa työssä että kollegoilta ja työyhteisöltä saatu riittäväksi koettu tuki muussa työssä ja etäopetuksen saralla olivat yhteydessä oman osaamisen lisääntymiseen työn yhteissuunnittelussa kollegan kanssa. Lisäksi kollegoilta ja työyhteisöltä saatu riittäväksi koettu tuki etäopetuksessa oli yhteydessä kokemukseen digitaalisen osaamisen lisääntymisestä. Haastavina aikoina erityisesti kollegiaalisella tuella olikin merkitystä uuden oppimisen edistäjänä kuormittuneisuuden ja työssäjaksamisen haasteiden keskellä. Avovastauksissa kuvailtiin myös poikkeuksellisen ajan positiivisia puolia.

”Poikkeusaikojen positiivinen puoli on se, että on uskaltanut mennä omien mukavuusrajojen ulkopuolelle ja rohkaista muitakin siihen. On oppinut paljon uutta ja se on motivoinut työssä.

Kuvio 15. Työtehtäviin saatu tuki.

Työssäjaksamisen tuen, teknisen tuen, pedagogisen tuen ja koulutuksellisen tuen lisäksi vastaajat kertoivat tarvitseensa kollegiaalista vertaistukea, tukea viestinnässä, käytännön tukea erilaisissa käytännön järjestelyissä sekä tukea työmäärästä selviytymiseen. Vastaajista useat kuitenkin mainitsivat, etteivät olleet saaneet tukea lainkaan, vaikka olisivat sitä tarvitseet.

Kollegiaalinen yhteistyö nähtiin erityisen merkityksellisenä ja monet kyselyyn vastanneet kuvailivat tarvetta omien kokemustensa jakamiseen. Vertaistuki haastavassa tilanteessa sekä esimerkiksi hyväksi koettujen työtapojen jakaminen olivat asioita, joista vastaajat olivat kokeneet hyötyvänsä. Mikäli kollegiaalinen yhteistyö ja tuki oli jäänyt vähäiseksi, sen vahvistamista kaivattiin. Toisaalta joukossa oli myös opettajia, jotka eivät juuri olleet yhteydessä työyhteisönsä ja olivat itsenäiseen työnteon tapaan hyvin tyytyväisiä. Myös esihenkilön sekä työnantajan tuki koettiin suureksi avuksi poikkeusaikana.

Työnantajani on ollut äärimmäisen aktiivinen ja vastuullinen, joustava ja ymmärtäväinen koko tämän poikkeusajan, mistä suuret kiitokset.

Työtehtäviin saadun tuen lisäksi myös muutokset työtehtäviin käytetyssä ajassa näkyivät vastauksissa koskien osaamisen kertymistä. Työn muovautumisen myötä useaan työtehtävään käytetty aika kasvoi ja esimerkiksi opetuksen toteutustapa saattoi kokonaan muuttua.

Työhön käytetyn ajan kasvu keväällä ja syksyllä oli yhteydessä digitaalisen osaamisen ja poikkeusjärjestelyihin soveltuvan pedagogisen osaamisen karttumiseen. Lisäksi opetustavan muutoksen myötä tapahtunut verkko-opetuksen lisääntyminen ja lähiopetuksen määrän vähentyminen olivat yhteydessä digitaalisen osaamisen kertymiseen. Digitaaliseen osaamiseen olivat yhteydessä myös työyhteisön sisäisen yhteydenpidon ja oppijoihin kohdistuvan yhteydenpidon sekä työnohjaukseen ja oppijoiden tuotosten palautteeseen käytetyn ajan lisääntyminen. Myös uusiin työvälineisiin perehtymiseen käytettävän ajan kasvu ja varautumis- sekä suunnittelutyön, kuten toiminnan uudelleen suunnittelun, henkilöstöjärjestelyihin käytettävän ajan ja opetustiloihin liittyvien muutosasioiden lisääntyminen olivat yhteydessä digitaalisen osaamisen kertymiseen. Lisäksi opetustyön valmistelun lisääntymiseen liittyvät opetuksen

sisällön suunnittelun ja oppimateriaalin valmisteluun käytettävän ajan lisääntyminen olivat yhteydessä digitaalisen osaamisen karttumiseen.

Poikkeusjärjestelyjen aiheuttama työtehtävien kasvu ja erityisesti etäopetukseen siirtyminen olivat digitaalisen osaamisen vahvistumisen lisäksi yhteydessä myös poikkeusjärjestelyihin soveltuvan pedagogisen osaamisen kertymiseen. Opetukseen liittyvien työtehtävien kuten opetukseen käytettävän ajan, verkko-opetuksen määrän, opetuksen sisällön suunnitteluun käytettävän ajan, oppimateriaalin valmisteluun käytettävän ajan ja uusiin työvälineisiin perehtymiseen käytettävän ajan lisääntyminen olivat yhteydessä pedagogisen osaamisen karttumiseen. Lisäksi vuorovaikutuksen kuten koteihin ja oppijoihin suuntautuvan yhteydenpidon, oppijoiden tuotosten palautteeseen käytettävän ajan ja työnohjaukseen käytettävän ajan kasvu olivat yhteydessä pedagogisen osaamisen lisääntymiseen. Myös poikkeuksellisenä aikana epävarmuuden aiheuttamat erilaiset varautumistoimet ja suunnittelutarpeen lisääntyminen kuten toiminnan uudelleen suunnittelemisen, henkilöstöjärjestelyihin käytettävän ajan ja opetustiloihin liittyvien muutosasioiden kasvu olivat yhteydessä poikkeusjärjestelyihin soveltuvan pedagogisen osaamisen kertymiseen.

Työhön käytetyn ajan suureneminen keväällä, kesällä ja syksyllä oli yhteydessä osaamisen karttumiseen työn yhteissuunnittelussa kollegan kanssa. Tämän lisäksi työyhteisön sisäisen sekä oppijoihin suuntautuvan yhteydenpidon, työnohjauksen käytetyn ajan, oppijoiden tuotosten palautteeseen käytetyn ajan sekä uusiin työvälineisiin perehtymiseen käytettävän ajan lisääntyminen olivat yhteydessä osaamisen vahvistumiseen työn yhteissuunnittelussa kollegan kanssa. Myös suunnitteluun ja varautumiseen liittyvät toimet kuten toiminnan uudelleen suunnittelun, henkilöstöjärjestelyihin käytettävän ajan ja opetustiloihin liittyvien muutosasioiden kasvu olivat yhteydessä osaamisen kertymiseen työn yhteissuunnittelussa kollegan kanssa.

Osaamisen vahvistuminen olikin yhteydessä niin lisääntyneisiin työtehtäviin, työhön käytetyn ajan kasvuun sekä riittävään saatuun tukeen. Lisäksi kollegoilta ja työyhteisöltä saatu riittävä tuki etäopetuksessa ja muussa työssä oli yhteydessä siihen, että poikkeusjärjestelyiden ajalta kertynyttä osaamista ja kokemuksia koettiin voitavan hyödyntää enemmän jatkossa.

Tulevaisuuden näkymiä

POIKKEUKSELLINEN AIKA vaati opettajilta joustamista lisääntyneiden työtehtävien sekä työhön käytettävän ajan kasvun vuoksi. Myös siirtymä lähiopetuksesta etäopetukseen oli merkittävä muutos, joka lisäsi työn kuormittavuutta ja heikensi työssäjaksamista, mutta lisäsi osaamista. Poikkeusaikojen haasteista huolimatta vastaajista monet suhtautuivat aikaan positiivisin mielin pystytyttyään kehittämään omaa osaamistaan ja toimintatapojaan.

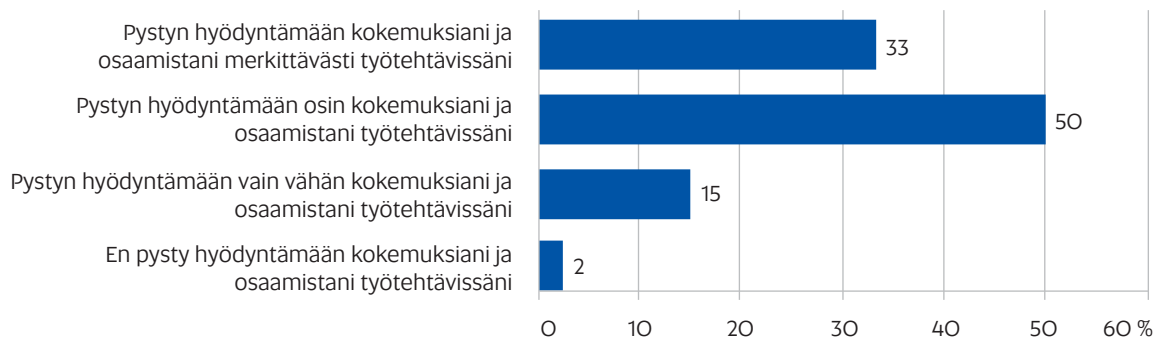

Olen ottanut tämän muutoksen vastaan avoimin mielin ja haluan kehittää itseäni tulevaisuutta varten edelleen.

Minusta koronakevät on tuonut kaivattua uudistumista opetukseen laajalla rintamalla. Kaikkien opettajien taidot ovat väistämättä kasvaneet.

Poikkeukselliset järjestelyt kansalaisopistoissa lisäsivät henkilökunnan oppimista monella alueella. Joka kolmas vastaaja arvioi pystyvänsä hyödyntämään poikkeusjärjestelyistä saatua osaamista ja kokemusta merkittävästi työtehtävissään tulevaisuudessa (kuvio 16). Joka toinen arvioi pystyvänsä hyödyntämään kertynyttä kokemusta ja osaamista osittain. Vain vähän tai ei lainkaan kokemusta ja opittua arvioi voivansa hyödyntää vain alle 17 % vastaajista.

Kuvio 16. Poikkeusjärjestelyistä saatujen kokemusten ja osaamisen hyödynnettävyys jatkossa.

Vastaajat arvioivat tulevaisuuden tuovan mukanaan etäopetusta sekä erilaisia koronavarotoimia kuten ryhmäkokojen pienentämistä ja hygieniatason nostamista ja suojavaarusteiden käyttämistä. Lisäksi arveltiin poikkeusolojen mahdollisen jatkumisen aiheuttavan pieneneviä opiskelijamääriä ja tämän myötä taloudellisia vaikeuksia opistoille sekä heikentyneitä työllisyysnäkömiä opistojen henkilökunnalle. Osa vastaajista ajatteli oppilaitoksensa toiminnan pysyvän pitkälti entisellään. Vaikka etäopetuksen uskottiin yleistyvän ja mahdollistavan entistä saavutettavamman opetuksen, myös lähiopetuksen jatkumista tai siihen palaamista toivottiin paljon sekä henkilökunnan että heidän mukaansa myös oppilaitosten asiakkaiden taholta.

Yli puolet vastanneista kertoi oppilaitoksen varautuneen lukuvuoteen 2020–2021 lisäämällä koronavarotoimia, huolehtimalla opetuksen turvallisesta järjestämisestä sekä lisäämällä valmiutta reagoida opetuksessa tilannemuutokseen.

Tämän lisäksi varautumista oli tehty lisäämällä henkilöstön koulutusta ja etäopetusvälineistöä sekä tehostamalla markkinointia ja viestintää. Kymmenesosa vastanneista kertoi varautuneensa myös uusia tiloja hankkimalla ja johdon tukea lisäämällä. Myös toiminnan supistaminen varautumiskeinona mainittiin.

Monista haasteista huolimatta vastaajista moni näki poikkeusajan kuitenkin sujuneen hyvin ja korosti ajan positiivista vaikutusta kehitykseen ajavana voimana, jonka myötä opistot voivat uudistaa toimintaansa. Vaikuttaa myös siltä, että kokemukset ovat hieman kahtia jakautuneita; toisaalla poikkeusajan on koettu sujuneen hyvin, toisaalla taas vaikeasti ratkaistavia ongelmia on koettu olevan paljon.

On ollut ajoittain haastavaa ja raskastakin aikaa, mutta tämä korona-aika on myös positiivisesti pakottanut muuttamaan opetuskäytäntöjä ja ajatusmalleja. Luulen, että uudet ajatukset ja käytännöt jäävät osittain elämään myös tämän aikajakson jälkeenkin.

Haasteiden keskellä kansalaisopistoissa tehdyn työn merkitys pysyi kirkkaana mielessä ja toiminnan mahdollistama hyvinvointivaikutus jopa korostui.

Opistojen kautta elinikäiset oppimismahdollisuudet ovat helposti saavutettavia Suomessa. Tänä Covidin aikana Kansalaisopistojen merkitys korostuu entisestään. Monelle kuntalaiselle kursseihin ja piireihin osallistuminen on pitänyt auki henkireikää normaaliin elämään. Siinä yhteisölliset taidot ylläpidetään turvallisessa ympäristössä ja opistolaisten hyvinvointia edistetään – samalla kuin opitaan aina uutta.

Taiteen perusopetus – yleinen ja laaja oppimäärä – poikkeusajan toimijana

TAITEEN PERUSOPETUS tarjoaa ensisijaisesti lapsille ja nuorille kohdennettua opetusta eri taiteenaloilla antaen valmiuksia itseilmaisuun ja mahdollisuuden oppilaan hakeutumiseen myös taidealan jatkokoulutukseen. Taiteen perusopetusta annetaan peruskoulun ulkopuolisissa oppilaitoksissa ja sen päätehtävänä on mahdollistaa taiteen pitkäjänteinen opiskelu, taidesuhteen kehittyminen ja elinikäinen taiteen harrastaminen.

Lukuvuonna 2019–2020 Suomessa oli yhteensä 424 taiteen perusopetusta tarjoavaa oppilaitosta, ja taiteen perusopetuksen piirissä opiskeleekin lähes 130 000 oppilasta. (Opetushallitus 2021.) Opetuksessa noudatetaan kansallista taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmaa ja opettavia taideaineita on yhdeksän: arkkitehtuuri, kuvataide, käsityö, mediataiteet, musiikki, sanataide, sirkus, tanssi ja teatteritaide.

Toimijakentän kirjo on iso ja vain yhtä ratkaisumallia taiteen perusopetuksen järjestämiselle ei ole olemassa. Taiteen perusopetuksen järjestäjä voi myös olla kunnallinen tai yksityinen toimija. Koulu voi sijaita maaseutumaisessa ympäristössä tai se voi kuulua kaupungin tai kunnan isompaan organisaatioon.

Taiteen perusopetuksen järjestämisen yhtenä erityispiirteenä on, että vaikka suurin osa opetuksesta on suunnattu lapsille ja nuorille, oppijoita on varhaisikäisistä ammattiopiskelijoihin ja aikuisiin asti. Laajimmillaan samassa yhteydessä toimivat kaikki koulutusasteet tai oppilaitos toimii esimerkiksi kansalaisopiston yhteydessä. Lisäksi kumppanina tiloissa voi olla jonkin muu kulttuurialan toimija kuten esimerkiksi teatteri, museo tai kaupunginorkesteri.

Opetustyötä tehdään päätoimisena, tuntiopettajana joko yhdessä tai useammassa koulussa tai virka voi olla jaettu

kahden toimijan kesken. Toiminta voi olla myös kokonaisuudessaan tuntiopettajavaltaista ja opettajat liikkuvat eri paikkakuntien välillä töissä. Opetus vaihtelee taiteenaloittain tai alan sisällä siten, että opetus voi olla yksilö- tai ryhmäpainotteista. Taiteen perusopetus haarautuu yleiseen ja laajaan oppimäärään, joissa oppimiselle on opetussuunnitelmien mukaisesti eri painot. Osa opettajista ja johtajista on hyvinkin kokenutta ja toiminut alalla pitkään.

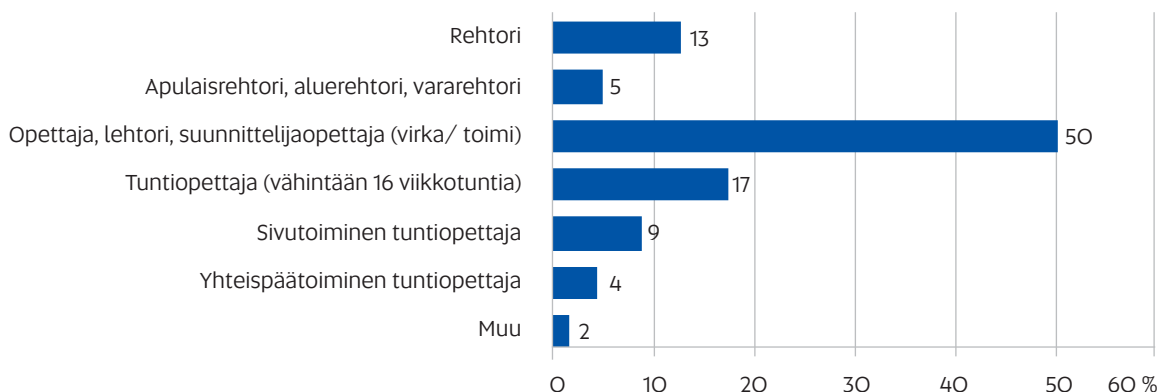
Taiteen perusopetus harjoittaa nykyään yhä enemmän avointa toimintaa tarjoten muun muassa taidekursseja ja Studia Generalia -luentoja. Koulut tekevät eri kumppaneiden kanssa projekteja ja hankkeita tai järjestävät alueen tapahtumia. Myös koulutusvienti ja muu kansainvälinen toiminta on lisääntynyt ja tullut osaksi oppilaitosten arkea.

Taiteen perusopetus lisää hyvinvointia ja osallisuutta. Taideharrastuksen parissa lapsi tai nuori oppii pitkäjänteisyyttä ja luovaa ajattelua. Hän saa hyvän sosiaalisen ja kulttuurisen pääoman, jotka ovat tärkeitä tulevaisuuden työelämätaitoja.

Taiteen perusopetus, laaja oppimäärä

KYSELYYN VASTANNEISTA taiteen perusopetuksen oppilaitoksissa työskenteli 520 henkilöä, joista taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän opetusta tarjoavissa oppilaitoksissa kertoi työskentelevänsä 416. Heistä puolet työskenteli virkaatekevänä opettajana, lehtorina tai suunnittelijaopettajana, 17 % tuntiopettajana ja reilu kymmenesosa rehtorina

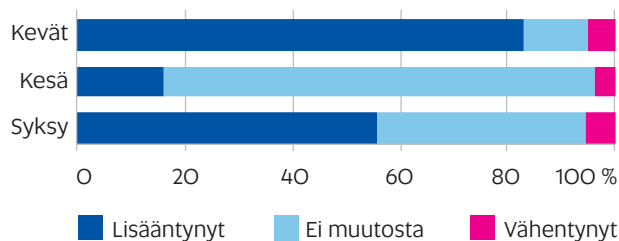
(kuvio 17). Loput vastaajista toimivat sivutoimisina tuntiopettajina, apulaisrehtoreina, yhteispäätöimisina tuntiopettajina tai muussa työtehtävässä. Lähes kaikilla vastaajilla oli työtehtäväänsä asetuksen mukainen pätevyys.

Kuvio 17. Vastaajien pääasiallinen tehtävä taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän parissa työskentelevillä.

Työn muokkautuminen poikkeusaikana

TAITEEN PERUSOPETUKSEN laajaa oppimäärää tarjoavissa oppilaitoksissa työ koki poikkeusaikana merkittävän muutoksen. Sekä useisiin työtehtäviin käytetty aika että työhön kokonaisuudessaan käytetty aika lisääntyivät (kuvio 18). Keväällä työhön käytetty aika lisääntyi vastaajista yli 80 %:lla ja syksyllä useammalla kuin joka toisella vastaajalla. Kesällä työhön käytetyn ajan koettiin pysyneen tavanomaisella tasolla.

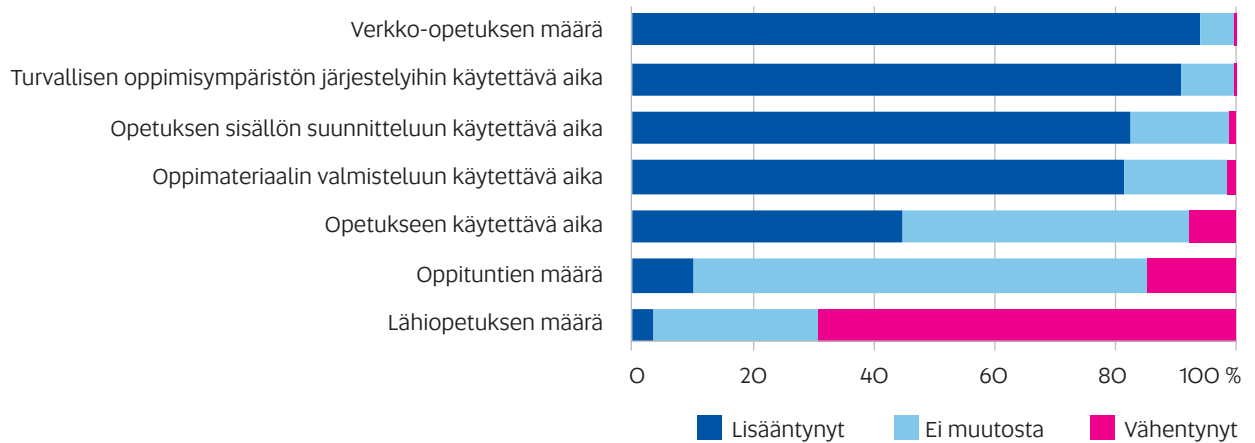

Kuvio 18. Työhön käytetty aika.

Hieman alle puolet vastaajista arvioi opetukseen käytettävän ajan pysyneen tavanomaisella tasolla ja lähes yhtä moni arvioi sen kasvaneen (kuvio 19). Opetustyöhön liittyvistä työtehtävistä lähes kaikki vastaajat arvioivat verkko-opetuksen lisääntyneen. Samalla lähiopetuksen määrän arvioi vähentyneen vastaajista n. 70 %. Vastaajat arvioivat oppituntien kokonaismäärän pysyneen kuitenkin lähes ennallaan, vain opetustapa oli muuttunut poikkeusaikana lähiopetuksesta kohti etäopetuksena toteutettavaa opetusta.

Poikkeusaikana sekä opetuksen sisällön suunnitteluun että oppimateriaalin valmisteluun käytettävän ajan arvioi kasvaneen vastaajista yli 80 %. Myös turvallisen oppimisympäristön järjestelyihin käytetyn ajan vastasi lisääntyneen hieman yli 90 % vastaajista.

Kuvio 19. Työtehtäviin käytettävä aika, opetustyö.

Opetustyön ulkopuolisista, muuhun työhön liittyvistä työtehtävistä vastaajista kolme neljäsosaa kertoi yhteydenpidon koteihin lisääntyneen (kuvio 20). Vastaajista lähes 90 % arvioi uusiin työvälineisiin perehtymiseen käytettävän ajan kasvaneen ja lähes kolme neljäsosaa vastaajista vastasi oppijoiden tuotosten palautteeseen käytetyn ajan

suurentuneen. Myös toiminnan uudelleen suunnittelu oli lisääntynyt vastaajista noin 90 %:n mukaan ja opetustiloihin liittyvien muutosasioiden kertoi suurentuneen vastaajista reilu 60 %. Yhteydenpidon työyhteisön sisällä kertoi suurentuneen vastaajista yli puolet ja yhteydenpidon oppijoihin noin kaksi kolmasosaa vastaajista.

Kuvio 20. Työtehtäviin käytettävä aika, muu kuin opetustyö.

Kokoustaminen lisääntyi valtavasti. Samoin kaikki sähköinen yhteydenpito, joka jatkuu pitkälle kesään työsopimuksen päätyttyä ja joskus aamuaikaisesta iltamyöhään sekä pyhinä ja viikonloppuina.

Etätöyön yleistymisen vuoksi myös työtehtäviin saadut työvälineet olivat yksi osa työssä tapahtunutta muutosta. Vastaajista joka neljännellä työvälineet olivat omia, 16 %:lla työnantajan ja 59 %:lla vastaajista välineet olivat sekä omia että työnantajan (kuvio 21). Osa vastaajista oli tyytymättömiä siihen, ettei työnantajalta ollut saatu työssä tarvittavia välineitä.

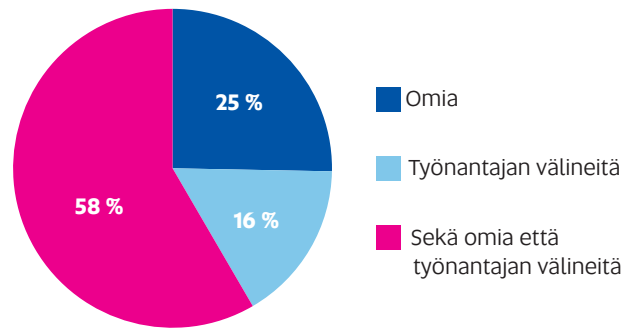

Toivon että saan jonkinlaisen nettiyhteyden työnantajalta.

Vastaajista neljäsosan mukaan työvälineet olivat kuitenkin riittävät, eikä niissä ilmennyt varsinaisia puutteita. Kuitenkin yli 10 % vastaajista kertoi, että puutteet työvälineissä olivat haitanneet työntekoa. Vastaajista 60 % arvioi työvälineensä melko hyväksi.

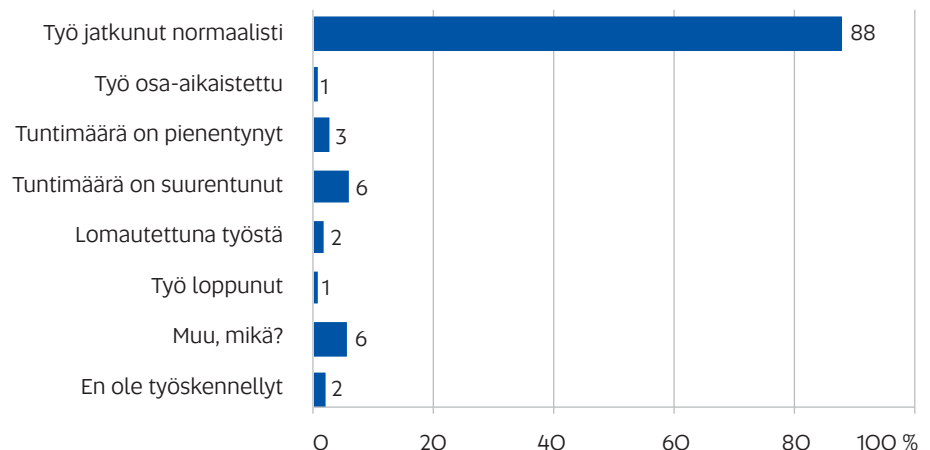
Suurin ongelma etäopetuksessa on reaaliaikaisten etäyhteyksien surkea äänenlaatu!

Kuvio 21. Käytössä olevat työvälineet ja ohjelmistot.

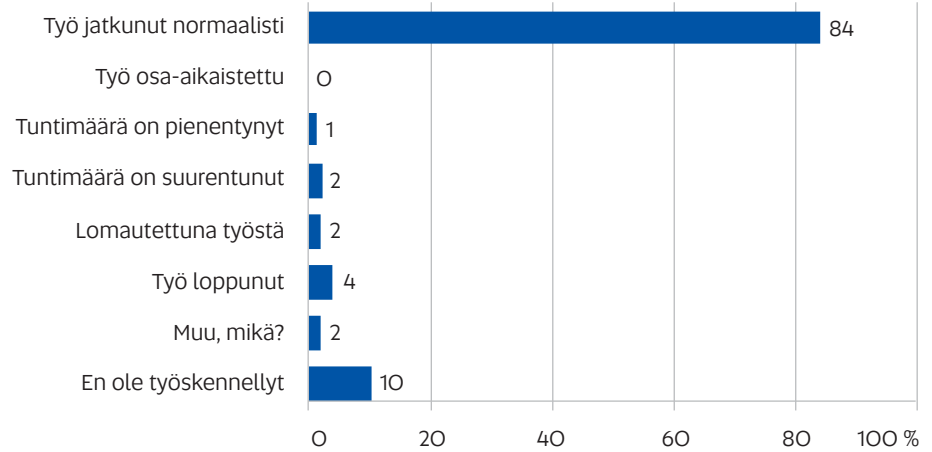
Taiteen perusopetuksen laajaa oppimäärää tarjoavissa oppilaitoksissa työskentelevistä vastaajista lähes 90 %:lla työt olivat jatkuneet normaalisti koko kyselyssä tarkastellun ajanjakson ajan (kuvio 22). Keväällä yhteensä 7 %:lla vastaajista työ oli osa-aikaistettu, tuntimäärä oli pienentynyt, vastaaja oli ollut lomautettuna tai työ oli kokonaan loppunut. Vastaajista 6 %:lla tuntimäärä taas oli suurentunut.*

Kuvio 22. Työtilanne, kevät. *Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Kesällä samankaltainen työtilanne jatkui: yhteensä 7 % vastaajista kertoi tuntimääränsä pienentyneen, olleensa lomau-

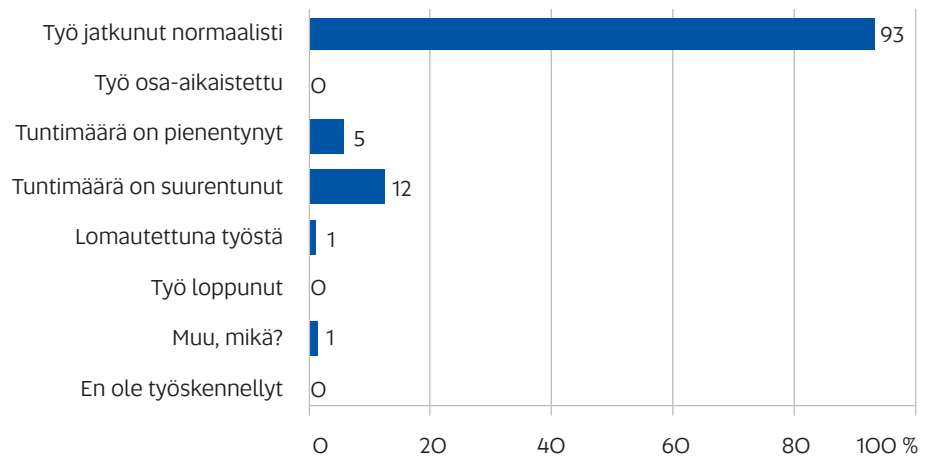
tettuna tai työn loppuneen (kuvio 23). Kymmenesosa vastaajista ei ollut kesällä työskennellyt lainkaan.*

Kuvio 23. Työtilanne, kesä. *Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Myös syksyn osalta lähes kaikilla työ oli jatkunut tavanomaisella tavalla (kuvio 24). Tuntimäärä oli kuitenkin suurentunut 12 %:lla vastaajista. Tuntimääränsä kertoi pien-

entyneen tai lomautetuksi kertoi joutuneensa yhteensä 6 %, kun taas kenenkään työtä ei ollut osa-aikaistettu tai loppunut kokonaan.*

Kuvio 24. Työtilanne, syksy. *Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Työssäjaksaminen, työn kuormittavuus ja lisääntyneestä työstä saatu korvaus

TYÖHÖN KÄYTETYN ajan lisääntyminen oli yhteydessä heikkoon työssäjaksamiseen keväällä ja syksyllä. Keväällä, jolloin vastaajista suurin osa arvioi työmäärän kasvaneen, myös vastaajien työssäjaksaminen oli heikointa. Keväällä noin 40 % vastaajista kuvaili työssäjaksamistaan hyväksi tai erittäin hyväksi, mutta noin joka kolmas vastaaja kertoi työssäjaksamisensa olevan huono tai heikko (kuvio 25).

Kesällä tilanne koheni ja lähes 60 % vastaajista arvioi työssäjaksamisensa hyväksi tai erittäin hyväksi. Samaan aikaan harvempi kuin joka kymmenes vastaajista arvioi työssäjaksamisensa huonoksi tai heikoksi.

Syksyllä työssäjaksaminen heikkeni hieman: vastaajista n. 15 % arvioi työssäjaksamisensa huonoksi tai heikoksi, mutta edelleen 60 % kertoi työssäjaksamisensa olleen syksyllä hyvä tai erittäin hyvä.

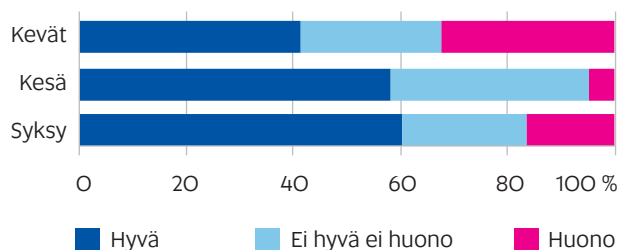
Työhön ja eri työtehtäviin käytettävän ajan lisäksi myös moni muu asia oli yhteydessä työssäjaksamiseen. Hyvä työssäjaksaminen oli yhteydessä vähäiseen kuormittavuuden kokemukseen sekä keväällä, kesällä että syksyllä. Keväällä ja syksyllä kokemus siitä, että työnantaja oli huolehtinut henkilöstön työturvallisuudesta, oli yhteydessä hyvään työssäjaksamiseen. Vastaajat selvästi kantoivat huolta sekä omasta että oppilaiden turvallisuudesta, mikäli koronavarotoimet eivät oppilaitoksessa syystä tai toisesta toteutuneet.

Riskiryhmäläisenä lähiopettaminen tuo nyt pelkoa, epävarmuutta, huolta, stressiä oman terveyden ja pahimmillaan hengissä pysymisen vuoksi koronariskin aikana.

Opetustyö pitää näinä aikoina sisällään myös paljon välineiden ja tilojen desinfiointia, tämä vie voimia. Työn tauottaminen kuten ennen on nyt mahdotonta opetusryhmien vaihtuessa saman päivän aikana.

Kuvio 25. Työssäjaksaminen.

Sekä keväällä, kesällä että syksyllä lisääntynyt tuen tarve oli yhteydessä heikkoon työssäjaksamiseen. Toisaalta riittävä tuki työtehtävissä myös edisti hyvää työssäjaksamista. Taitteen perusopetuksen laajan oppimäärän tarjoavissa oppilaitoksissa esihenkilöltä sekä kollegoilta ja työyhteisöltä saadulla tuella oli merkittävä yhteys työssäjaksamiseen. Esihenkilön riittävä tuki etäopetuksessa oli yhteydessä hyvään työssäjaksamiseen keväällä sekä syksyllä. Esihenkilön riittävä tuki lähiopetuksessa oli yhteydessä hyvään työssäjaksamiseen syksyllä. Myös riittävä esihenkilön tuki muussa työssä sekä keväällä, kesällä että syksyllä oli yhteydessä hyvään työssäjaksamiseen.

Esihenkilöltä saadun tuen lisäksi myös monenlainen kollegoilta ja työyhteisöltä saatu tuki työtehtävissä oli yhteydessä työssäjaksamiseen. Riittävä kollegoiden tuki lähi- ja etäopetuksessa sekä muussa työssä oli yhteydessä hyvään työssäjaksamiseen syksyllä. Kollegoiden ja työyhteisön riittävä tuki etäopetuksessa oli yhteydessä hyvään työssäjaksamiseen myös keväällä. Tämä näkyi myös vastaajien kuvailuissa työyhteisön ja kollegoiden merkityksestä poikkeusajan keskellä.

Kevät oli töissä todella erikoinen. Oman oppilaitokseni onni oli hyvä tiimityöskentely opettajien kesken. Siten saimme etäopetuksen todella nopeasti käyntiin.

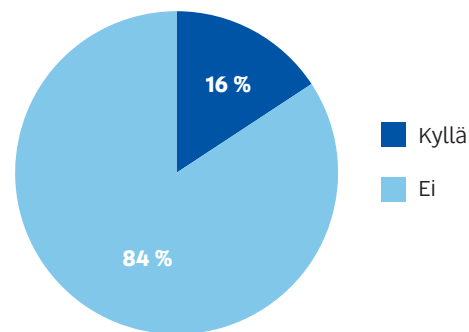

Kollegoiden tuki etänä työskennellessä ensiarvoisen tärkeää.

Myös kesän ajalla kollegoiden ja työyhteisön riittäväksi koettu tuki muussa työssä oli yhteydessä hyvään työssäjaksamiseen.

Eri verkostoilta, esimerkiksi oppilaiden vanhemmilta, saatu riittävä tuki sekä työnohjaukseen käytettävän ajan lisääntyminen olivat yhteydessä hyvään työssäjaksamiseen syksyllä.

Keväällä heikkoon työssäjaksamiseen oli yhteydessä se, ettei suurentuneesta työmäärästä oltu maksettu lisäkorvausta (kuvio 26).

Kuvio 26. Mikäli työmääräsi on lisääntynyt, oletko saanut lisäkorvauksen?

Myös tuntiopettajien pitäisi saada enemmän työtunteja opetuksen suunnitteluun ja etäopetuksen mahdollistamiseksi korona-aikana, sillä nämä asiat vievät todella paljon aikaa.

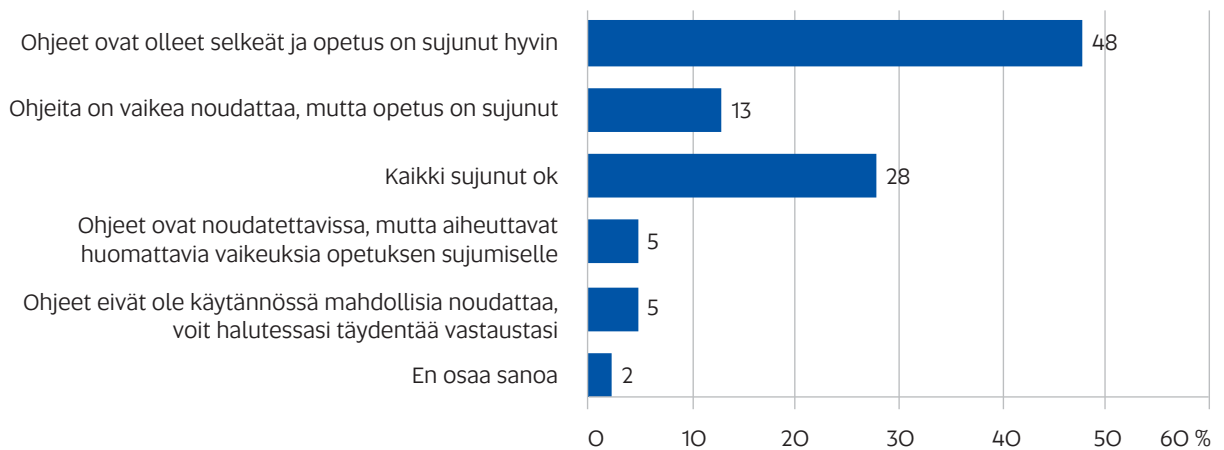
Olen esimerkiksi suunnitellut loppuvuoden oppilas/orkesterien konsertit varautuen niiden toteutuvan lähiopetuksessa, etäopetuksessa ja stream-konserttina. Kolminkertainen valmius ja ajankäyttö ei kuitenkaan näy palkassani, sillä vain joku niistä toteutuu. Kaikki on kuitenkin oltava valmiina, sillä muutos voi tapahtua päivän varoitusajalla.

Syksyllä työtehtäviin saadun tuen lisäksi työssäjaksamista edistivät monet muutkin tekijät. Hyvään työssäjaksamiseen yhteydessä olivat toimivat työvälineet ja ohjelmistot sekä oppilaitokselta saadut selkeät ja käytännössä toimivat ohjeet. Myös valtakunnallisten ohjeiden toteutuminen oppilaitoksessa oli yhteydessä hyvään työssäjaksamiseen.

Syksyllä oppituntien määrän sekä opetukseen käytettävän ajan vähentyminen sen sijaan oli yhteydessä työssäjaksamisen heikkenemiseen. Myös työtilanteen huonontuminen kuten osa-aikaistaminen, tuntimäärän pieneneminen, työstä lomauttaminen tai työn loppuminen oli yhteydessä heikkoon työssäjaksamiseen syksyn osalta.

Myös oppilaitokselta saadut opetustilanteessa toimimat-
tomat ohjeet olivat yhteydessä heikkoon työssäjaksami-
seen. Lähes puolet vastaajista koki saadut ohjeet selkeinä
ja niiden mukaisen opetuksen sujuvana (kuvio 27). Vastaa-
jista 28 % kuvaili opetuksen sujuneen ohjeita noudattaen
melko hyvin. Kuitenkin noin joka kymmenes vastaaja koki
ohjeiden hankaloittaneen opetusta tai niiden noudattami-
sen olleen jopa käytännössä mahdotonta.

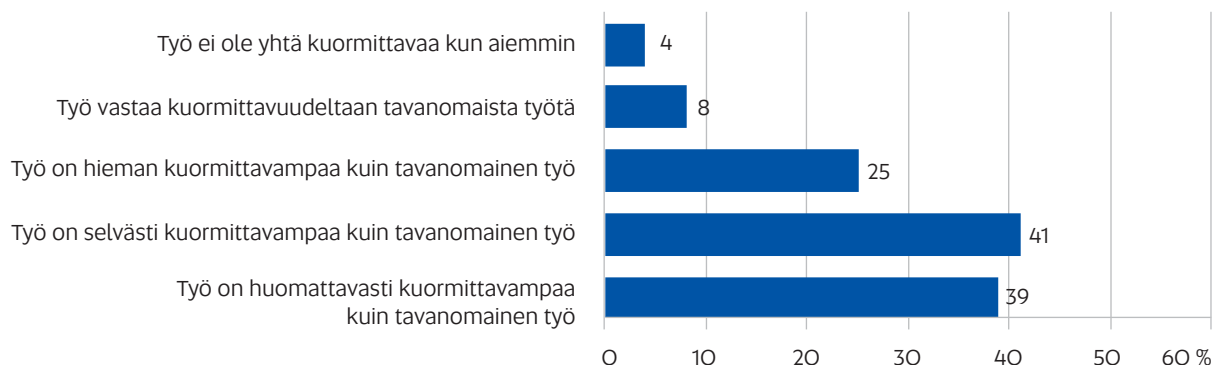
Oppilaitokselta saatujen ohjeiden lisäksi myös valtakunnal-
listen ohjeiden toteutuminen oppilaitoksessa oli yhteydessä
työssäjaksamiseen. Mitä paremmin valtakunnallisten ohjei-
den arvioitiin oppilaitoksessa toteutuvan, sitä paremmalla
tasolla oli työntekijöiden työssäjaksaminen.

Kuvio 27. Oppilaitoksen syyslukukaudella antamien opetusjärjestelyitä koskevien ohjeiden toimivuus.

Työssäjaksamisen ohella työn kuormittavuus oli yhtey-
dessä työhön käytettyyn aikaan. Työ koettiin kaikkein kuor-

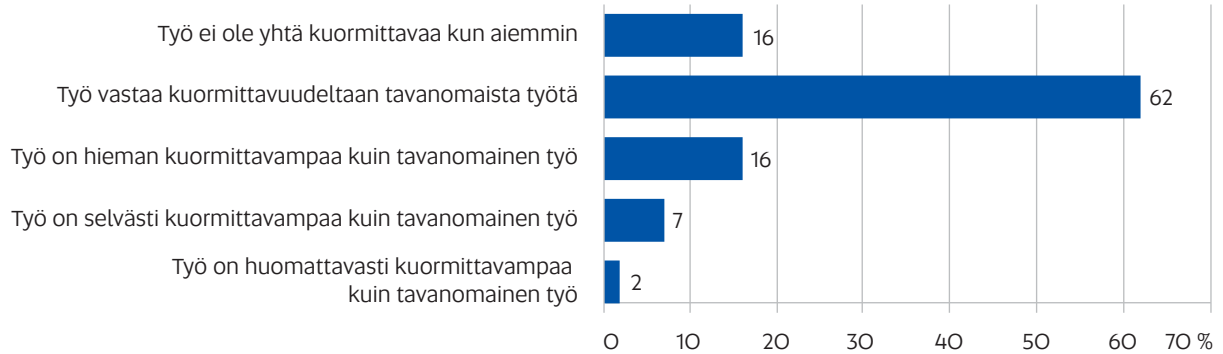
mittavimmaksi keväällä, jolloin vastaajista 41 % vastasi työn
olleen tavanomaista selvästi kuormittavampaa (kuvio 28).*

Kuvio 28. Työn kuormittavuus, kevät. *Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Kesällä kuormittavuuden kokemus väheni selkeästi ja kolme viidesosaa vastaajista arvioi työn kuormittavuuden

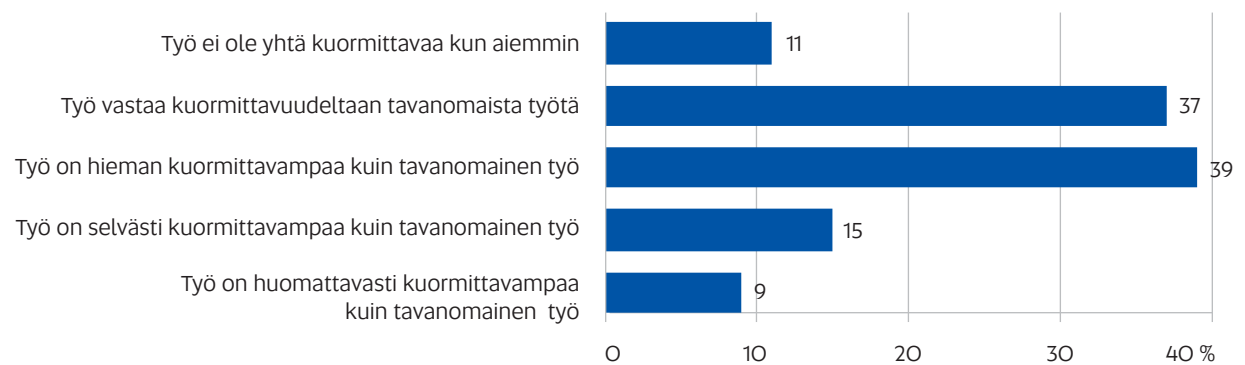
den vastaavan tavanomaista työtä (kuvio 29).*

Kuvio 29. Työn kuormittavuus, kesä. *Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Syksyllä kuormittavuuden kokemus vahvistui uudelleen, jolloin tavanomaista työtä vähintään hieman kuormittavam-

maksi työn arvioi kaikkiaan 39 % vastaajista (kuvio 30).*

Kuvio 30. Työn kuormittavuus, syksy. *Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Työssäjaksamisen heikkenemisellä oli yhteys kuormittavuuden kokemuksen lisääntymiseen sekä keväällä, kesällä että syksyllä.

Keväällä lähiopetuksen määrän väheneminen, opetuksen käytettävän ajan ja opetusta valmistelevien tehtävien lisääntyminen olivat yhteydessä työn kuormittavuuden kasvuun. Vastaajat kokivat, että opetuksen sisällön suunnitteluun, oppimateriaalin valmisteluun ja turvallisen oppimisympäristön järjestelyihin käytettävän ajan kasvaminen lisäsivät kuormittavuutta.

Keväällä olin kuormittunut, sillä aivan yhtäkkiä tuli oppia nopeasti etäopetuksen järjestäminen verkossa. Syksyllä olen voinut huomattavasti paremmin, sillä nyt osaan käyttää etäopetukseen tarvittavaa tekniikkaa ja etäopetus on tullut tutuksi opetuksen järjestelytavaksi.

Keväällä siirryimme hyvin nopealla aikataululla etäopetukseen, mikä aluksi oli selkeästi normaalia kuormittavampaa. Kun etäopetuksen käytänteet tulivat tutuiksi ja se alkoi rullaamaan, oli se mielestäni aivan toimiva opetustapa ja lähes kaikki oppilaat pysyivät opetuksessa melko normaalisti mukana. Osaamiseen ei siis päässyt syntymään suuria aukkoja, vaan keväänkin aikana tapahtui taidoissa edistymistä ja opinnoissa etenemistä.

Kevään etäopetus sujui melko hyvin, mutta palautuminen siitä kesti hyvin pitkään kesälomalla. Etäopetuksen kuormittavuuden huomasi vasta silloin.

Lisäksi toiminnan uudelleen suunnitteluun, henkilöstöjärjestelyihin ja opetustiloihin liittyvien muutosasioiden lisääntyminen olivat yhteydessä työn kuormittavuuden kokemuksen vahvistumiseen. Keväällä kuormittavuutta vähensi esihenkilöltä saatu riittävä tuki lähiopetuksessa sekä muussa työssä.

Kevään alkushokin ja hetkellisen hämmennyksen jälkeen, kun siirryimme vauhdilla etäopetukseen – ei voi kuin olla ylpeä oman työpaikan koko henkilöstön venymisestä näin jälkikäteen. Jos opettajat olivat, niin hallinnonkin väki oli ajoittain tiukoilla, mutta me selvisimme haasteista.

Kesällä puolestaan henkilöstöjärjestelyjen kasvu oli yhteydessä työn lisääntyneen kuormittavuuden kanssa.

Syksyllä kuormittavuuden lisääntymiseen olivat yhteydessä opetustiloihin liittyvien muutosasioiden ja henkilöstöjärjestelyjen sekä työnohjauksen ja koteihin suuntautuvan yhteydenpidon lisääntyminen. Esihenkilön riittävä tuki etäopetuksessa sekä työyhteisön ja kollegoiden riittävä tuki muussa työssä sen sijaan olivat yhteydessä työn vähäisempään kuormittavuuteen.

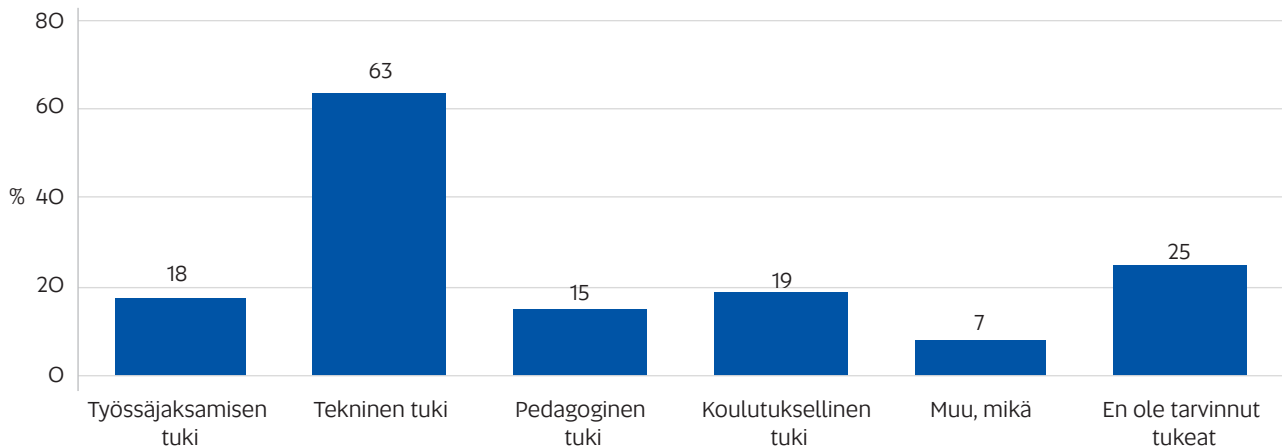

Tuki ja osaamisen lisääntyminen

POIKKEUKSELLISEN AJAN keskellä työtehtävien määrän kasvu ja muutos saivat aikaan tarvetta monenlaiselle tuelle (kuvio 31). Taiteen perusopetuksen laajaa oppimäärää tarjoavien oppilaitosten vastaajista lähes kaksi kolmasosaa kertoi tarvinneensa työssään teknistä tukea ja

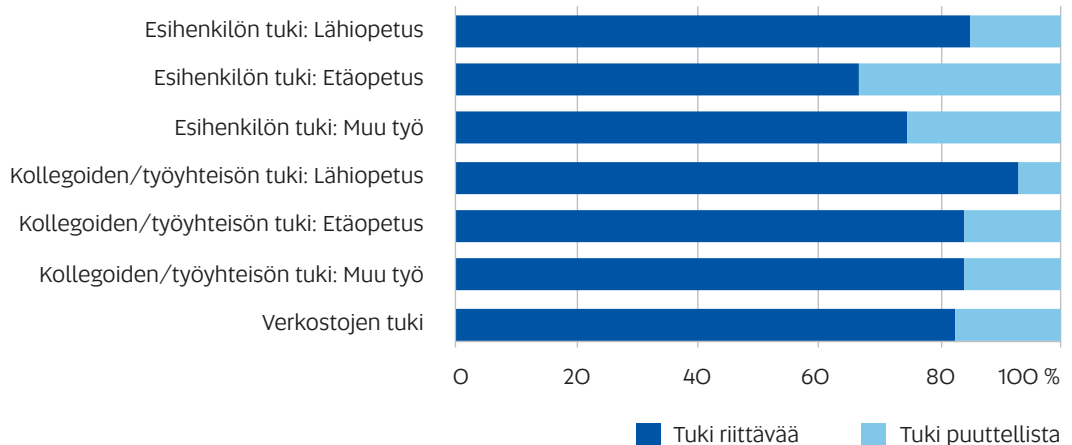
lähes joka viides koulutuksellista tukea tai työssäjaksamisen tukea. Pedagogista tukea oli tarvinnut vastaajista 15 % ja muuta tukea alle kymmenesosa. Neljäsosa vastaajista kertoi, ettei ollut tarvinnut lainkaan tukea työssään.

Kuvio 31. Työtehtäviin tarvittu tuki.

Valtaosa vastaajista arvioi työtehtäviinsä esihenkilöltä, työyhteisöltä ja kollegoilta sekä sidosryhmiltä saadun tuen riittäväksi (kuvio 32). Puutteellisimmaksi arvioitiin esihen-

kilöltä saatu tuki etäopetukseen, jota piti riittämättömänä vastaajista kolmasosa.

Kuvio 32. Työtehtäviin saatu tuki.

Toisin kuin muilla vastaajaryhmillä, taiteen perusopetuksen laajaa oppimäärä tarjoavissa oppilaitoksissa työskennelleiden vastaajien kohdalla saatu tuki ei ollut yhteydessä oman osaamisen lisääntymisen kanssa. Vertaistukea kuitenkin korostettiin uuden omaksumisen tukena.

Kun keväällä siirryttiin etäopetukseen, olisi ollut todella hyvä, että digitekniikan haltuunottoon olisi heti välittömästi saanut välineet, opetusta, neuvontaa ja tukea. Meillä ainakin jokainen sai tulla toimeen omillaan ja vasta (liian) pitkän viiveen jälkeen alkoi tulla jotain opastusta työnantajan puolelta. Etenkin ne, jotka eivät olleet digimaailman kanssa paljon pelanneet, joutuivat tekemään valtavasti työtä opetellessaan ja etsiessään itse ratkaisuja etäopetuksen mahdollistamiseen. (Ylipäättään työnantajan nopeampaa reagointia ja informaatiota äkkiä muuttuviin tilanteisiin olisi toivonut keväällä ja vielä nytkin ehkä.) Opettajien digiloikka oli kyllä nopea ja hurja - ja aika yksin sen sai monikin tehdä. Onneksi kollegiaalinen toistensa opastaminen sujui opistossamme hienosti.

Yhteinen auttaminen näkyi erityisesti teknisen osaamisen alueella.

Osa vastaajista olisi kaivannut enemmän tukea uuden opeteluun etäopetukseen liittyvän tekniikan ja pedagogiikan saralla.

Etäopetuksen pedagogiikkaan kaipaisin enemmän koulutusta. Koulutus on tuntunut keskittyvän laitteistoon ja ohjelmiin.

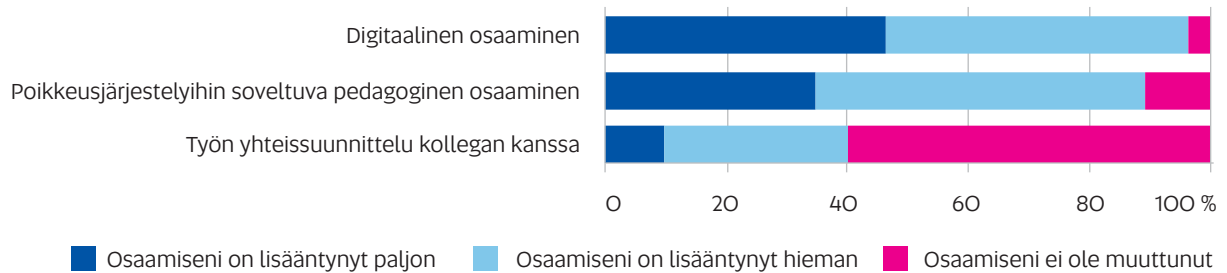
Olisin kaivannut enemmän tukea, neuvoja ja ohjeita työnantajaltani keväällä etäopetukseen siirryttäessä. Joku olisi voinut ottaa yhteyttä ja kysyä ”Miten sinulla menee?” sekä kertoa mitä erilaisia mahdollisuuksia minulla on etäopetuksen toteuttamiseen.

Uusiin opetusmenetelmiin perehtyminen on ollut pääasiassa oman aktiivisuuden varassa. Työnantajan tarjoama tuki ja ohjaus on sijoittunut pääosin opettajan vapaa-ajalle. Muuna työnä annettu koulutus on ollut vähäistä, melko sekavaa ja asiantuntematonta, jossa olennaisimmat asiat ovat jääneet hämäräksi.

Vastaajista lähes kaikki kertoivat oman digitaalisen osaamisensa vahvistuneen (kuvio 33). Myös lähes 90 % vastaajista oli kokenut osaamista kertyneen poikkeusjärjestelyihin soveltuvassa pedagogisessa osaamisessa. Vastaajista

40 % arvioi osaamisensa lisääntyneen myös työn yhteissuunnittelussa kollegan kanssa. Lisäksi muutamat vastaajat olivat kokeneet osaamisensa karttuneen johtamisen, itsensä johtamisen sekä viestinnän saralla.

Kuvio 33. Osaamisen lisääntyminen.

Epämukavuusalueelle joutuminen kasvatti itseä opettajana ja vahvisti omaa opettajuutta.

Etäopetukseen hyppääminen kertaheitolla oli kivulias ja aikaa vievä prosessi, josta toki olen oppinut paljon niin kuin kaikista kriiseistä yleensä oppii.

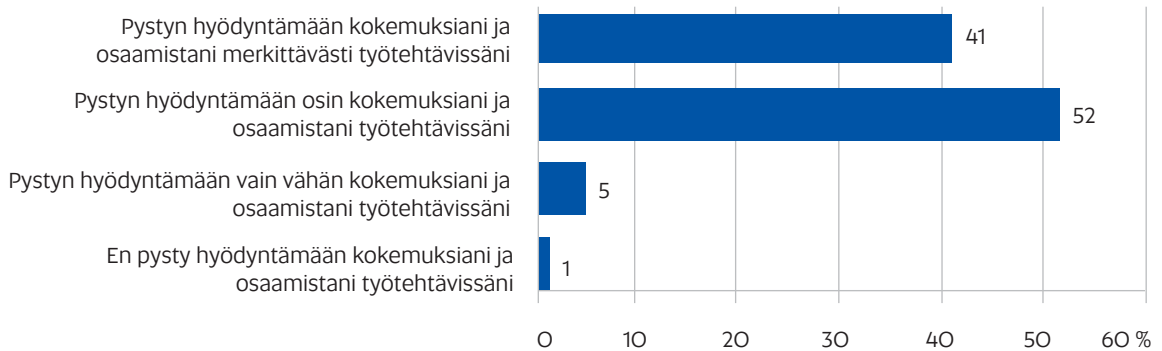
Laitehallinta on kehittynyt vaivihkaa ja jää muun opetustyön tukivälineeksi.

Osaamisen koettiin vahvistuneen useiden työtehtävien muutosten myötä. Verkko-opetuksen lisääntyminen oli yhteydessä sekä digitaalisen osaamisen että poikkeusjärjestelyihin soveltuvan pedagogisen osaamisen kasvuun. Myös oppijoihin suuntautuvan yhteydenpidon vahvistuminen oli yhteydessä osaamisen kertymiseen digitaalisissa taidoissa.

Opetuksen sisällön suunnitteluun, oppimateriaalin valmisteluun ja uusiin työvälineisiin perehtymiseen käytettävän ajan kasvu, mutta myös yhteydenpidon vahvistuminen niin työyhteisön sisällä, oppijoihin kuin koteihinkin olivat yhteydessä poikkeusjärjestelyihin soveltuvan pedagogisen osaamisen kasvuun.

Oppijoihin kohdistuvan sekä työyhteisön sisäisen yhteydenpidon lisääntyminen olivat yhteydessä osaamisen kasvuun työn yhteissuunnittelussa kollegan kanssa. Työnohjaukseen käytetyn ajan, opetustilojen muutosten sekä henkilöstöjärjestelyiden lisääntyminen olivat yhteydessä osaamisen kehittymiseen työn yhteissuunnittelussa kollegan kanssa.

Riittävä tuki oli lisäksi yhteydessä saatujen kokemusten ja osaamisen hyödynnettävyyden kokemukseen jatkossa (kuvio 34). Esihenkilön riittävä tuki lähiopetuksessa, etäopetuksessa ja muussa työssä sekä työyhteisön ja kollegoiden riittävä tuki lähiopetuksessa ja etäopetuksessa olivat yhteydessä siihen, että poikkeusjärjestelyiden ajalta saatuja kokemuksia koettiin voitavan hyödyntää enemmän jatkossakin.

Kuvio 34. Poikkeusjärjestelyistä saatujen kokemusten ja osaamisen hyödynnettävyys jatkossa.

Yli 40 % vastaajista koki voivansa hyödyntää poikkeusjärjestelyistä kertynyttä osaamista ja kokemuksia työtehtävissään merkittävästi tulevaisuudessa. Yli puolet vastaajista ajatteli voivansa hyödyntää kertynyttä kokemusta ja osaamista työtehtävissään osittain. Vain 6 % vastaajista arvioi, ettei pysty hyödyntämään kertynyttä kokemusta ja osaamista lainkaan tai pystyy hyödyntämään sitä vain vähän.

Tulevaisuuden näkymiä

SUURIN OSA vastaajista kertoi, että lukuvuoteen 2020–2021 oli varauduttu koronavaroitoksia lisäämällä, huolehtimalla opetuksen turvallisesta järjestämisestä, lisäämällä valmiutta reagoida opetuksessa tilannemuutokseen sekä lisäämällä etäopetusvälineistöä.

Vastaajista useimmat ajattelivat etätöiden tulleen opetukseen jäädäkseen. Muutamat ajattelivat hygieniakäytäntöjen ja varotoimien jatkuvan vielä pitkään ja myös ryhmäkokoja ajateltiin pysyvän pieninä.

Yleisesti taideopetuksessa uskon, että etäopetuksesta saatu oppi hyödynnetään jatkossa myös vapaa-ajan taideharrastuksissa. Etäpedagogiikka on kehittynyt ja hyviä käytäntöjä jaetaan ja halutaan jatkaakin. Etäopetuskoulutusta ja kokemusta saaneet ovat varmasti jatkossa etulyöntiasemassa palveluntarjoajina. Lähiopetus taiteessa on toisinaan olennaista, mutta etäopetuksellakin on paikkansa ja puolensa.

Vastaajista jotkut arvelivat opetuksen muuttuvan yhä oppilaslähtöisemmäksi, konserttien järjestämisen olevan vielä jonkin aikaa rajoitettua, oppilaitosten joutuvan taloudellisiin vaikeuksiin tai yhteistyön työyhteisössä vahvistuvan. Pari vastaajaa uskoi lähiopetuksen ja koko taiteen perusopetustoiminnan arvostuksen lisääntyvän, kun oppilaat ovat huomanneet, millaista on olla ilman lähiopetusta.

Osa vastaajista suhtautui poikkeusaikaan hyvinkin positiiivisella mielellä ja kertoivat opetuksen muutoksista huolimatta sujuneen hyvin.

Tämä on paineista huolimatta ollut kiinnostava ja minulle sopiva ja innostava digiloikka.

Oppilaat sitoutuivat yllättävän hyvin etäopetukseen, ilmeisesti tutun opettajan säännöllinen tapaaminen oli erityisen merkityksellistä tiukkojen koronarajoitusten aikana.

Moni vastaaja koki lähiopetuksen olevan etäopetusta toimivampi opetustapa ja myös opettajalle miellyttävämpää. Muutama vastaaja oli havainnut myös oppilaiden ja heidän perheidensä arvostuksen lähiopetusta kohtaan kasvaneen.

Perheet ovat huomanneet miten tärkeä on lähitunti turvallisen aikuisen kanssa. Musiikinopiskelun hyvää tekevät vaikutukset mm. mielenterveydelle, koulumenestykselle ja lapsen identiteetin kehitykselle tullaan huomaamaan selvemmin, kun nämä korostuivat kevään poikkeusaikana musiikkiopistojen tuntien jatkuessa lähes välittömästi verkossa lockdownin alettua.

Lähiopetuksen arvostus ja siitä iloitseminen on ollut syyslukukaudella kannatteleva voima koronan keskellä!

Etäopetus on ollut välttämätöntä koulutuksen jatkuvuuden turvaamisessa, mutta vastaajat kokevat laajalti, ettei taiteenopetusta voi siirtää kokonaisuudessaan digitaaliseen oppimisympäristöön. Myös epämukavuusalueelle joutuminen kasvatti ja vahvisti opettajuutta ja yhteisöllisyyttä.

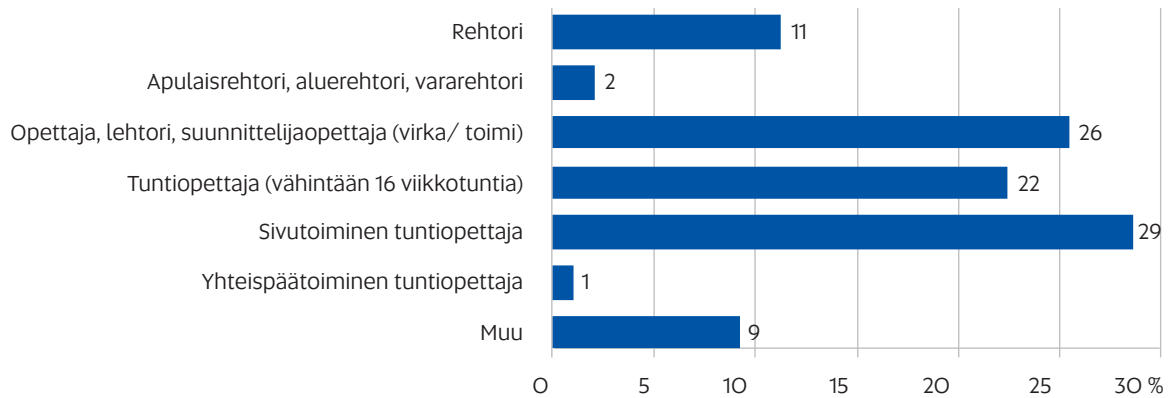
Keväällä työyhteisö hitsautui paremmin yhteen ja yhteydenpito opettajien välillä oli tiiviimpää ja me-henki kasvoi poikkeusolojen johdosta. Erillisiä Teams-tapaamisia järjestettiin opettajien kesken etäkahvihetkien merkeissä.

Taiteen perusopetus, yleinen oppimäärä

TAITEEN PERUSOPETUKSEN oppilaitoksista kyselyyn vastasi 520 henkilöä, joista yleisen oppimäärän opetusta tarjoavissa oppilaitoksissa kertoi työskentelevänsä 98. Vastaajista 29 % oli sivutoimisia tuntiopettajia, 26 % opettajia, lehtoreita tai suunnittelijaopettajia ja 22 % tuntiopettajia (kuvio 35). Loput

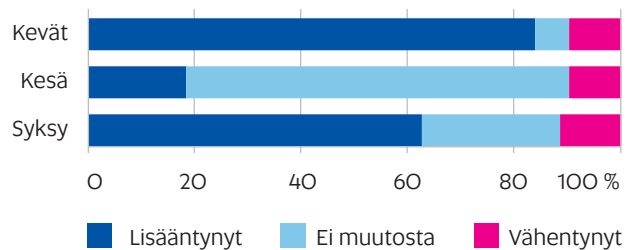
vastaajat olivat rehtoreita, apulaisrehtoreita tai muuta henkilöstöä. Vastaajista yli 90 %:lla oli työtehtäväänsä asetuksen mukainen kelpoisuus

Kuvio 35. Vastaajien pääasiallinen tehtävä taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän parissa työskentelevillä.

Poikkeusaikana taiteen perusopetuksen oppilaitoksissa useisiin työtehtäviin käytetty aika kasvoi ja syntyi aivan uudenvuosiinkin työtehtäviä. Erityisesti etäopetukseen, poikkeusaikaa leimanneen epävarmuuden keskellä suunnitteluun ja varautumiseen liittyviin tehtäviin sekä yhteydenpitoon ja lähiopetusympäristön turvallisuusjärjestelyihin liittyviin tehtäviin käytetty aika lisääntyi.

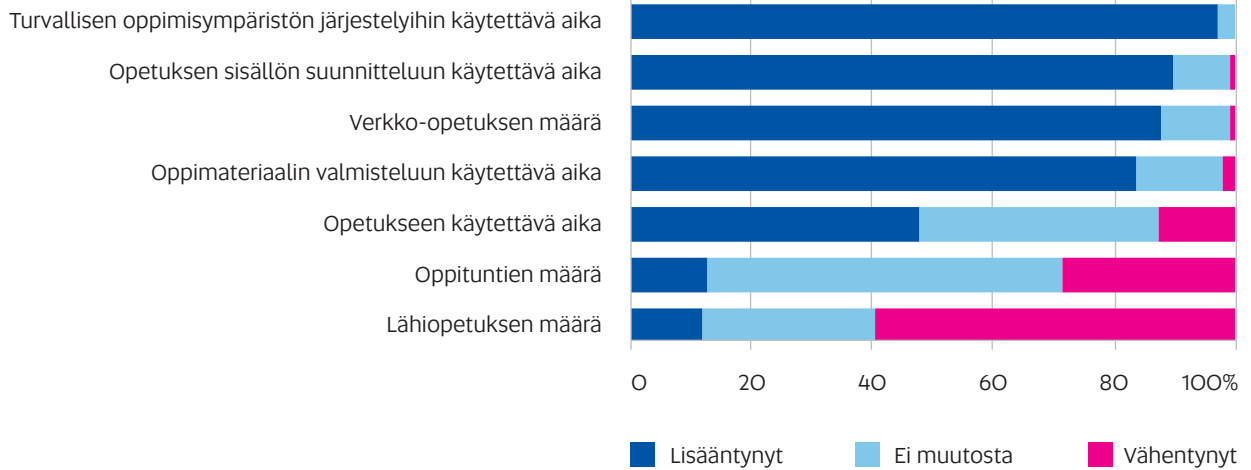
Kokonaisuudessaan työhön käytetty aika kasvoi keväällä vastaajista yli 80 %:n mukaan ja syksylläkin yli 60 %:n mukaan (kuvio 36). Kesällä työhön käytetty aika kasvoi vain n. 20 %:lla vastaajista ja lopuilla n. 80 %:lla se pysyi ennallaan tai väheni. Vaikka lähiopetuksen määrä vastaajista valtaosan mukaan väheni, useisiin työtehtäviin käytetty aika kuitenkin samanaikaisesti suureni. Poikkeusolojen aikana hieman vajaa puolet vastaajista koki opetukseen käytetävän ajan kasvaneen.

Kuvio 36. Työhön käytetty aika.

Opetustyöhön liittyvistä työtehtävistä lähes kaikki vastaajat ilmoittivat turvallisen oppimisympäristön järjestelyihin käytettävän ajan lisääntyneen (kuvio 37). Vastaajista 90 % arvioi opetuksen sisällön suunnitteluun käytettävän ajan kasvaneen ja lähes 90 % vastaajista arvioi verkko-opetukseen käytetyn ajan kasvaneen. Lisäksi yli 80 % vastaajista kertoi

oppimateriaalin valmistukseen käytettävän ajan lisääntyneen. Vaikka etäopetukseen siirtyminen ja siihen liittyvä uuden opettelu ei ollutkaan kaikille erityisen haastavaa, niin monien työtehtävien viedessä aiempaa enemmän aikaa suureni samalla työhön käytettävä kokonaisaika.

Kuvio 37. Työtehtäviin käytetty aika, opetustyö.

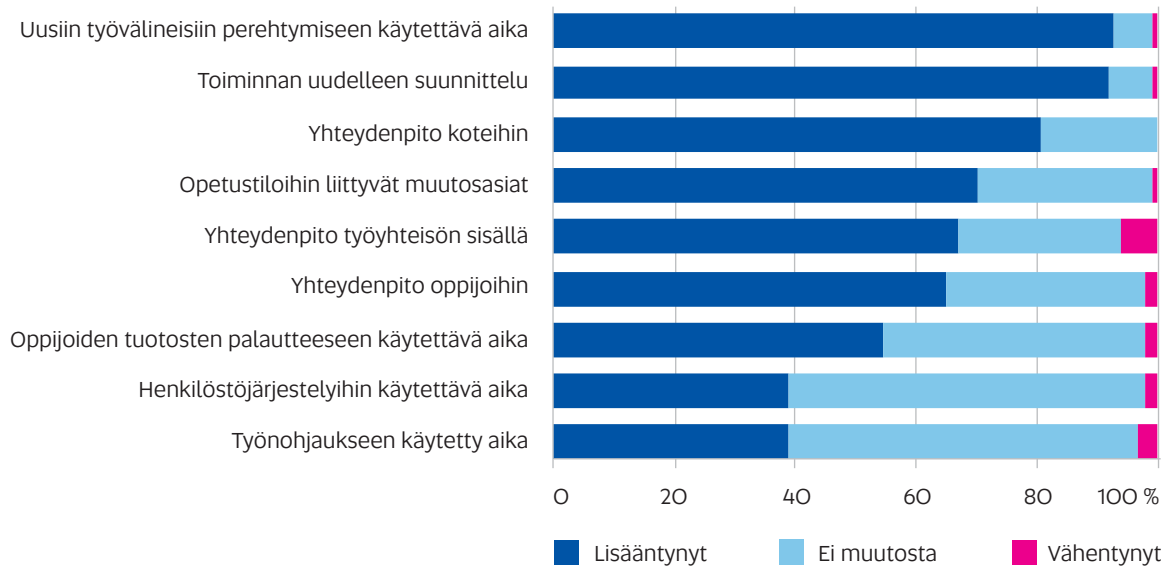

Olen vastavalmistunut ja hyvä teknologian kanssa, joten etäopetusjaksot, joita olen ehtinyt kokemaan eivät ole olleet erityisen kuormittavia. Valmistautumiseen, kuten linkkien jakamiseen ja tuntien erilaiseen suunnitteluun on kuitenkin mennyt enemmän aikaa.

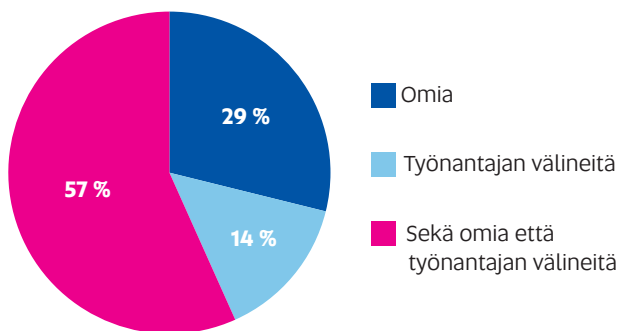

Muuhun kuin opetustyöhön käytetyn ajan kasvaminen jakautui siten, että yli 90 % vastaajista kertoi uusiin työvälineisiin perehtymiseen sekä toiminnan uudelleen suunnitteluun käytettävän ajan kasvaneen (kuvio 38). Lisäksi oppijoihin suuntautuva ja työyhteisön sisäinen yhteydenpito olivat vastaajista noin kahden kolmasosan mukaan lisääntyneet.

Myös yhteydenpito koteihin oli lisääntynyt vastaajista 80 %:n mukaan. Lisäksi n. 70 % vastaajista arvioi opetustiloihin liittyvien muutosasioiden kasvaneen sekä hieman yli puolet arvioi oppijoiden tuotosten palautteeseen käytettävän ajan kasvaneen.

Kuvio 38. Työtehtäviin käytetty aika, muu kuin opetustyö.

Kuvio 39. Käytössä olevat työvälineet ja ohjelmistot.

Nopea siirtymä lähiopetuksesta etäopetukseen toi tullessaan tarpeen esimerkiksi etäopetusvälineistölle sekä verkopedagogiikan omaksumiselle.

Vastaajista 29 % kertoi työvälineidensä, kuten tietokoneen, puhelimen ja verkkoyhteyden, olevan täysin omia, 14 %:lla oli käytössään työnantajan välineet ja 57 % vastaajista kertoi käyttävänsä välineitä, jotka olivat sekä työnantajan että omia (kuvio 39). Useat vastaajista olivat tyytymättömiä siihen, ettei työnantaja ollut tarjonnut heille etätyöskentelyyn tarvittavia välineitä, vaan heidän oli käytettävä omia laitteitaan.

Etäopetuksen yhdeksi haasteeksi oli noussut oppilaiden vaihtelevan tasoiset, osin riittämättömät välineet ja yhteydet. Toisaalta hyvät välineet edistivät opetuksen muutoksen sujuvuutta.

Vaikka opettajien valmiudet järjestää opetusta ovat parantuneet huomattavasti nyt syksyn tullen, on heikoin lenkki edelleen oppilaiden yhteydet. Jos oppilaan puolella ei ole hyvää oppimisympäristöä ja välineistöä on opetustilanne häiriöalttiimpi. (kuva jähmettyy ja ääni pätkee) Se luo ylimääräistä jännitettä opetustilanteeseen.

Meidän taidekoulullamme oli mahtava mahdollisuus siirtyä etäopetukseen keväällä, koska kunta on panostanut peruskoulun oppilaisiin ja hankkinut kaikille 3.–9. luokkalaisille oman cromebookin. Näin opetus lähti pyörimään näiden kautta sekä peruskoulussa, että meillä taidekoulussa.

Kolme viidestä vastaajasta kuvaili työvälineistönsä olevan melko hyvä, eikä merkittäviä puutteita ollut ilmennyt. Kuitenkin lähes 20 % vastaajista kertoi työvälineistönsä olevan merkittäviä työtä haittaavia puutteita. Sen sijaan reilu viidesosa oli tyytyväinen välineidensä laatuun ja piti niitä hyvinä ja riittävinä. Oppilaitosten välillä vaikuttikin olevan merkittäviä eroja laitteiston hankinnan osalta.

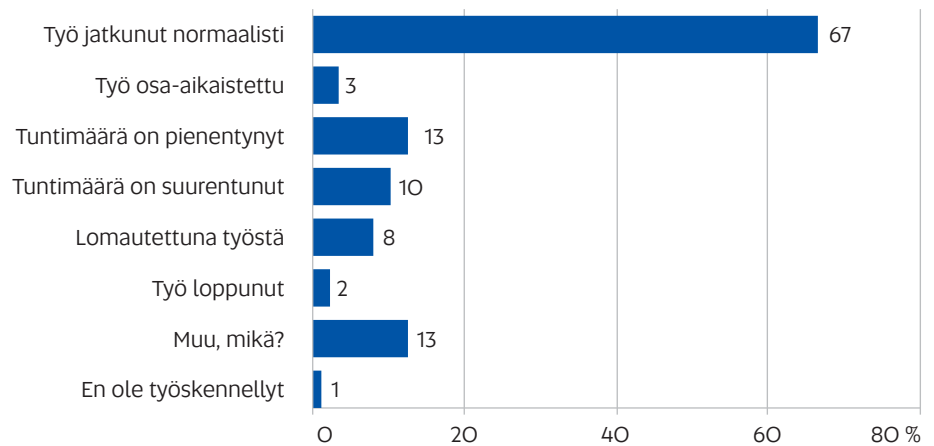

Kun tehdään etäopetusta ja varsinkin kun odotetaan hybridiopetusta (osa etänä ja osa paikan päällä) olisi pienintä mitä työnantaja voisi tehdä, hankkia tarvittavat välineet. Nyt omat välineet ovat loppu, kun täysin tuliterillä laitteilla on satoja tunteja striimattu, kuvattu ja muuten työskennelty koronan takia.

Työnantaja on ollut kiitettävästi mukana suunnittelemassa opetusvälineistön käyttöä ja hankintoja.

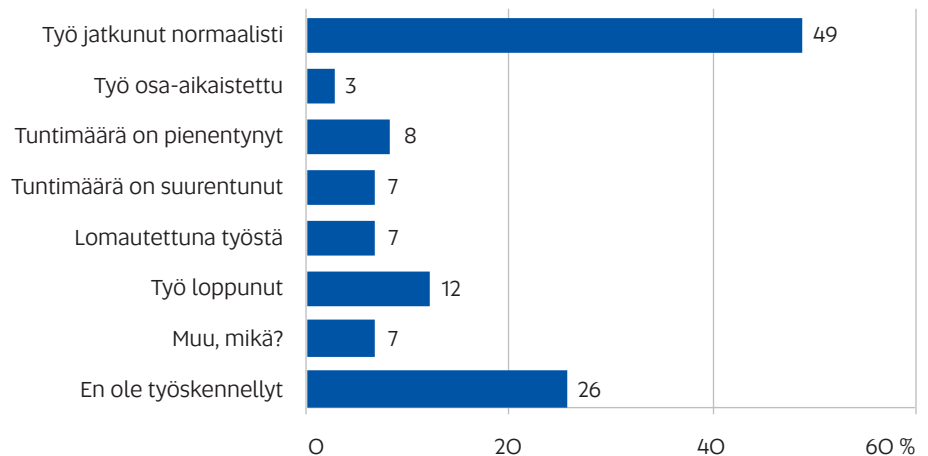
Keväällä taiteen perusopetuksen yleistä oppimäärää tarjoavissa oppilaitoksissa työskennelleistä noin kaksi kolmesta vastaajasta kertoi töiden jatkuneen tavanomaisesti (kuvio 40). Yhteensä noin neljäsosalla vastaajista työ oli osa-aikaistettu, tuntimäärä oli pienentynyt, työ oli loppunut tai vastaaja oli ollut lomautettuna. Toisaalta joka kymmenes vastaajista kertoi tuntimääränsä keväällä suurentuneen.*

Kuvio 40. Työtilanne, kevät. *Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Kesällä noin puolella vastaajista työ oli jatkunut normaalisti ja 26 % vastaajista ei ollut työskennellyt lainkaan (kuvio 41). Vastaajista kaikkiaan 18 %:lla työ oli osa-aikaistettu, tunti-

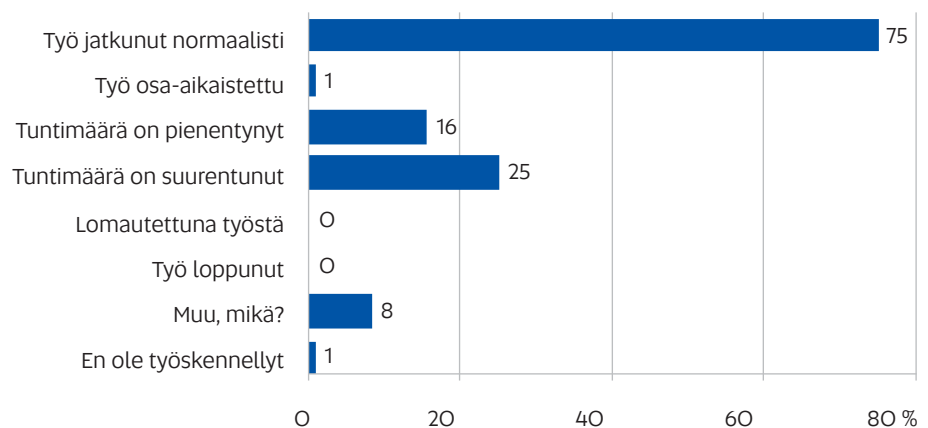
määrä oli pienentynyt tai vastaaja oli ollut lomautettuna. Lisäksi hieman yli kymmenesosalla vastaajista työ oli kokonaan loppunut.*

Kuvio 41. Työtilanne, kesä. *Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Syksyllä 75 % vastaajista kertoi työnsä jatkuneen normaalisti ja neljäsosalla tuntimäärä oli suurentunut (kuvio 42).

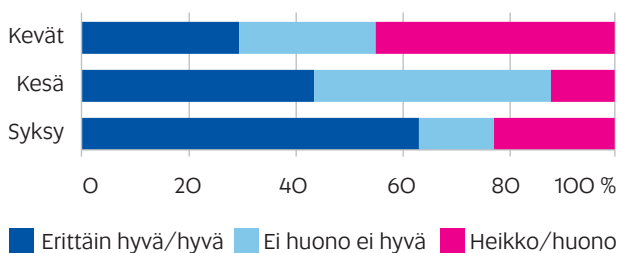
Tuntimäärä oli pienentynyt tai työ oli osa-aikaistettu 17%:lla vastaajista.*

Kuvio 42. Työtilanne, syksy. *Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Työssäjaksaminen, työn kuormittavuus ja lisääntyneestä työstä saatu korvaus

POIKKEUKSELLISEN AJAN työhön aiheuttamat muutokset koettelivat taiteen perusopetuksen oppilaitosten henkilökunnan työssäjaksamista. Kevään osalta työhön käytetyn ajan lisääntyminen oli yhteydessä työssäjaksamisen heikkenemiseen ja taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän tarjoavien oppilaitosten henkilöstöstä lähes puolet arvioikin työssäjaksamisensa olleen keväällä huono tai heikko (kuvio 43). Noin 30 % vastaajista arvioi keväällä työssäjaksamisensa hyväksi tai erittäin hyväksi. Kesällä työssäjaksaminen koheni ja yli puolet kuvaili työssäjaksamistaan hyväksi tai erittäin hyväksi. Syksyllä työssäjaksamisensa arvioi huonoksi tai heikoksi reilu 20 % vastaajista, eli tilanne jatkui selvästi kevättä parempana. Muutoin työssäjaksamisen kokemus oli aiempaa parempi vastaajista 60 %:n arvioidessa työssäjaksamisensa hyväksi tai erittäin hyväksi.

Kuvio 43. Työssäjaksaminen.

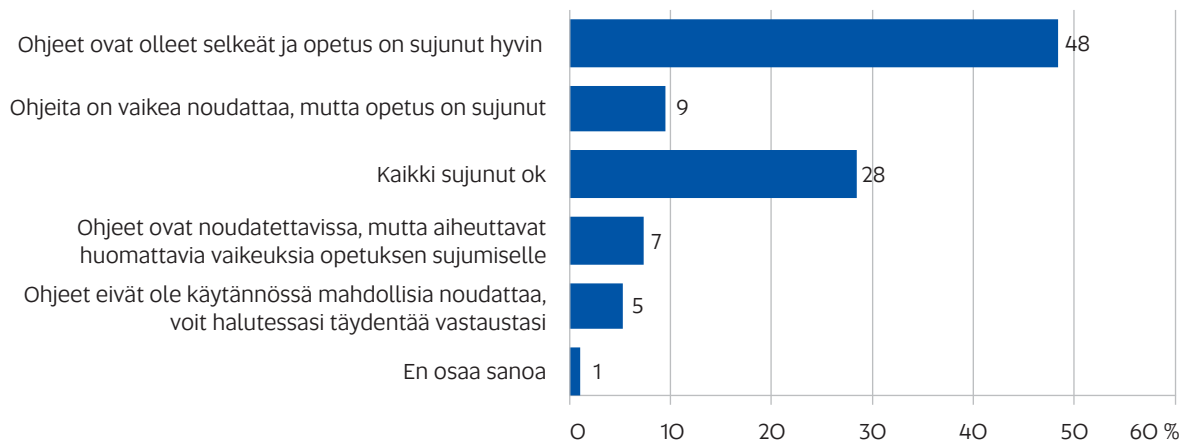
Saatujen vastausten mukaan työssäjaksamiseen oli yhteydessä muutamia eri tekijöitä. Heikko työssäjaksaminen oli kesän ja syksyn osalta yhteydessä suureen koettuun työn kuormittavuuteen. Kesällä käytössä olevien työvälineiden ja ohjelmistojen hyväksi ja riittäväksi kokeminen oli yhteydessä hyvään työssäjaksamiseen. Syksyllä hyvään työssäjaksamiseen oli yhteydessä henkilön kelpoisuuteen työtehtäväänsä, työhönsä käytetyn ajan lisääntyminen sekä esihenkilön riittävä tuki muussa työssä. Vastauksissa näkyikin kiitollisuus esihenkilöltä saatua tukea kohtaan.

Toisekseen on vaikuttanut esimiehen aktiivisuus ja henkilökohtainen työpanos ja välittäminen omista työkavereista. Kun työyhteisö on pieni, esimies on pystynyt hyvin varmistamaan kaikkien turvallisen työskentelyn.

Myös oppilaitokselta saadut selkeät ja toimivat opetusjärjestelyitä koskevat ohjeet olivat yhteydessä hyvään työssä-jaksamiseen (kuvio 44). Lähes puolet vastaajista oli kuvailut syyslukukaudella saatuja ohjeita selkeiksi ja todennut opetuksen sujuneen hyvin. Yli neljäsosan mukaan kaikki oli

sujunut ohjeistusten kanssa riittävän hyvin. Kuitenkin 12 % vastaajista kertoi ohjeiden aiheuttaneen opetustilanteissa vaikeuksia tai kertoi ohjeiden olevan käytännössä mahdottomia noudattaa.

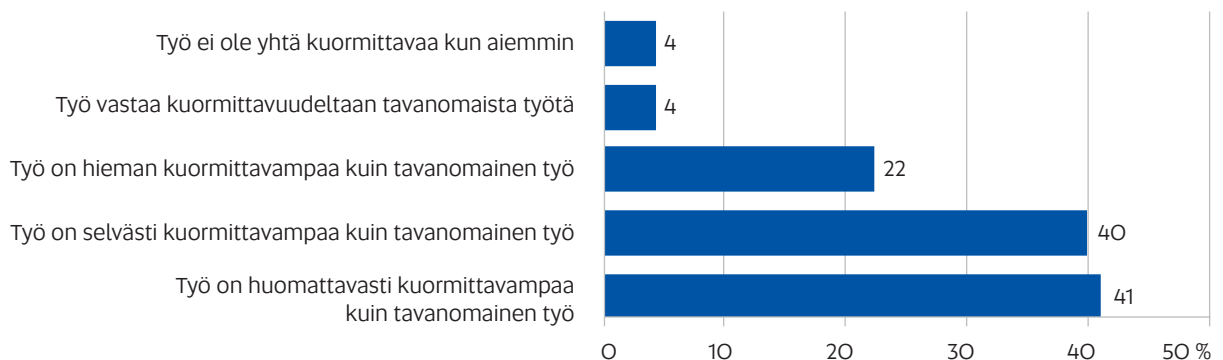

Kuvio 44. Oppilaitoksen syyslukukaudella antamien opetusjärjestelyitä koskevien ohjeiden toimivuus.

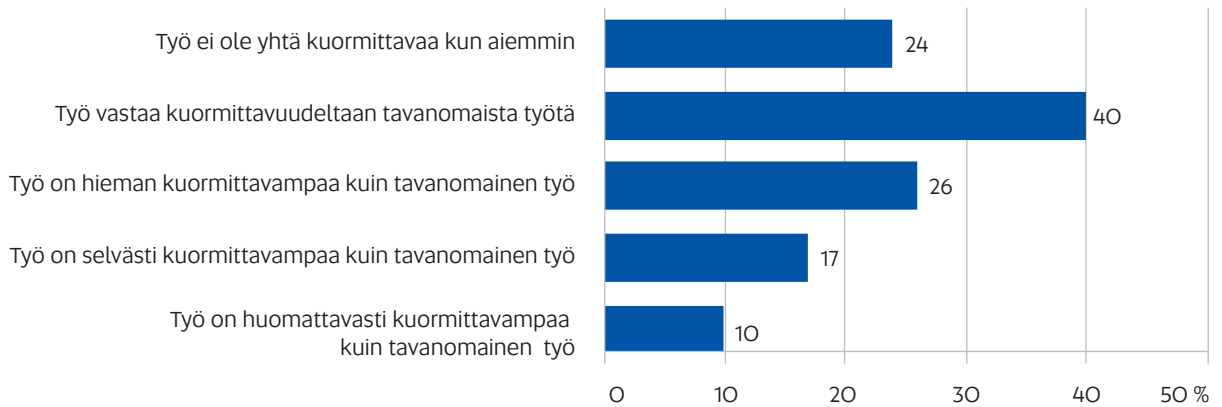
Paremmalla yhteistyöllä olisimme kaikki säästäneet enemmän aikaa ja vaivaa ja jaksaneet paremmin.

Vastaajat kokivat työn keväällä erityisen kuormittavaksi. Kaksi viidestä vastaajasta arvioi työn olevan tavanomaista työtä huomattavasti kuormittavampaa ja toiset kaksi viidesosaa vastasi työn olevan selvästi tavanomaista kuormittavampaa (kuvio 45).*

Kuvio 45. Työn kuormittavuus, kevät. *Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

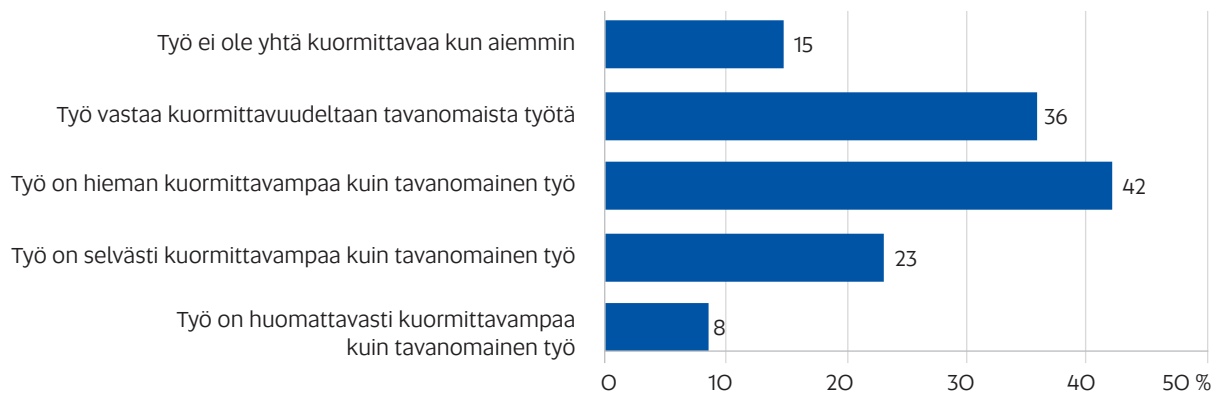
Kesällä 40 prosenttia vastaajista koki kuormittavuuden olevan tavanomaisella tasolla, mutta tavanomaista kuormittavammaksi työn koki silti yli puolet vastaajista (kuvio 46).*

Kuvio 46. Työn kuormittavuus, kesä. *Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Syksyllä kuormittavuuden kokemus vahvistui jälleen ja yli 70 % vastaajista arvioi työn hieman, selvästi tai huomattavasti tavanomaista kuormittavammaksi (kuvio 47).

15 % vastaajista kuitenkin koki, ettei työ ollut yhtä kuormittavaa kuin tavanomainen työ ja reilu kolmannes kuvaili työn kuormittavuuden olevan tavanomaisen työn kaltaista.*

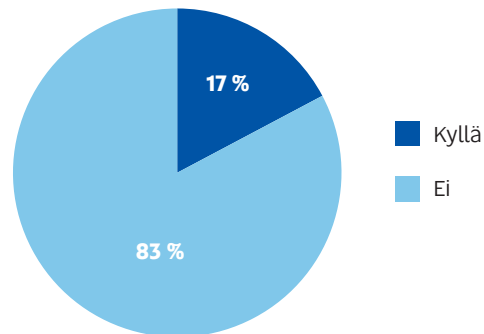

Kuvio 47. Työn kuormittavuus, syksy. *Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Poikkeusoloissa työhön käytetyn ajan sekä monien aivan uudenlaistenkin työtehtävien merkittävä kasvu näkyivät vastaajien kokemuksissa työn kuormittavuudesta. Työhön käytetyn ajan lisääntyminen olikin yhteydessä työn kuormittavuuden vahvistumiseen sekä syksyllä että keväällä. Keväällä kuormittavuuden kokemuksen vahvistumiseen oli yhteydessä verkko-opetuksen määrän lisääntyminen, oppimateriaalin valmistamiseen ja opetuksen sisällön suunnitteluun sekä uusiin työvälineisiin perehtymisen ja yhteydenpidon oppijoihin käytettävän ajan kasvu.

Myös kollegoiden ja työyhteisön tuella oli merkitystä työn kuormittavuuden kokemukseen. Työn kokeminen kesällä vähemmän kuormittavaksi oli yhteydessä kokemukseen kollegoiden ja työyhteisön tuen riittävydestä muussa työssä.

Taiteen perusopetuksen yleistä oppimäärää tarjoavien oppilaitosten osalta 17 % vastaajista oli saanut korvauksen lisääntyneestä työmäärästä (kuvio 48). Loput, eli yli 80 % vastaajista, oli jäänyt kokonaan ilman korvausta.

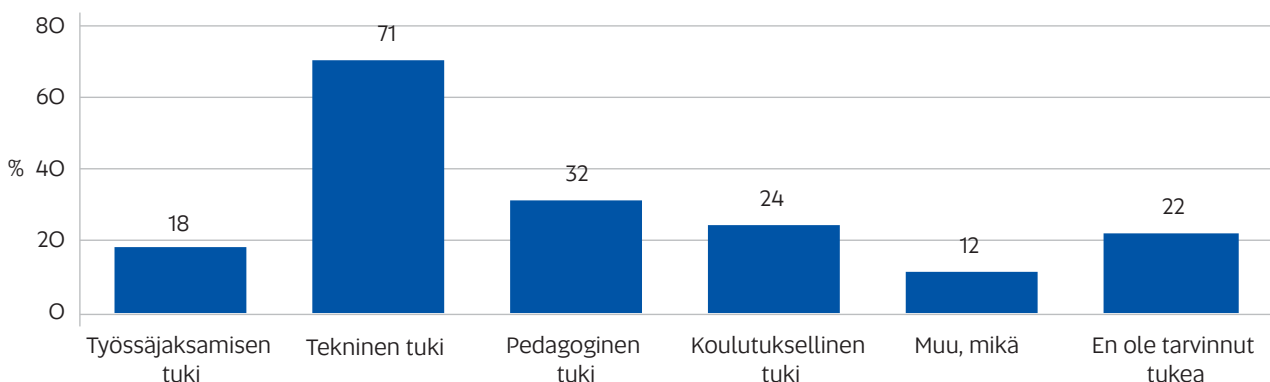

Kuvio 48. Mikäli työmääräsi on lisääntynyt, oletko saanut lisäkorvauksen?

Tuki ja osaamisen lisääntyminen

VASTAAJAT TAITEEN perusopetuksen yleistä oppimäärää tarjoavista oppilaitoksista tarvitsivat muutoksen keskellä monenlaista tukea työtehtävissään. Yli 70 % vastaajista tarvitsi teknistä tukea, lähes joka kolmas pedagogista tukea ja lähes joka neljäs koulutuksellista tukea (kuvio 49). Työs-

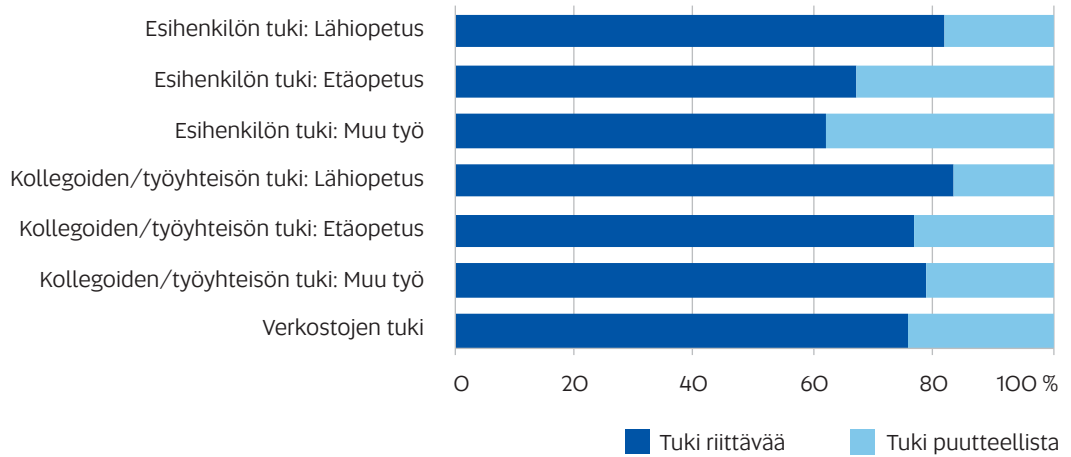
säjäksamisen tukea kertoi tarvitseensa vastaajista 18 % ja muuta tukea 12 %. Reilu viidesosa vastaajista kertoi, ettei ollut tarvinnut työssään tukea lainkaan.*

Kuvio 49. Työtehtäviin tarvittu tuki. *Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Suurin osa vastaajista koki saamansa tuen esihenkilöltä, kollegoilta ja työyhteisöltä sekä sidosryhmiltä riittäväksi (kuvio 50). Puutteellisimmaksi koettiin esihenkilöltä saatu

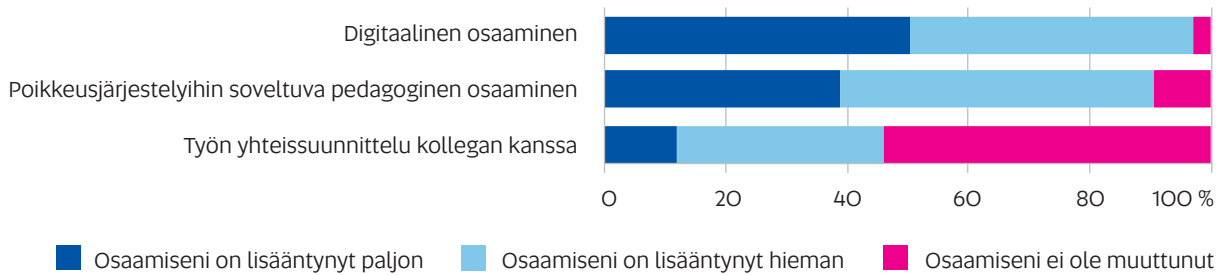
tuki etäopetukseen ja muuhun työhön liittyen, joiden osalta noin kolmasosa vastaajista arvioi, ettei saatu tuki ollut riittävä.

Kuvio 50. Työtehtäviin saatu tuki.

Vastaajista lähes kaikki kokivat digitaalisen osaamisensa lisääntyneen poikkeusjärjestelyiden aikana (kuvio 51). Poikkeusjärjestelyihin soveltuvan pedagogisen osaamisensa arvioi vahvistuneen vastaajista noin 90 %. Lähes puolet

vastaajista kertoi osaamista kertyneen työn yhteissuunnittelussa kollegan kanssa. Lisäksi vastaajat kertoivat oppineensa uutta ajankäytöstä ja tuntisuunnittelusta.

Kuvio 51. Osaamisen lisääntyminen.

Työtehtäviin saatu tuki edisti kuormittavuuden kokemuksen vähenemisen sekä työssäjaksamisen kohentumisen ohella oman osaamisen lisääntymisen kokemuksta. Tämän lisäksi muutamiin työtehtäviin käytetyn ajan kasvaminen kerrytti osaamista. Riittävä kollegoiden ja työyhteisön tuki etäopetuksessa oli yhteydessä työn yhteissuunnitteluosaimisen kertymiseen.

Syksyllä työhön käytetyn ajan lisääntyminen oli yhteydessä sekä digitaalisen osaamisen että poikkeusjärjestelyihin soveltuvan pedagogisen osaamisen lisääntymiseen. Oppijoihin kohdistuvan yhteydenpidon lisääntyminen sekä verkostoilta saatu riittävä tuki oli yhteydessä poikkeusjärjestelyihin soveltuvan pedagogisen osaamisen lisääntymiseen.

Jotkin vastaajista olivat pettyneitä siihen, etteivät olleet saaneet riittävästi tukea työtehtäviinsä.

Vastaajista 45 % arvioikin, että osaamista ja kokemuksia voi hyödyntää vastaisuudessa merkittävästi ja toiset 45 % arvioi pystyvänsä hyödyntämään niitä osin (kuvio 52). Loput 10 % vastaajista koki, että pystyy jatkossa hyödyntämään poikkeusjärjestelyistä saatua osaamista ja kokemuksia vain

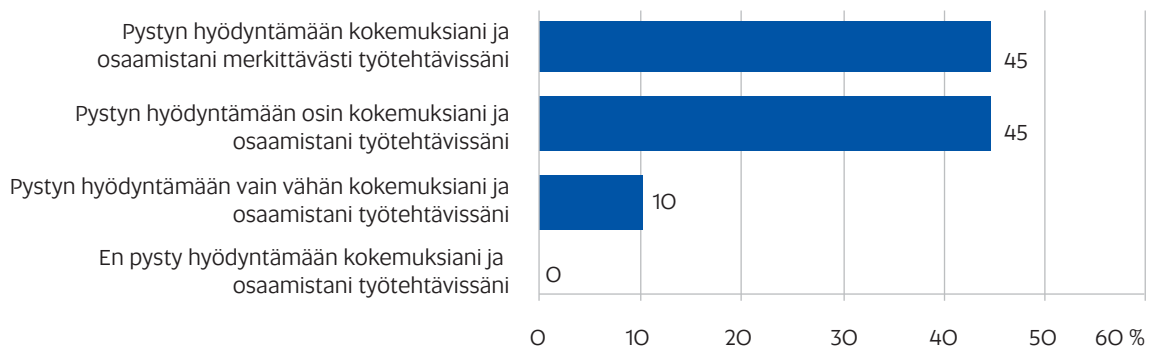

Jotenkin tästä on selvitty, onneksi on kollegat ja musiikinopettajien etäopetus -facebook-ryhmä. Kaikesta huolimatta näen tässä hyvää: vihdoin viimein digiloikkaa vältelleet opettajat ovat joutuneet sen tekemään. Ne, jotka ovat olleet digisuuntautuneita jo aiemmin, voivat taputtaa itseään olkapäähän, se kannatti.

Meillä oli paineita saada opetus siirrettyä etäopetuksesi, mutta tähän oli tarjolla vain esimiehen positiiviset vinkit erilaisiin kotikonstein toteutettaviin tehtäviin, mutta tiedottamiseen tai muuhun emme saaneet kunnon ohjeita.

vähän. Yksikään vastaajista ei siis ajatellut, ettei osaamista ja kokemuksia pystyisi hyödyntämään työtehtävissä tulevaisuudessa lainkaan.

Kuvio 52. Poikkeusjärjestelyistä saatujen kokemusten ja osaamisen hyödynnettävyys jatkossa.

Tulevaisuuden näkymiä

SUURIN OSA vastaajista kertoi oppilaitostensa varautuneen lukuvuoteen 2020–2021 lisäämällä koronavarotoimia, huolehtimalla opetuksen turvallisesta järjestämisestä, lisäämällä etäopetusvälineistöä ja valmiutta reagoida opetuksessa muutokseen.

Pienen oppilaitoksen on ollut helpompaa sopeutua poikkeusoloihin ja niiden vaatimiin järjestelyihin kuin suurten oppilaitosten. Tärkeintä on kuitenkin jokaisen yksilön vastuu omasta toiminnastaan eli ohjeita tulee muistaa noudattaa ja opettajien tulee näyttää esimerkkiä omalla toiminnallaan esim. käyttämällä suojaimia, vaikka se hieman hankaloittaa ja hidastaa toimintaa.

Monet vastaajat ajattelivat tulevaisuudessa etäopetuksen lisääntyvän. Etäopetuksen nähtiin mahdollistavan uudenlaisia opetusmahdollisuuksia ja saavuttavan yhä useamman oppilaan. Toisaalta etäopetuksen jälkeen vastaajat olivat huomanneet lähiopetuksen merkityksen ja arvostuksen aivan uudella tavalla.

Etäopetus antaa mahdollisuuden erilaisten verkkokurssien ja työpajojen järjestämiseen, kun digitaalinen ympäristö on käynyt tutuksi sekä opettajille että oppilaille.

Sain kyllä etäopetuksen aikana uudenlaisen suoran kontaktin oppilaisiini ja nyt syksyllä jälleennäkeminen on ollut vielä merkityksellisempää kuin normaalin kesätauon jälkeen. Huomasin todella kuinka kiintynyt olen heihin ja miten tärkeänä osana arkeaan he pitävät minua ja kuvataidekoulua.

Etäopetuksen yleistymisen ohella hygieniatason arveltiin säilyvän tulevaisuudessa totuttua paremmalla tasolla, oppilasmäärien pienenevän ja konserttien ym. tilaisuuksien järjestämisen vaativan uudenlaisia ratkaisuja.

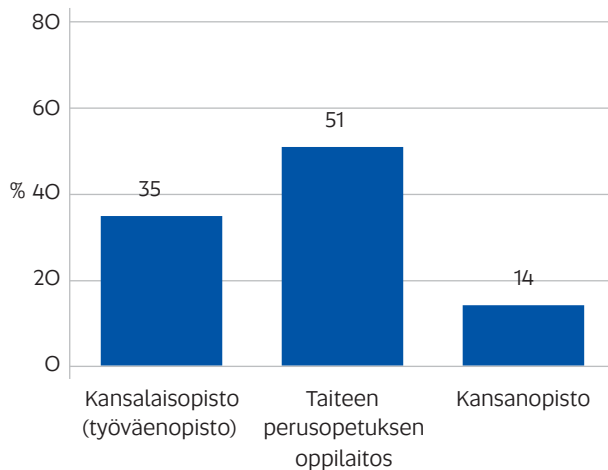
Valtaosa vastaajista kertoi poikkeusolojen ajan monista haasteista. Usealla vastaajalla työ oli silti sujunut poikkeusai-kanakin, tilanne digiloikkineen nähtiin positiivisessa valossa ja oppilaitoksen kuvailtiin sopeutuneen tilanteeseen hyvin. Joitain huomioita esitettiin siitä, että oppilasmäärät mahdollisesti pienenevät ja tällä on negatiivisia taloudellisia seurauksia.

Oppilasmäärä on tänä syksynä pienentynyt toiminnassamme 30 %. Tuntien kannattavuus on heikkoa. Taloustilanne on todella haastava! Tuntivalikoimaa joudutaan supistamaan. Ensi vuoden puolella lomautukset ovat todennäköisiä.

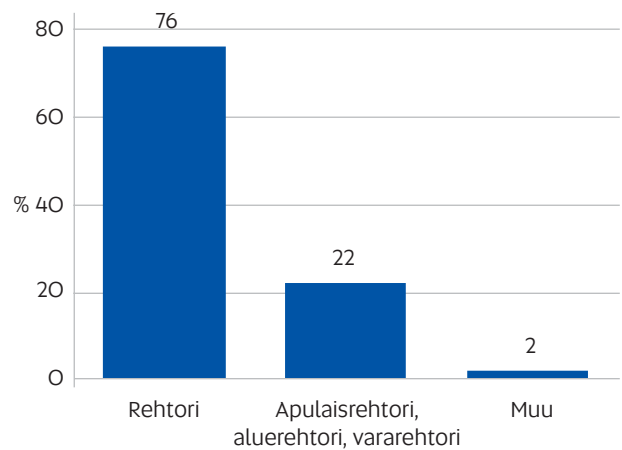
Vapaassa sivistystyössä ja taiteen perusopetuksessa johtavassa asemassa työskentelevät

OPPILAITOKSISSA JOHTAVASSA asemassa olevia henkilöitä vastasi kyselyyn 174. Heistä hieman yli puolet työskenteli taiteen perusopetuksen oppilaitoksissa, 35 % kansalaisopistoissa ja 14 % kansanopistoissa (kuvio 53).

Kuvio 53. Oppilaitos, jossa johtavassa asemassa oleva vastaaja työskentelee.

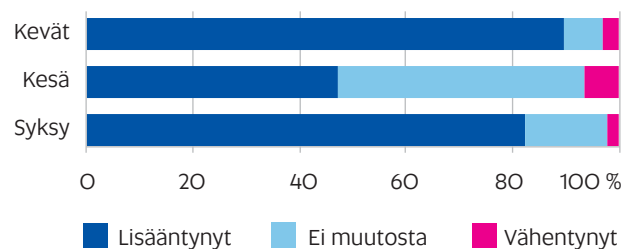
Vastaajista 76 % oli oppilaitostensa rehtoreita ja 22 % apulaisrehtoreita, vararehtoreita tai aluerehtoreita (kuvio 54). Loput 2 % toimi muissa oppilaitoksen johtotehtävissä. Vastanneista 96 %:lla oli asetuksen mukainen pätevyys työtehtäväänsä.

Kuvio 54. Johtavassa asemassa työskentelevän pääasiallinen tehtävä.

Työn muokkautuminen poikkeusaikana

MUUN VAPAAN sivistystyön sekä taiteen perusopetuksen henkilöstön ohella myös johtavassa asemassa työskentelevien henkilöiden työmäärä sekä työhön käytetty aika lisääntyivät. Keväällä työhön käytetty aika lisääntyi vastaajista lähes 90 %:lla (kuvio 55). Kesällä vastaajista hieman alle puolet kuvaili työhön käytetyn ajan lisääntyneen ja lähes sama osuus vastaajista kertoi työhön käytetyn ajan pysyneen tavanomaisella tasollaan. Syksyllä työhön käytettiin taas tavanomaista enemmän aikaa, kun vastaajista yli 80 % arvioi työhön käytetyn ajan kasvaneen.

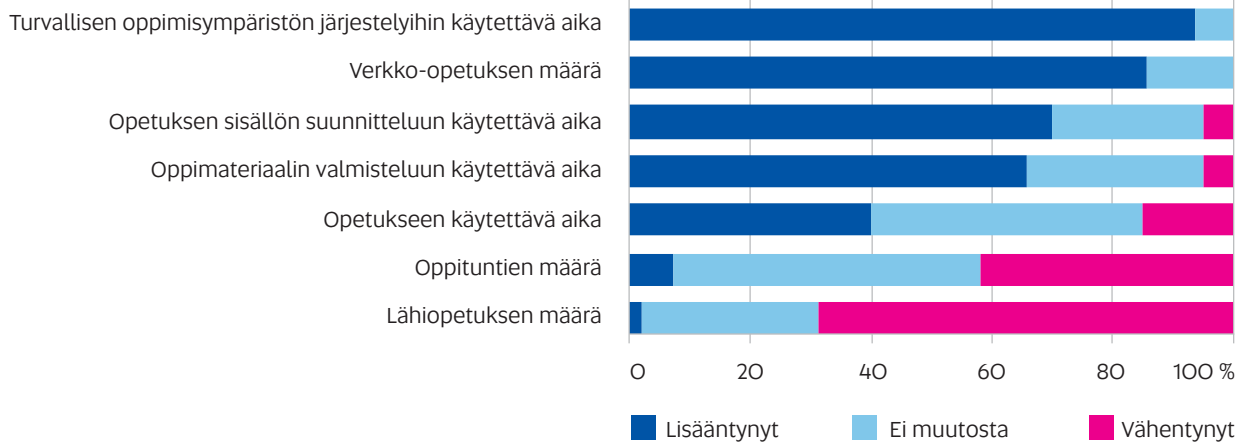

Kuvio 55. Työhön käytetty aika.

Johtajilla työnkuvassa korostuivat suunnittelutyöhön, viestintään, oppimisympäristön muutokseen sekä poikkeusajan järjestelyihin liittyvien työtehtävien lisääntyminen.

Vastaajista yli 90 % kertoi turvallisen oppimisympäristön järjestelyihin käytettävän ajan kasvaneen (kuvio 56). Lisäksi lähes 90 % arvioi verkko-opetuksen lisääntyneen. Noin kaksi kolmasosaa vastaajista arvioi myös oppimateriaalin valmis-

teluun käytettävän ajan kasvaneen sekä yli kaksi kolmasosaa opetuksen sisällön suunnitteluun kasvaneen.

Kuvio 56. Työtehtäviin käytetty aika, opetustyö.

Lähes jokainen vastaajista vastasi toiminnan uudelleen suunnitteluun käytettävän ajan lisääntyneen (kuvio 57). 90 % vastaajista vastasi myös uusiin työvälineisiin perehtymiseen käytettävän ajan kasvaneen. Henkilöstöjärjestelyihin käytetty aika sekä opetustiloihin liittyvät muutosasiat lisääntyivät vastaajista yli 80 %:n mukaan. Lisäksi noin

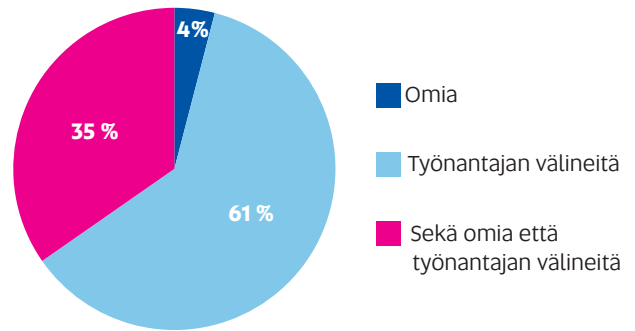
80 % arvioi työyhteisön sisäisen yhteydenpidon ja yhteydenpidon oppijoihin kasvaneen sekä noin kaksi kolmesta arvioi yhteydenpidon koteihin kasvaneen. Edellisten ohella työnohjaukseen käytetyn ajan kertoi lisääntyneen yli 60 % ja noin puolet vastaajista vastasi oppijoiden tuotosten palautteeseen käytettävän ajan suurentuneen.

Kuvio 57. Työtehtäviin käytetty aika, muu kuin opetustyö.

Samaan aikaan useaan työtehtävään käytetyn ajan lisääntymisen kanssa lähiopetuksen määrän arvioi vähentyneen vastaajista noin kaksi viidesosaa. Puolet vastaajista arvioi oppituntien kokonaismäärän pysyneen tavanomaisella tasollaan ja noin kaksi viidesosaa arvioi oppituntien määrän vähentyneen. Opetukseen käytettävän ajan vastaajat arvioivat pysyneen tavanomaisella tasollaan.

Työn muutos toi tarpeen etätyöskentelyyn ja siihen soveltuville välineille. Kyselyyn vastanneista johtavassa asemassa olevista vain 4 %:lla työvälineet ja ohjelmistot olivat omia, 61 %:lla työnantajan ja 35 %:lla omia ja työnantajan (kuvio 58). Verrattuna kaikkiin kyselyyn vastanneisiin oli työvälineiden tilanne siis johtajien osalta varsin hyvä. Johtajiin lukeutuvat vastaajat olivat myös muita tyytyväisempiä työvälineidensä laatuun. Johtajien osalta vaikuttaakin siltä, että välineiden puolesta siirtymä etätyöhön on sujunut melko kivuttomasti, vaikka digitaaliseen ympäristöön totuttelemista oli toki ollut.

Kuvio 58. Käytössä olevat työvälineet ja ohjelmistot.

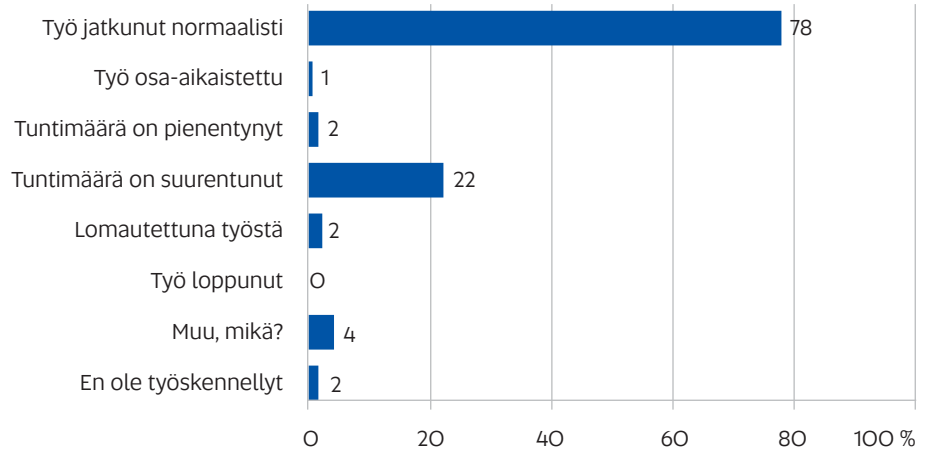

Näin oppilaitoksen johtajan näkökulmasta tämä aika maaliskuusta eteenpäin on ollut henkisesti (ja on edelleen) erittäin kuormittavaa. 30 vuoden kokemus antaa perspektiiviä ja uskoa kaikesta selviämiseen, mutta uusi tekniikka ja sen omaksuminen sekä viestintä uusista järjestelyistä on ollut itselleni haaste.

Johtavassa asemassa olevien työtilanne pysyi noin neljällä viidesosalla vastanneista tavanomaisena koko tarkastel-

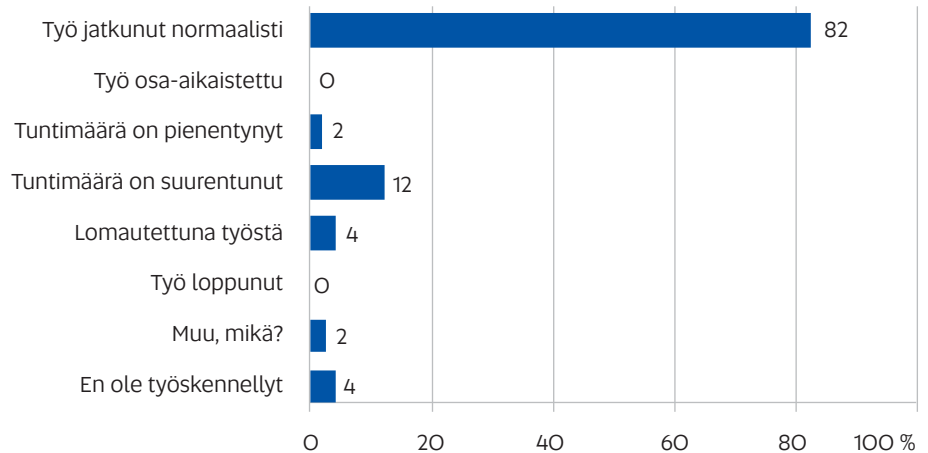
tavan ajanjakson ajan. Keväällä vastaajista hieman yli viidesosa ilmoitti tuntimääränsä suurentuneen (kuvio 59).*

Kuvio 59. Työtilanne, kevät. *Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Johtavassa asemassa työskennelleillä kevään aikana työ oli osa-aikaistettu, tuntimäärä pienentynyt tai työstä oli ollut lomautettuna vain 5 % vastaajista.

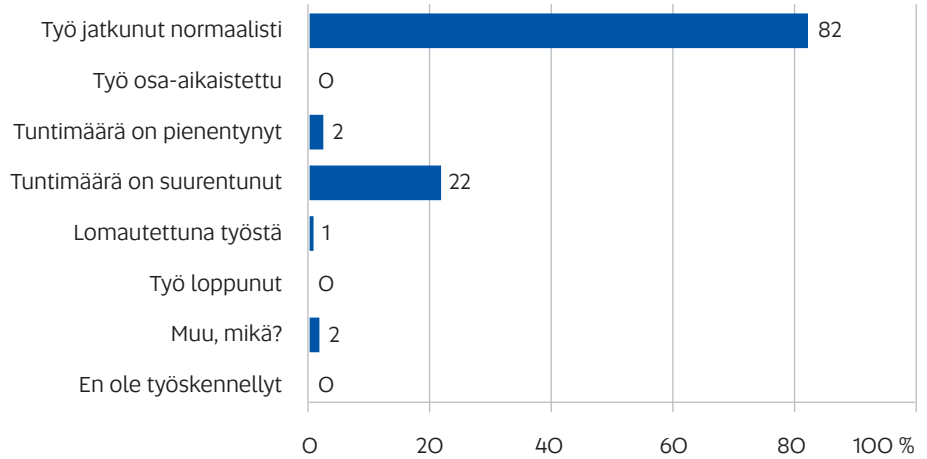
Myös kesän osalta työtilanne jatkui suurimmalla osalla normaalin kaltaisena (kuvio 60). Tuntimäärä oli suurentunut reilulla kymmenesosalla vastaajista, kun taas tuntimäärä oli pienentynyt tai lomautetuksi oli joutunut vain 6 % vastaajista.*

Kuvio 60. Työtilanne, kesä. *Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Syksyllä tilanne oli kevään kaltainen (kuvio 61). Yli 80 % kertoi työn jatkuneen normaalisti, ja 22 % arvioi tuntimäärän

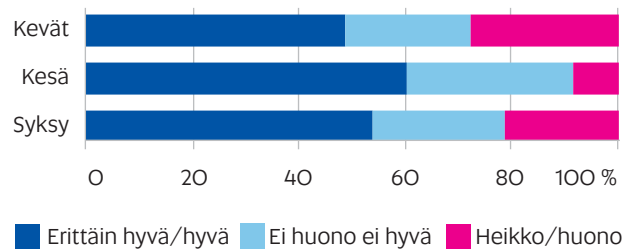
suurentuneen. Tuntimäärän ilmoitti pienentyneen 2 % ja lomautettuna oli ollut 1 % vastaajista.*

Kuvio 61. Työtilanne, syksy. *Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Työssäjaksaminen, kuormittavuus ja lisääntyneestä työstä saatu korvaus

TYÖHÖN KÄYTETYN ajan lisääntyminen oli johtajien osalta yhteydessä työssäjaksamisen heikkenemiseen keväällä ja kesällä. Kevään osalta lähes puolet vastaajista arvioi työssäjaksamisensa hyväksi tai erittäin hyväksi, mutta lähes 30 % taas kertoi työssäjaksamisensa olleen huonolla tai heikolla tolalla (kuvio 62). Kesällä tilanne parani, kun vastaajista 60 % kertoi työssäjaksamisensa olleen erittäin hyvä tai hyvä ja alle 10 % kuvaili työssäjaksamistaan heikoksi tai huonoksi. Syksyllä työssäjaksaminen heikkeni uudelleen vastaajista hieman yli puolen arvioidessa työssäjaksamisensa hyväksi tai erittäin hyväksi ja hieman yli 20 %:n arvioidessa työssäjaksamisensa heikoksi tai huonoksi.

Kuvio 62. Työssäjaksaminen.

Työssäjaksamista edisti merkittävästi esihenkilöltä ja kollegoilta sekä työyhteisöltä saatu tuki. Sekä esihenkilön että kollegoiden ja työyhteisön riittäväksi koettu tuki lähi- ja etäopetuksessa oli yhteydessä työssäjaksamisen kohentamiseen keväällä ja syksyllä. Lisäksi esihenkilön ja kollegoiden sekä työyhteisön riittäväksi koettu tuki muussa työssä paransi työssäjaksamista keväällä, kesällä ja syksyllä. Monet vastaajista korostivatkin kollegiaalisen tuen merkitystä sekä työjärjestelyiden pohtimisen apuna että työssäjaksamisen näkökulmasta kannattelevana voimavarana.

Työssäjaksamisen heikkeneminen oli kesän osalta yhteydessä myös uusiin työvälineisiin käytettävän ajan lisääntymisen kanssa. Syksyn osalta oppituntien määrän vähentyminen, työhön käytetyn ajan lisääntyminen ja puutteellisiksi koetut ohjelmistot ja työvälineet olivat yhteydessä heikentyneeseen työssäjaksamiseen.

Kuvio 63. Oppilaitoksen syyslukukaudella antamien opetusjärjestelyitä koskevien ohjeiden toimivuus.

Korona on aiheuttanut henkisiä paineita esim. työn jatkuvuuden kannalta sekä muutenkin.

Syksyllä oppilaitoksen opetusjärjestelyistä antamat toimit ohjeet olivat yhteydessä hyvään työssäjaksamiseen. Yli puolet johtajista vastasi oppilaitoksen tason ohjeistusten olleen selkeät ja opetuksen sujuneen hyvin (kuvio 63). Noin joka kolmas kuvaili tilanteen sujuneen ohjeiden osalta tarpeeksi hyvin. Vastaajista 6 % arvioi, että ohjeistukset olivat joko vaikeuttaneet opetustilanteita huomattavasti tai ne eivät olleet olleet käytännössä mahdollisia noudattaa.

Koulutuksen järjestäjän tasolta saatu riittävä tuki opetuksen järjestämiseen oli yhteydessä hyvään työssäjaksamiseen keväällä ja syksyllä. Vastaajista kolme neljäsosaa koki koulutuksen järjestäjän tasolta saadun tuen opetuksen järjestämiseen riittäväksi, kun taas yksi neljäsosa koki tuen riittämättömäksi. Oppilaitoksia koskevat valtakunnallisen tason ohjeet koettiin eri tavoin oppilaitoksesta riippuen. Osa vastaajista koki saadut ohjeet erityisen toimivina, kun taas joillakin vastaajista juuri saadut ohjeistukset olivat aiheuttaneet haasteita omassa työssä.

On hyvä, että taiteen perusopetus on erikseen huomioitu ohjeistuksissa erinomaisella tavalla.

Kunnan ja valtion Corona-ohjeistukset ovat olleet osin ristiriitaisia ja tulleet myöhässä. Tulkitsemista ja kollegoiden kanssa pohtimista on ollut paljon.

Hieman vajaa kolme neljäsosaa vastaajista piti valtakunnalliselta tasolta saatua tukea opetuksen järjestämiseen riittävänä.

Tässä tilanteessa ei ole mahdollista saada oppilasmaksuista marginaalia, joilla kerätä rahat myös hallintoon – saati digitaalisuuden kehittämistyöhön. Onneksi OKM:n korona-avustus pelasti kesän katastrofitilanteen ja toivotaan, että pelastaa myös syksyn 2020. Kehittämistyöhön annettu tuki kantaa vielä vuosia eteenkinpäin – myös koronan jälkeiseen aikaan.

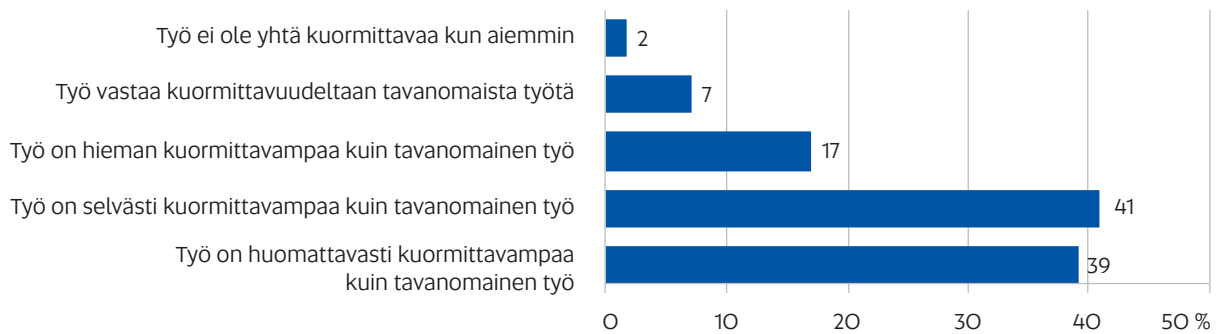

Suurkiitos Opetus- ja kulttuuriministeriölle koronatuista. Ne ovat varmistaneet opetuksen jatkumisen.”

Työssäjaksamisella on merkitystä myös tulevaisuuden kannalta, sillä poikkeusjärjestelyissä kertynyttä kokemusta ja osaamista koettiin voitavan hyödyntää jatkossa sitä useammin, mitä parempi työssäjaksaminen oli ollut keväällä.

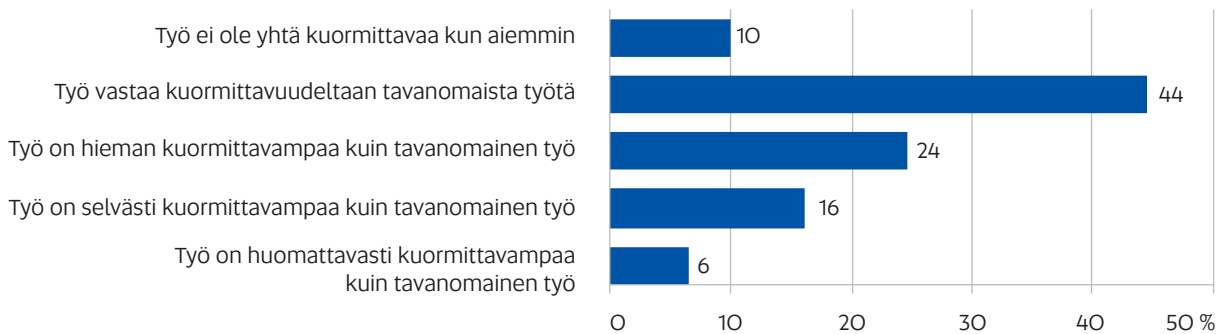
Työhön käytetyn ajan lisääntyminen oli työssäjaksamisen lisäksi yhteydessä kuormittavuuden kokemuksen lisääntymiseen sekä keväällä, kesällä että syksyllä. Kyselyyn vastanneet johtajat kokivat työn keväällä selkeästi tavanomaista kuormittavampana (kuvio 64).*

Kuvio 64. Työn kuormittavuus, kevät. *Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

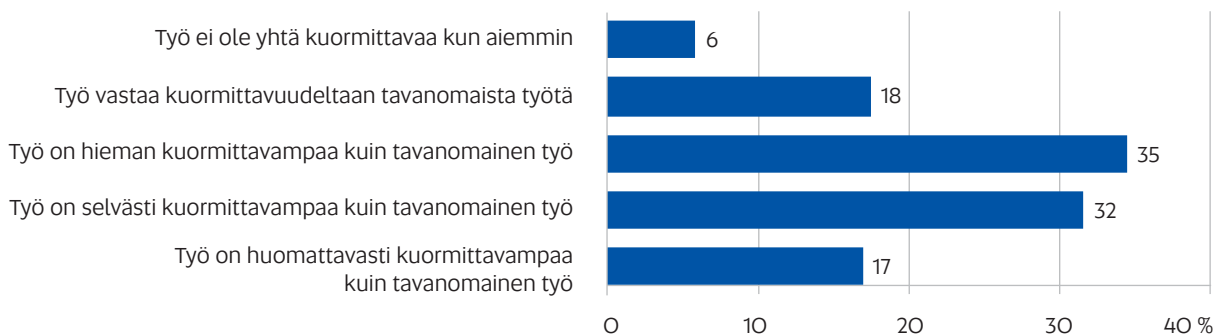
Kesällä vastaajista 44 % koki kuormituksen olevan melko tavanomaisella tasollaan ja 10 % tavanomaista vähemmän kuormittavaa (kuvio 65). Hieman, selvästi tai huomattavasti kuormittavampaa työn koki olevan hieman alle puolet vastaajista.

män kuormittavaa (kuvio 65). Hieman, selvästi tai huomattavasti kuormittavampaa työn koki olevan hieman alle puolet vastaajista.

Kuvio 65. Työn kuormittavuus, kesä.

Syksyllä työn arvioitiin kuormittavan jälleen tavanomaista enemmän, mutta kuormittavuuden ei arvioitu olevan aivan yhtä korkealla tasolla kuin keväällä (kuvio 66).*

Kuvio 66. Työn kuormittavuus, syksy. *Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Kuormittavuuteen vaikuttaneita tekijöitä kuvailtiin myös avovastauksissa

Koronakevät oli raskas lähinnä kaupungin hitaan päätöksenteon takia. Toki lisääntynyt tiedotustarve ja jatkuva epätietoisuus kuormittivat myös. Kevään opeilla syksystä on jo selvitty paljon paremmin.

Lisääntyneet työtehtävät vahvistivat työn kuormittavuuden kokemusta. Kuormittavuuden kokemuksen vahvistuminen oli yhteydessä sekä kevään, kesän että syksyn osalta myös uusiin työvälineisiin perehtymiseen käytettävän ajan lisääntymiseen sekä työssäjaksamisen heikentymiseen. Syksyllä johtajien työn kuormittavuuden kokemuksen kasvuun oli yhteydessä opetustiloihin liittyvien muutosasioiden lisääntyminen.

Keväällä vahvistunut kuormittuneisuuden kokemus oli yhteydessä lisääntyneeseen tuen tarpeeseen. Riittäväksi koettu kollegoilta ja työyhteisöltä saatu tuki muussa työssä oli yhteydessä vähäisempään kuormittavuuden kokemukseen kesällä ja syksyllä. Kesällä kollegoiden ja työyhteisön tuki lähiopetuksessa sekä riittävä esihenkilöltä saatu tuki lähi- ja etäopetuksessa oli yhteydessä vähäisempään kuormittavuuteen. Vastaajat kertoivat kaivanneensa tukea erityisesti oman jaksamisensa tueksi.

Rankkaa on ollut, mutta varmasti teemme parhaamme. Toivotaan, että voimia riittää tässä pitkässä juoksussa. Tukea tarvitaan, että myös rehtorit jaksavat uurastaa.

Toisaalta oppilaitosten johtajat kertoivat tuen antamisessa olleen erilaisia vaikeuksia esimerkiksi omien resurssien puutteellisuuden tai toimimattomien järjestelyjen vuoksi.

Opistojen rehtorina en ole vielä kertaakaan päässyt keskustelemaan opiston tarvitsemasta tietoteknisestä tuesta esim. ilta-aikaan. Jos palkkaan tv-tuntiopettajan auttamaan opettajamme (ja oppilaitakin) erilaisten sovellusten käyttämisessä, on sen tehtävän hoitaminen tehty lähes mahdottomaksi. Keväällä olisin tarvinnut etäopetuksen sovelluksia. Oli vain ylläpitäjän hallinnoima Teams, jonne vasta tänä syksynä saatiin tuntiopettajille muutama tunnus.

Työn kuormittavuudessa positiivista oli se, että keväällä kuormittavuuden kokemus oli kuitenkin yhteydessä oman osaamisen kertymiseen. Työn koettu kuormittavuus keväällä oli yhteydessä kokemukseen osaamisen lisääntymisestä poikkeusjärjestelyihin soveltuvassa pedagogisessa osaamisessa sekä työn yhteissuunnittelussa kollegan kanssa. Vaikuttaakin siltä, että työn muokkautumisen mukanaan tuomat muutokset saivat oppimaan uutta, mikä koettiin kuormittavana sekä työssäjaksamista heikentävänä, mutta lisäsi kuitenkin henkilöstön osaamista. Vastaajat kertoivat poikkeusajan olleen haastavuudestaan huolimatta opettavaista ja ajattelivat opitun muokkaavan myös oppilaitosten tulevaa toimintaa.

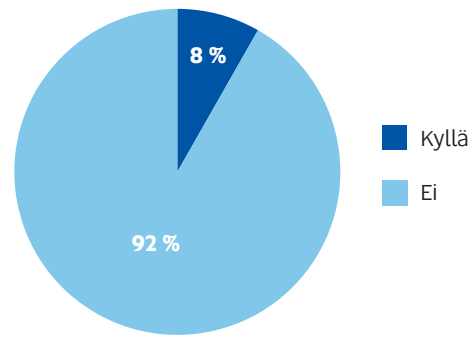
Hyvät käytänteet jäivät osin käyttöön jatkossakin, kaikki etäopetuksen tuoma ei ole vain negatiivista, hyviäkin asioita tapahtui – mm. digiloikka oli valtava: henkilöstön (niin hallinnon kuin opetushenkilöstönkin) tietotekninen osaaminen kehittyi, kasvaa ja siihen tarvittava koulutus lisääntyy tulevaisuudessa.

Vastaajat kuvailivat nopean reagoinnin ja muutosvalmiuden sekä yhteisen tahtotilan olleen tekijöitä, jotka mahdollistivat toiminnan sopeutumisen uudenlaiseen toimintaympäristöön.

Äkilliseen uuteen tilanteeseen reagoitiin keväällä nopeasti ja kokonaisuudessaan kaikki on sujunut jopa yllättävän hyvin niin henkilökunnan, oppilaiden kuin huoltajien näkökulmasta. Ymmärrystä ja halua tehdä parhaansa asioiden sujumiseksi on löytynyt kaikilta.

Alle kymmenesosa kyselyyn vastanneista johtajista kertoi saaneensa tekemästään lisätyöstä korvauksen, vaikka moniin työtehtäviin käytettävä aika sekä työhön kokonaisuudessaan käytettävä aika olivat suurimmalla osalla vastaajista lisääntyneet (kuvio 67). Kaiken kaikkiaan johtavassa asemassa olevista ei juuri sen useampi saanut lisääntyneestä työmäärästään lisäkorvausta kuin alemmassa asemassa olleistaakaan.

Kuvio 67. Mikäli työmääräsi on lisääntynyt, oletko saanut lisäkorvauksen?

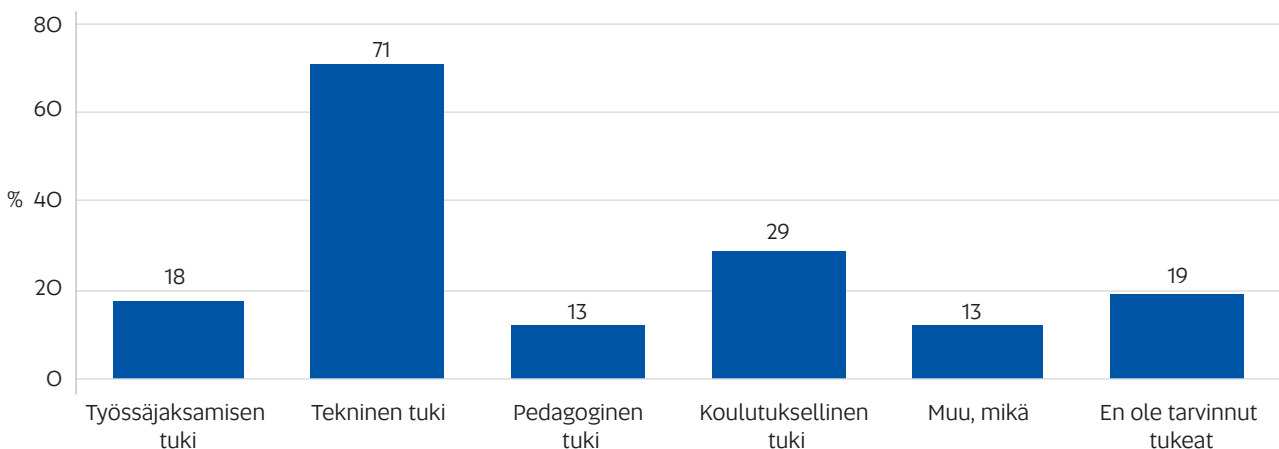

Oppilaitoksen rehtorina olen yhä enemmän TVT-tukena tuntiopettajille. Tämä ”pirstoo” työaikaani lisää ja haastaa oppimaan uusia asioita. Toivoisin sen näkyvän myös palkassani.

Tuki ja osaamisen lisääntyminen

VASTAAJISTA yli 70 % kertoi tarvitseensa työtehtävissään teknistä tukea (kuvio 68). Koulutuksellista tukea oli tarvinnut 29 % ja 18 % kertoi tarvitseensa tukea työssäjaksamiseen. 13 % vastaajista vastasi tarvitseensa pedagogista tai muunlaista tukea. Lähes joka viides vastaajista kertoi, ettei ollut tarvinnut työssään tukea lainkaan.*

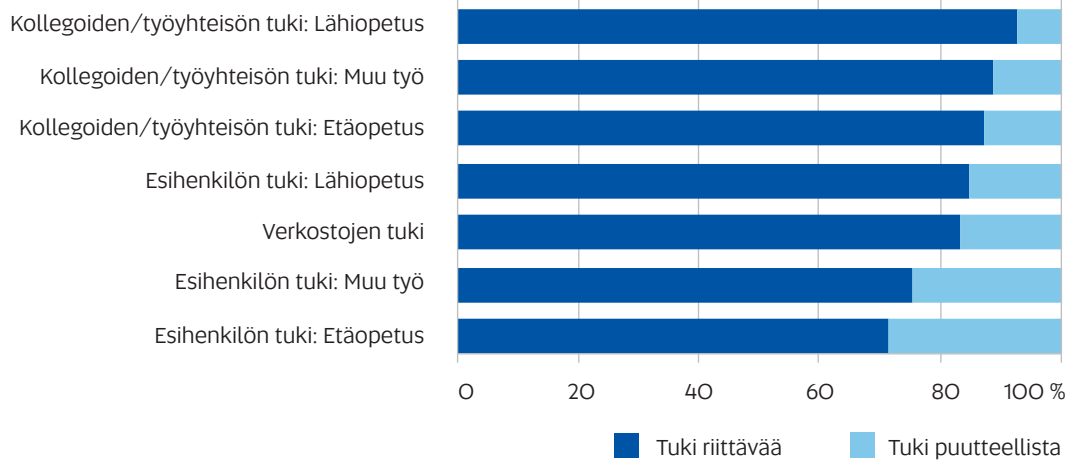
Työssäjaksamisen, teknisen, pedagogisen ja koulutuksellisen tuen lisäksi vastaajat kirjoittivat tarvitseensa kollegiaalista vertaistukea, oppilaitoksen johdon tukea, juridista tukea sekä tukea koronasta ohjeistamiseen ja neuvontaan. Vastaajista useat korostivat erityisen merkityksellisenä työtehtäviin liittyvää sekä työssäjaksamista tukevaa tukea omilta kollegoiltaan.

Kuvio 68. Työtehtäviin tarvittu tuki. *Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Muiden vastaajien ohella myös johtajat kokivat saamansa tuen sekä esihenkilöltään, kollegoilta ja työyhteisöltä sekä

sidosryhmiltä riittäväksi (kuvio 69). Puutteellisimmaksi koettiin esihenkilöltä saatu tuki etäopetuksen toteuttamisessa.

Kuvio 69. Työtehtäviin saatu tuki.

Kuten muullakin oppilaitosten henkilöstöllä, myös johtajilla työtehtäviin saatu tuki oli vähäisemmän kuormittavuuden ja paremman työssäjaksamisen lisäksi yhteydessä osaamisen kehittämiseen. Johtajiin kuuluvilla vastaajilla osaamisen kertymiseen liittyi erityisesti esihenkilöltä saatu tuki. Esihenkilöltä saadun riittävän tuen lähiopetuksessa havaittiin olevan yhteydessä digitaalisen osaamisen lisääntymiseen. Esihenkilön riittävä tuki muussa työssä oli yhteydessä osaamisen kertymiseen työn yhteissuunnittelussa kollegan kanssa. Lisäksi sekä esihenkilöltä saatu riittäväksi koettu tuki etäopetuksessa että kollegoilta ja työyhteisöltä saatu riittävä tuki lähiopetuksessa olivat yhteydessä kokemuksen osaamisen vahvistumisesta poikkeusoloihin soveltuvassa pedagogisessa osaamisessa.

Vastaajat kuvailivat tukeneensa alaisiaan erityisesti työssäjaksamisessa sekä etäopetukseen liittyviin taitoihin liittyen. Muutamat näkivät tarpeelliseksi yhteiset koulutukset, joissa esimerkiksi etäopetukseen liittyvää pedagogista osaamista voitaisiin kehittää.

Digiopetusta tarvitaan aina vain enemmän niin opettajille kuin opiskelijoillekin.

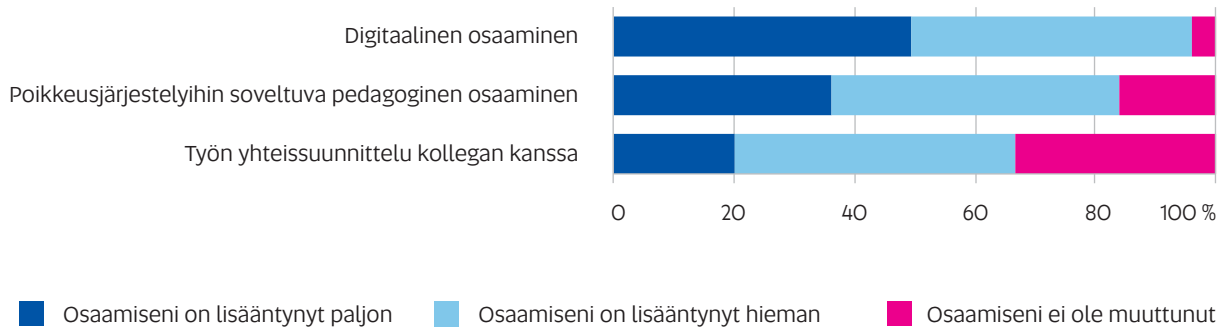

Yhteisiä verkkopedagogiikkaan liittyviä koulutuksia tarvitaan KAIKILLE vapaan sivistystyön opettajille koordinoitusti (KOL?). Eri ainealueille, yli ainealueiden. Hoksautusta, ideapäiviä, vahvaa tietoa. Näitä jokainen opisto järjestee kuitenkin, niin olisipa hienoa, jos saataisiin tässä asiassa valtakunnallisesti leviämään tuntiopettajien keskuuteen samantasoinen tietotaito asiassa.

Työterveyslaitoksen raportissa Hyvinvointia työstä 2030-luvulla todetaan työntekijöiden tarvitsevan kannustusta, tukea ja välineitä omien vahvuuksiensa ja mielenkiinnon kohteidensa tunnistamiseen, työelämän tarjoamien mahdollisuuksien ja rajoitusten tunnistamiseen, ympäristön tarjoamien tiedon- ja tuenlähteiden hyödyntämiseen sekä itselleen sopivien päämäärien asettamiseen ja niiden sinnikkääseen tavoitteluun (Työterveyslaitos 2030, 27).

Poikkeusaika oli kuormittavuudestaan huolimatta uuden oppimisen aikaa. Johtavassa asemassa olevista lähes kaikki

vastasivat digitaalisen osaamisensa, kuten työssä käytettävien laitteiden ja sovellusten hallinnan, lisääntyneen (kuvio 70). Yli 80 % vastaajista koki osaamisensa poikkeusoloihin soveltuvassa pedagogisessa osaamisessa vahvistuneen ja lähes 70 % kertoi osaamista kertyneen työn yhteissuunnittelussa kollegan kanssa. Digitaalisen osaamisen, poikkeusjärjestelyihin soveltuvan pedagogisen osaamisen ja työn yhteissuunnittelun lisäksi vastaajat kertoivat oppineensa uutta viestinnän, varautumis- ja ennakoitiosaamisen sekä johtamisen alueilla.

Kuvio 70. Osaamisen lisääntyminen.

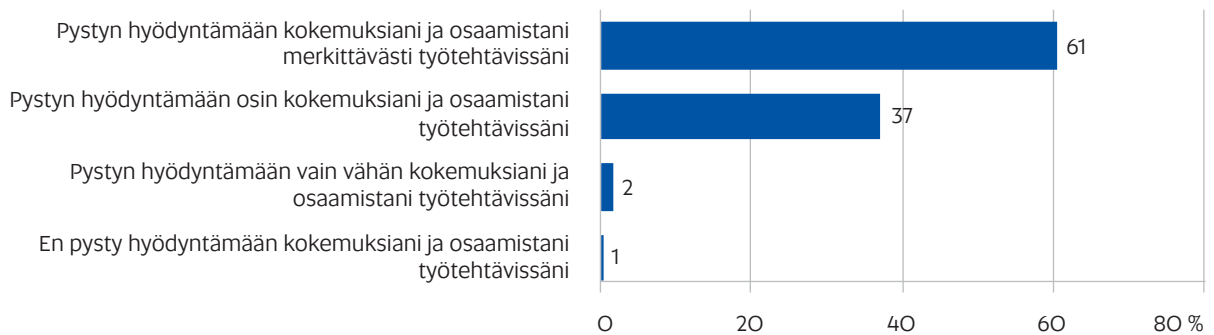

Johtajien osaamisen kasvamiseen vaikuttivat myös muut seikat, kuten uudenlaisten työtehtävien lisääntyminen. Uusiin työvälineisiin perehtymiseen käytettävän ajan kasvu oli yhteydessä sekä digitaalisen osaamisen, poikkeusjärjestelyihin soveltuvan pedagogisen osaamisen että osaamisen lisääntymiseen työn yhteissuunnittelussa kollegan kanssa. Lisäksi verkostoilta saatu riittäväksi koettu tuki oli yhteydessä oman osaamisen vahvistumiseen poikkeusjärjestelyihin soveltuvassa pedagogisessa osaamisessa.

Osaamisen kertymistä edistivät työtehtävien lisääntymisen ohella työtehtäviin saatu tuki. Tukea kaivattiin myös oman

työssäjaksamisen ylläpitämiseen. Verkostoilta saatu riittäväksi koettu tuki sekä kollegoilta ja työyhteisöltä saatu riittäväksi koettu tuki etäopetuksessa sekä muussa työssä olivat yhteydessä myös siihen, että kertynyttä osaamista koettiin voitavan merkittävämmiin hyödyntää myös jatkossa.

Yli 60 % vastaajista ajatteli voivansa tulevaisuudessa hyödyntää oppimaansa työtehtävissään merkittävästi ja 37 % osin (kuvio 71). Vain muutamat vastanneista kokivat, etteivät pysty hyödyntämään kertynyttä kokemusta ja osaamistaan työtehtävissään lainkaan tai pystyvät hyödyntämään sitä vain vähän.

Kuvio 71. Poikkeusjärjestelyistä saatujen kokemusten ja osaamisen hyödynnettävyys jatkossa.

Tulevaisuuden näkymiä

SUURIN OSA oppilaitosten johtajista kuvaili oppilaitostensa varautuneen lukuvuoteen 2020–2021. Oppilaitoksissa huolehdittiin turvallisesta opetuksen järjestämisestä, lisättiin etäopetusvälineistöä ja henkilöstön koulutusta sekä tehostettiin markkinointia ja viestintää. Vain reilu neljäsosa vastaajista kertoi, että johdon tukea oli lisätty. Uusia tiloja oli hankittu vain joka neljännen vastaajan mukaan.

Tulevaisuudessa suurin osa vastaajista arveli etä- ja hybridiopetuksen yleistyvän sekä koronavarotoimien ja hygieniatason ylläpitämisen jatkuvan. Lisäksi opiskelijamäärien pelättiin edelleen pienenevän, konsertti- ja tapahtumatoiminnalle toivottiin keksittävänsä korvaavia toteutustapoja ja oppilaitoksia nähtiin uhkaavan talousvaikeuksien kaltaiset haasteet. Vastaajista muutama arveli opetuksen muovautuvan entistä oppilaslähtoisemmäksi, yhteisöllisyyden korostu-

van tai epävarmuuden jatkuvan. Kaiken kaikkiaan johtajat kuitenkin uskoivat oppilaitosten olevan aiempaa valmiimpia uusiin erikoistilanteisiin mukautumiseen.

Avovastauksissa poikkeusajan nähtiin tuoneen esiin oppilaitoksissa myös johtamiskäytäntöjen toimivuuden arviointia.

Poikkeusolot vaativat vahvaa johtajuutta ja korona-aika on ollut hyvä itsearvioinnin paikka siitä, miten johtajuus organisaatioissa toimii!

Useat vastaajat kirjoittivat, että poikkeusaikana käyttöön otettuja etäopetusmahdollisuuksia aiotaan oppilaitoksissa tulevaisuudessa poikkeusajan jälkeenkin hyödyntää. Potentiaalia nähtiin poikkeusaikana yleistyneiden käytäntöjen yhdistämisessä vanhoihin toimiviksi havaittuihin käytänteisiin. Esimerkiksi etäopetusmahdollisuuksien lisääminen nähtiin mahdollisuutena entistä saavutettavamman opetuksen tarjoamiseksi.

Verkko-opetustarjontaa on kaavailtu lisättävän kohdistaen se sellaisiin oppilasryhmiin, joiden on vaikea osallistua lähiopetukseen.

Poikkeusajasta opittava siirtyy monella tavalla tulevaan arkeen: verkko-opetuksen kautta opintoihin pääsevät hekin, joiden on ollut mahdotonta tulla paikan päälle, yhteisölliset ja vuorovaikutteiset toimintatavat säilynevät, opetusmenetelmät monipuolistuvat lähiopetuksessakin, uusiin erikoistilanteisiin ollaan valmiimpia.

Toisaalta etäopetuksen nähtiin joidenkin opettävien asioiden kohdalla aiheuttavan erityisen paljon vaikeuksia opetuksen toteuttamiseen ja heikentävän opetuksen laatua. Jotkut vastaajista korostivatkin poikkeusaikojen tuoneen esiin lähiopetuksen arvon ja merkityksen sekä sen yliveritaisuuden etäopetukseen verrattuna.

Etäopetus on joskus välttämätöntä, muttei musiikkialalla korvaa lähellekään lähiopetusta. Parempi kuitenkin, kuin opetuksen keskeyttäminen kokonaan, pysy jonkinlainen tuntuma jo opittuihin asioihin.

Lähiopetuksen arvostus ja siitä iloitseminen on ollut syyslukukaudella kannatteleva voima koronan keskellä!

Useat vastaajat kuvailivat korona-ajan olleen oppilaitokselleen haastavaa. Osa koki oppilasryhmien pienentyneen, minkä vuoksi oppilaitoksilla oli taloudellisia haasteita. Myös etäopetukseen siirtyminen oli tuonut mukanaan omat haasteensa.

Uusien harrastajien mukaan saaminen on vaikeaa. Osa entisistä oppilaista ei koskaan palannut mukaan toimintaan. Kyse voi olla perheiden taloudellisen tilanteen muutoksista, jolloin maksulliseen harrastustoimintaan ei voi osallistua. Toisaalta voi olla epäilyä harrastustoiminnan vastuullisesta järjestämisestä näinä aikoina sekä pelko etäopetukseen joutumisesta.

Monista haasteista huolimatta vastaajat näkivät ajan innostavana oppimisen kokemuksena, josta selvittää.

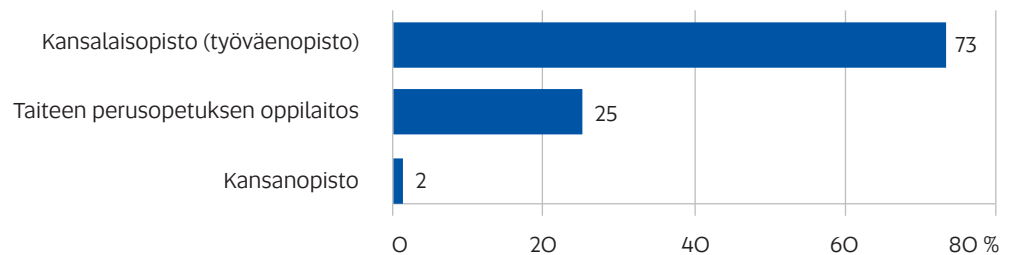
Kaikesta kurjuudesta huolimatta, kirottu korona on tuonut myös paljon hyvää.

Sivutoimiset tuntiohjaajat

KYSELYYN VASTASI 263 sivutoimista opettajaa. Heistä 73 % työskenteli kansalaisopistoissa, joka neljäs taiteen perusopetusta tarjoavissa oppilaitoksissa ja 2 % kansanopistoissa (kuviot 72). Taiteen perusopetuksen oppilaitoksissa työskentelevistä yli puolet työskenteli taiteen perusopetuksen laajaa oppimäärää tarjoavassa oppilaitoksessa ja vajaa puolet työskenteli yleistä oppimäärää tarjoavassa

oppilaitoksessa. 80 %:lla sivutoimisista tuntiohjaajista oli asetuksen mukainen kelpoisuus työtehtäväänsä.

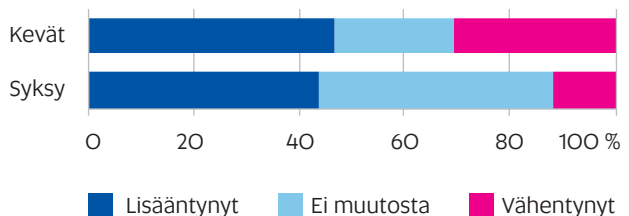
Koska useat sivutoimiset tuntiohjaajat eivät olleet työskennelleet kesällä, tarkastelu kohdistuu raportin tässä osassa kevään ja syksyn tilanteeseen.

Kuvio 72. Oppilaitos, jossa sivutoimisena opettajana työskentelevä vastaaja työskentelee.

Työn muokkautuminen poikkeusaikana

POIKKEUKSELLINEN TILANNE ja järjestelyt oppilaitoksissa vaikuttivat sivutoimisten opettajien työnkuvaan erityisen paljon. Kyselyyn vastanneista lähes puolet kuvaili työhön käytetyn ajan lisääntyneen keväällä (kuviot 73). Noin 30 % vastaajista arvioi työhön käytetyn ajan vähentyneen ja n. 20 % arvioi työhön käytetyn ajan pysyneen tavanomaisella tasolla. Kesällä työhön käytetyn ajan koki pysyneen ennallaan yli 80 % vastaajista. Työhön käytetyn ajan arvioi vähentyneen reilu kymmenesosa vastaajista ja vain 4 % vastaajista vastasi työhön käytetyn ajan lisääntyneen. Syksyllä työhön käytetty aika lisääntyi vastaajista reilun 40 %:n mukaan ja yhtä suuri osuus koki työhön käytetyn ajan pysyneen ennallaan. Reilu kymmenesosa vastaajista koki työhön käytetyn ajan syksyllä vähentyneen.

Kuvio 73. Työhön käytetty aika.

Työhön kokonaisuudessaan käytetyn ajan kasvun ohella moneen yksittäiseen työtehtävään käytetty aika lisääntyi. Työnkuvassa korostuivat normaalioloihin verrattuna esimerkiksi opetuksen suunnitteluun ja tilannemuutokseen varautumiseen liittyvät työtehtävät. Useaan työtehtävään käytetyn ajan kasvun ohella vastaajista noin puolet vastasi lähiopetuksen määrän vähentyneen

Opetustyöhön liittyvistä työtehtävistä lisääntyivät vastaajista yli 80 %:lla turvallisen oppimisympäristön järjestelyihin käytettävä aika, lähes 60 %:n mukaan opetuksen sisällön

suunnitteluun käytettävä aika ja vastaajista reilusti yli puolen mukaan verkko-opetus sekä oppimateriaalin valmisteluun käytettävä aika (kuvio 74).

Kuvio 74. Työtehtäviin käytettävä aika, opetustyö.

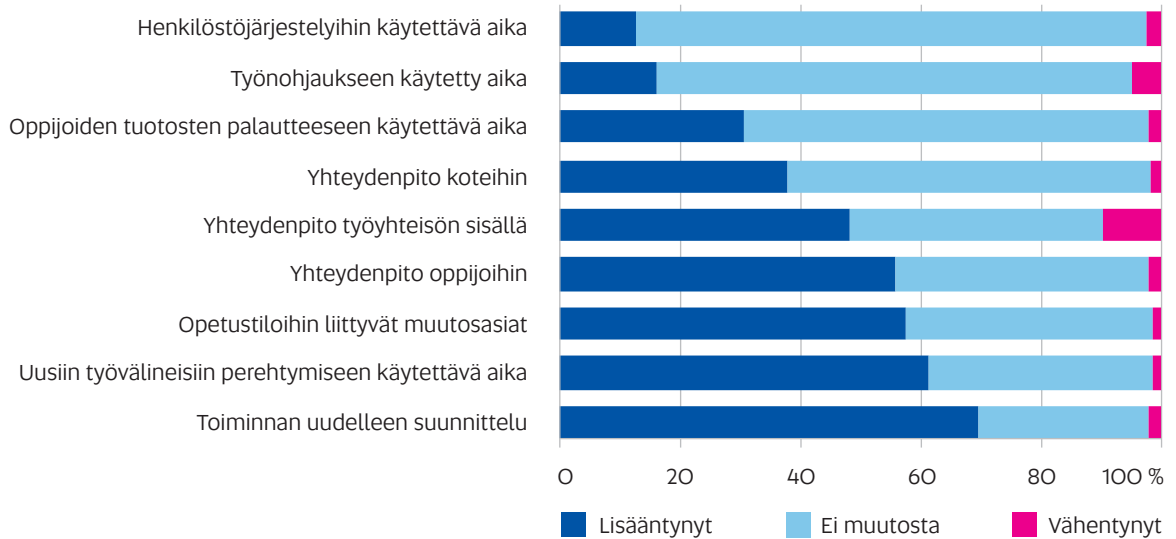

Etäopetukseen valmistautuminen on ollut tosi sekavaa. Koulutusta oli tarjolla keväällä ja kesällä Teamsiin, mutta sen kuluessa selvisi, että organisaation ulkopuolisille opiskelijoillemme liittyminen luokkiin olisi liian mutkikasta. Itse on pitänyt miettiä, mikä olisi realistinen tapa saada ryhmät pysymään koossa mahdollisen etäopetuksen alkaessa. Opiskelijoita, joista kaikilla ei ole juuri digitaitoja, on pitänyt kannustaa ja valmistaa asiaan. Tein itse ohjeistukset ilmaiseen Google Meettiin (Google Classroomiin emme näillä näkymin ole saamassa lisenssiä). Olen pitänyt harjoituksia, myös omalla ajalla, jotta mahdollisimman moni uskaltautuisi mukaan. Lisäksi on pitänyt suunnitella, miten jakaa materiaaleja jne., opiskelijoiden laitevalmiudet huomioon ottaen. Tuntiohjelmana työmäärä on paisunut isoksi, koska myös lähiopetus on pitänyt hoitaa osittain erilaisin työtavoin turvallisuuden vuoksi. Lisäksi siivoukseen työtiloissa on mennyt aikaa, ja olen myös itse ostanut puhdistusaineita.

Etätehtävien teko, kommentointi ja etätuntien pitäminen lisäsi työaika huomattavan paljon. Tehtävän tekeminen niin, että se kiinnostaa pientä oppilasta ja myös hänen vanhempansa, joka kaivaa lapselle tarvittavat materiaalit esiin, on ihan oma työnsä. Kohderyhmä on aikuinen ja lapsi eikä vain lapsi kuvistunnilla.

Muuhun kuin opetustyöhön lukeutuvista työtehtävistä lisääntyivät lähes 75 %:n mukaan toiminnan uudelleen suunnittelu, noin 60 %:n mukaan uusiin työvälineisiin perehtymiseen käytettävä aika, lähes 60 %:n mukaan opetustiloihin liittyvät muutosasiat ja yhteydenpito oppijoihin sekä vastaajista hieman vajaan puolen mukaan yhteydenpito työyhteisön sisällä (kuvio 75).

Kuvio 75. Työtehtäviin käytettävä aika, muu kuin opetustyö.

Kaksinkertainen suunnittelu, varasuunnitelmien tekeminen on lisääntynyt.

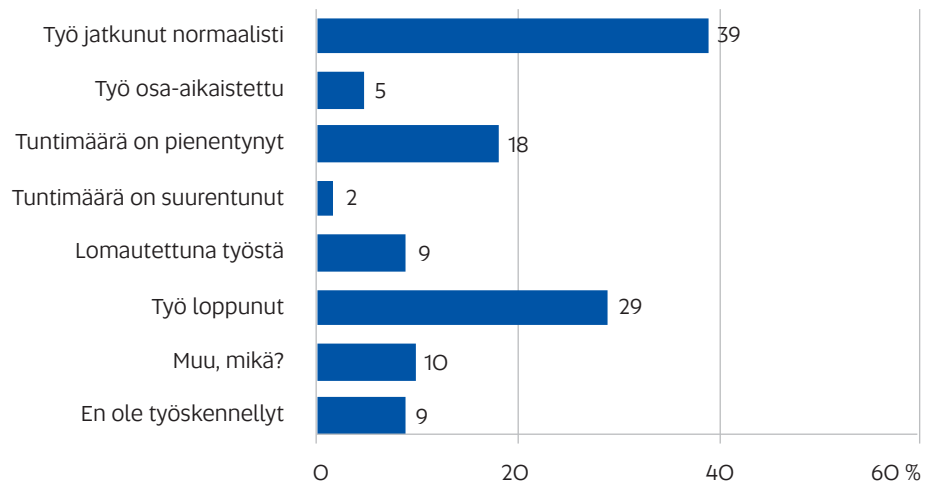

Lisääntynyt on palkaton työ eli uusien digivälineiden käyttö.

Vastaajat kuvailivat edellisten ohella stressin, kiireen tunteen lähiopetuksessa sekä huolen turvavälien ja muiden ohjeistusten noudattamisesta lisääntyneen.

Poikkeuksellinen tilanne näkyi myös sivutoimisten tuntiopettajien työtilanteen merkittävänä vaihteluna kevään, kesän ja syksyn välillä. Keväällä vastaajista 39 %:lla työ oli jatkunut tavanomaisesti (kuvio 76). Työn osa-aikaistamisen,

tuntimäärän pienentymisen tai lomautuksen oli kokenut vastaajista kaikkiaan lähes kolmasosa. Työ oli loppunut 29 %:lla vastaajista, ja työn loppumista useampi vastaaja kuvailikin yllättäväksi ja ikäväksi kokemukseksi.*

Kuvio 76. Työtilanne, kevät. *Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Opistoissa kaikki tuntiopettajat ovat sivutoimisia, riippumatta tuntimäärästä. Työsuhde katkesi viime keväänä kesken lukukauden. Kesät olemme työttömiä.

Kansalaisopisto irtisanoi keväällä tuntiopettajat tekstiviestillä, sen jälkeen, kun ensin olimme saaneet lukea toiminnan loppumisesta paikallisesta sanomalehdestä. Tilanne oli toki keväällä aivan poikkeuksellinen, mutta toi taas kerran esiin miten ala-arvoisessa asemassa kansalaisopiston tuntiopettaja on.

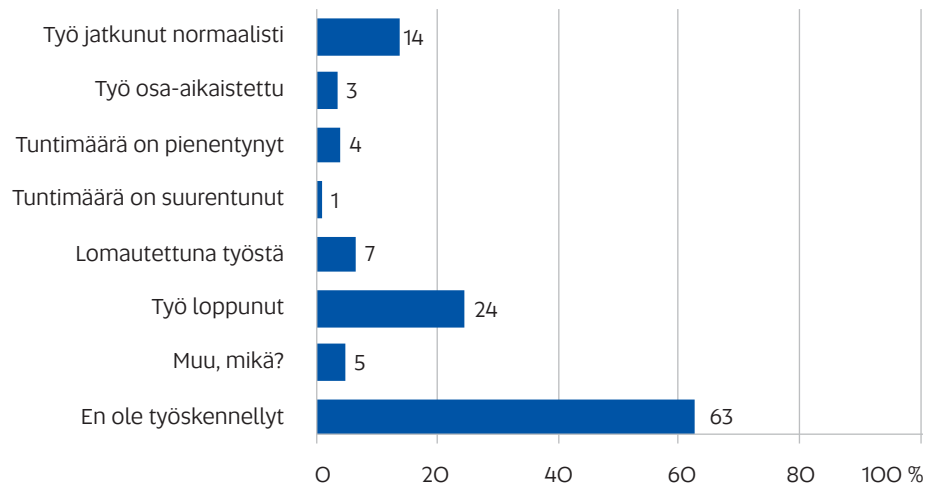

Tuntiopettajien työ ja palkanmaksu keskeytettiin maaliskuussa 2020.

Kesällä lähes kaksi kolmasosaa sivutoimisista tuntiopettajista ei ollut työskennellyt lainkaan, mikä on työnkuvalle tyypillistä (kuvio 77). Työ oli loppunut noin neljäsosalla vastaajista ja reilulla kymmenesosalla vastaajista työ oli osa-

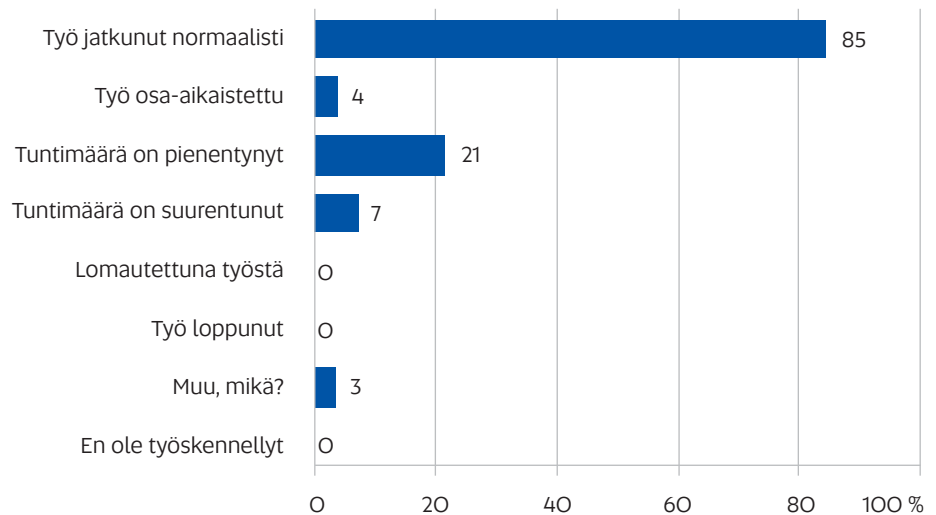
kaistettu, tuntimäärä pienentynyt tai henkilö oli joutunut lomautetuksi. Vain 14 %:lla työ oli jatkunut kesällä normaalilla tavalla.*

Kuvio 77. Työtilanne, kesä. *Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Syksyllä yli 85 %:lla työ oli jatkunut normaalisti (kuvio 78). Tuntimäärä oli kuitenkin pienentynyt tai työ osa-aikais-

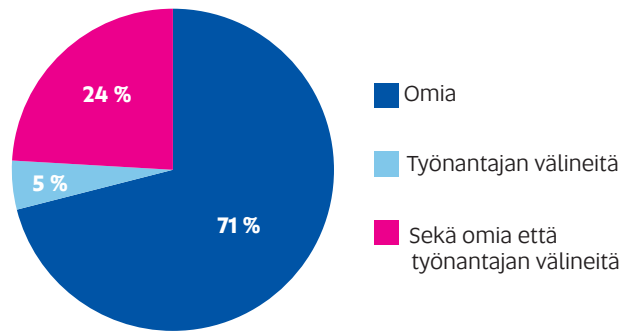
tettu neljäsosalla vastaajista, ja vajaalla kymmenesosalla työmäärä oli suurentunut.*

Kuvio 78. Työtilanne, syksy. *Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Sivutoimisten tuntiopettajienkin kohdalla etäopetukseen siirtyminen oli olennainen muutos. Heillä käytössä olevat työvälineet ja ohjelmistot olivat 71 %:lla täysin omia (kuvio 79). Hieman vajaalla neljänneksellä työvälineet ja ohjelmistot olivat sekä omia että työnantajan ja lopuilla 5 %:lla vastaajista oli käytössään työnantajan välineet

Neljäsosan mukaan heidän välineistönsä oli hyvä ja riittävä. Yli puolet vastaajista kuvaili käytössään olevien laitteiston olevan riittävä, eikä merkittäviä puutteita ollut ilmennyt. Kuitenkin lähes 20 %:lla vastaajista työvälineistössä oli työtä haittaavia merkittäviä puutteita. Opettajat olivatkin huolissaan etäopetukseen siirtymisen mahdollisuudesta etäopetusvälineistön puutteellisuuden vuoksi. Koulutus etäopetuksen järjestämiseksi oltiin koettu riittämättömäksi ja oppilaiden valmiudet etäopetukseen osallistumiseen nähtiin osin heikoiksi.

Kuvio 79. Käytössä olevat työvälineet ja ohjelmistot.

On mahdollista, että lähiopetus muuttuu etäopetukseksi koronatilanteen vuoksi. Siihen olen valmistautunut keväästä lähtien, kun lukukausi keskeytyi. Varmaan joudun kotoa käsin ja omilla laitteilla selviämään, jos niin käy.

Toisessa työpaikassani järjestettiin huonoa koulutusta etäopetusalustan käyttöön ja toisessa ei ollenkaan. Siispä en pysty etäopettamaan. Keväällä tein sen sähköpostin avulla.

Hoidin koko etäopetuksen whatsappin avulla, omalla puhelimellani, pyydystettyäni yksitellen oppilaiden puhelinnumerot heidän vanhemmiltaan. (n.60kpl)

Huolestuttaa jos joudutaan siirtymään täydelliseen etäopetukseen. Hybridimallikin huolestuttaa, kun opettajille ei ole edes tarjota tabletteja etäopetuksen mahdollistamiseksi. Työn jatkumisen edellytyksenä on tehdä etäopetusta, jos lähiopetus keskeytyy esim. karanteenin vuoksi. En tiedä kuinka moni seniori oppilas pystyy siirtymään etäopiskeluun. Kuka heitä opettaa käyttämään erilaisia ohjelmia ym.?

Miten tukea etänä opiskelijoita, joilla ei ole teknistä osaamista tai kielitaitoa ymmärtää?

Jotkut vastaajista olivat tuen ja koulutuksen puutteellisuuden vuoksi kouluttautuneet täysin itsenäisesti.

Koulutuksesta digitaidoissa ja opettamisessa maksoin ihan itse, ja järjestin tarvittavan koulutuksen sekä omat opetusvälineeni keväällä.

Etätyöskentelyyn siirtymisen haasteista huolimatta opettajat kuvailivat, kuinka työn merkitys oli säilynyt ja jopa korostunut poikkeuksellisen ajan keskellä.

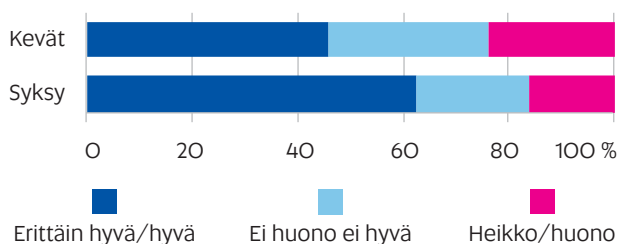

Sain kyllä etäopetuksen aikana uudenlaisen suoran kontaktin oppilaisiini ja nyt syksyllä jälleennäkeminen on ollut vielä merkityksellisempää kuin normaalin kesätauon jälkeen. Huomasin todella, kuinka kiintynyt olen heihin ja miten tärkeänä osana arkeaan he pitävät minua ja taidekoulua.

Työssäjaksaminen, kuormittavuus ja lisääntyneestä työstä maksettu korvaus

SIVUTOIMISET TUNTIOPETTAJAT kokivat työssäjaksamisensa pääosin hyväksi. Keväällä lähes puolet vastanneista arvioi työssäjaksamisensa hyväksi tai erittäin hyväksi, mutta yli 20 % heikoksi tai huonoksi (kuvio 80). Syksyn osalta tilanne oli hieman kevättä paremmalla tasolla, kun yli 60 % vastasi työssäjaksamisensa olleen hyvä tai erittäin hyvä ja alle 20 % oli kokenut työssäjaksamisensa huonoksi tai heikoksi.

Kuvio 80. Työssäjaksaminen.

Työhön käytetty aika oli yhteydessä työssäjaksamiseen. Mitä enemmän aikaa työhön käytettiin, sitä heikommaksi työssäjaksaminen kävi. Myös verkko-opetuksen lisääntyminen oli yhteydessä työssäjaksamisen heikentymiseen sekä keväällä että syksyllä.

Etäopetus vaatii opettajalta enemmän suunnittelu-aikaa kuin normaali opettaminen. Lisäksi oppilaan oppimisen arviointi heikkenee. Koen myös, että aito kohtaaminen heikkenee opettajan ja oppilaan välillä.

Keväällä opetukseen, opetuksen sisällön suunnitteluun, oppijoiden tuotosten palautteeseen sekä oppimateriaalin valmisteluun käytettävän ajan kasvu sekä koteihin suuntautuvan yhteydenpidon lisääntyminen olivat yhteydessä työssäjaksamisen heikentymiseen. Uusiin työvälineisiin perehtymiseen käytettävän ajan kasvu oli yhteydessä työssäjaksamisen heikkenemiseen. Opetusmateriaalien tekoon ja tuen puutteisiin poikkeusaikana otettiin kantaa myös avovastauksissa.

Haastavaa on ollut digitoida ja valmistaa opetusmateriaaleja etäopetusta varten (oppiaineena suomalainen viittomakieli). Omat laitteet, oma osaaminen ja omat kanavat ovat olleet avainasemassa. Se vähän harmittaa, että työnantajaa ei kiinnosta pätkääkään, kuinka paljon olen esimerkiksi opetusvideoita tehnyt verkkoon. Vielä vähemmän työnantajaa on kiinnostanut se, kuulunko riskiryhmään vai en, ja kuinka arki tämän kaiken keskellä sujuu.

Myös sivutoimisten tuntiopettajien saamalla tuella oli merkitystä työssäjaksamiseen. Esihenkilön riittäväksi koettu tuki sekä lähi- ja etäopetuksessa että muussa työssä olivat yhteydessä hyvään työssäjaksamiseen keväällä ja syksyllä. Kollegojen ja työyhteisön tuki lähiopetuksessa oli yhteydessä sekä keväällä että syksyllä työssäjaksamisen kohentumiseen. Syksyllä kollegoiden ja työyhteisön riittävä tuki muussa työssä oli yhteydessä hyvään työssäjaksamiseen. Verkostoilta saatu tuki oli keväällä ja syksyllä yhteydessä työssäjaksamisen vahvistumiseen.

Henkisesti tämä ajanjakso on ollut todella raskas. Koen jääneeni yksin ja että minulla on ollut liikaa vastuuta ryhmäläisten terveydestä. Koen, etten ole saanut riittävästi tukea ja jatkuva, pitkittynyt stressi vaikuttaa negatiivisesti mielenterveyteeni ja työssäjaksamiseen.

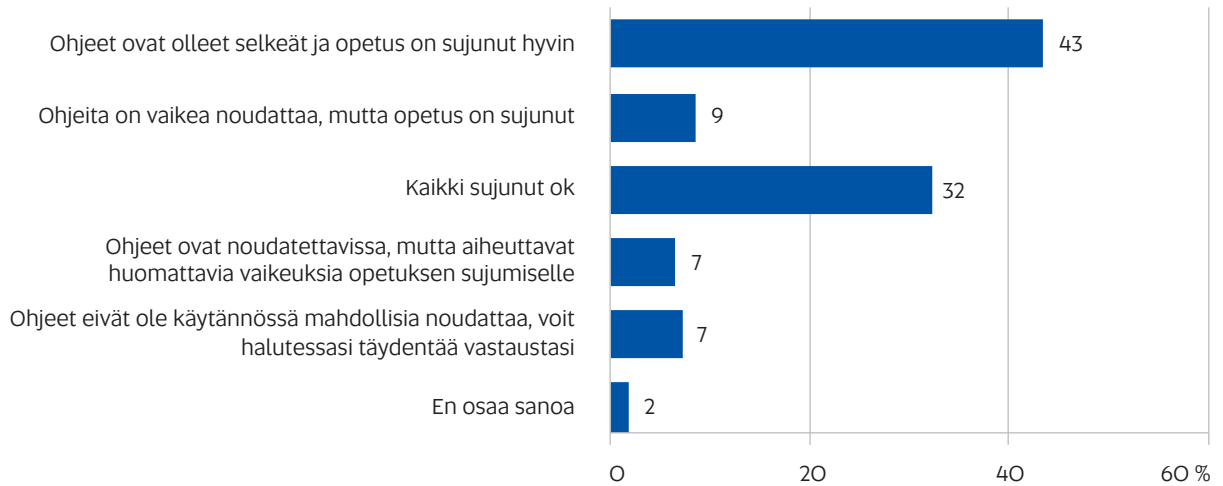

Kollegoiden puuttuminen näkyy selvästi. Zoominkin käytön opetti poikaystävä vapaa-ajallamme.

Syksyllä hyvään työssäjaksamiseen oli yhteydessä oppilaitoksen syyslukukaudelle antamat opetusjärjestelyitä koskevat selkeät ja toimivat ohjeet. Yli 40 % vastaajista arvioi syyslukukaudelle annettujen ohjeiden olleen selkeitä ja opetuksen sujuneen hyvin ohjeita noudattaen (kuvio 81). Noin kolmasosa vastaajista vastasi kaiken sujuneen ohjeiden kanssa riittävän hyvin. Kuitenkin vastanneista 14 % kuvaili

ohjeiden aiheuttaneen huomattavia vaikeuksia opetuksen sujumiselle tai että ohjeita ei ollut käytännössä mahdollista lainkaan noudattaa. Vastaajat kuvailivat ohjeistusten vaikutuksen koskeneen eri tavoin erilaisia opetettavia aineita ja vaihdelleen myös kuntien ja oppilaitosten välillä.

Kuvio 81. Oppilaitoksen syyslukukaudella antamien opetusjärjestelyitä koskevien ohjeiden toimivuus.

Tanssin opettaminen on erittäin vaikeaa, jos ei saa koskettaa toista ja pitää pysyä metrien päässä ja maskien takana.

Maskit ja turvavälit puhallinsoitossa + lasten kanssa ei välillä mitenkään tapahdu.

Opetan kolmessa eri kansalaisopistossa ja kaikissa opistoissa on erilaiset käytännöt poikkeusoloissa. Yhtenäisyyttä odottaisin.

Osa opettajista kuvaili vastuun ohjeista ja niiden noudattamisesta olevan pitkälti opettajalla. Jotkut vastaajista kuvailivat, ettei ohjeita ollut juurikaan saanut, kun taas toisilla oli kokemus siitä, että ohjeistusta saattoi tulla jopa liikaa liian monelta taholta.

Ei ole annettu tarkkoja ohjeita, vaan on itse pitänyt päättää kuinka noudattaa korona-ohjeistuksia ja itse pitää päättää pitääkö käyttää maskia yms. tai kokoontuuko yli 20hlö kurssit.

Oppilaitoksen työturvallisuuteen liittyvien valtakunnallisten ohjeiden hyvä toteutuminen oppilaitoksessa sekä kokemus siitä, että työnantaja oli huolehtinut henkilöstön työturvallisuudesta, olivat yhteydessä hyvään työssäjaksamiseen sekä syksyllä että keväällä. Moni vastaaja koki puutteet työturvallisuudesta huolehtimisessa työnantajan välinpitämättömyytenä ja jopa oman työn arvostuksen vähättelynä.

Kieltämättä oman terveyden uhallalla työskennellään, vaikka alueen koronatilanne on taas hyvä. Kuulun riskiryhmään, vaan eipä ole kysely sivutoimisen opettajan turvallisuuden perään millään tavoin. Kertoo karua kieltä myös sivutoimisten opettajien asemasta yleisemminkin.

Turvavälejä ja hygieniää koskevien valtakunnallisten ohjeiden hyvä toteutuminen oli yhteydessä hyvään työssäjaksamiseen sekä keväällä että syksyllä.

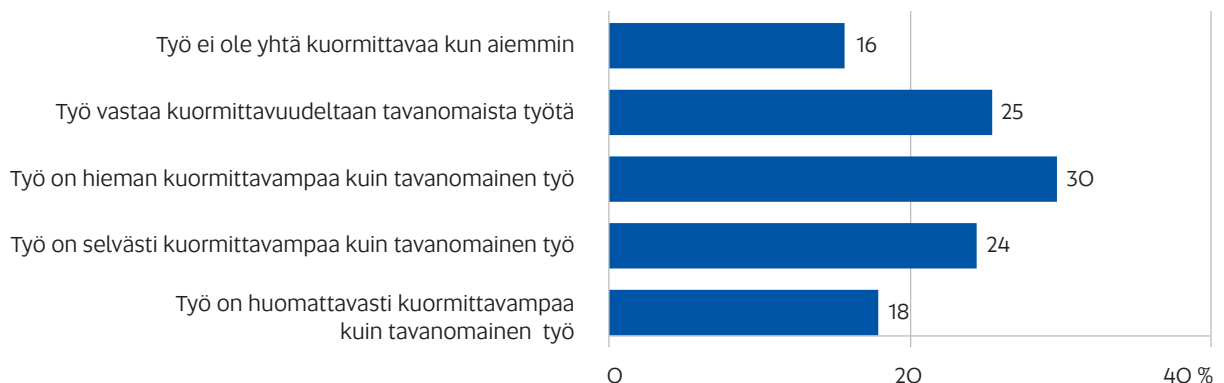

1,5 metrin turvaväli pienten lasten opetuksessa. Vaatisi mm., että osa lapsista olisi eri huoneessa.

Keväällä, kesällä tai syksyllä kohdattu negatiivinen kokemus, kuten tuntimäärän pienentyminen, lomautetuksi joutuminen, työn osa-aikaistuminen tai työn loppuminen, oli yhteydessä työssäjaksamisen huonontumiseen syksyllä. Lisäksi riittävät ja hyvin toimivat työvälineet ja ohjelmistot olivat yhteydessä hyvään työssäjaksamiseen.

Kevään heikko työssäjaksaminen oli yhteydessä digitaalisen ja poikkeusoloihin soveltuvan pedagogisen osaamisen lisääntymiseen. Huono työssäjaksaminen oli lisäksi yhteydessä siihen, että poikkeusajalta saatuja kokemuksia ja osaamista ajateltiin voitavan hyödyntää merkittävästi myös tulevaisuudessa.

Työn kuormittavuus oli yhteydessä työssäjaksamisen heikkenemiseen keväällä ja syksyllä. Tuntiopettajat kokivat poikkeusajan aikana työn tavallista kuormittavampana. Kuormittavimmaksi työ koettiin keväällä, jolloin vastaajista 18 % arvioi työn olevan huomattavasti tavanomaista työtä kuormittavampaa (kuvio 82). Noin neljäsosa vastaajista arvioi työn selvästi tavanomaista kuormittavammaksi ja 30 % hieman tavanomaista työtä kuormittavammaksi. Neljäsosa vastaajista vastasi työn kuormittavuuden olevan tavanomaisella tasolla ja 16 % vastasi, ettei työ ole yhtä kuormittavaa kuin aiemmin.*

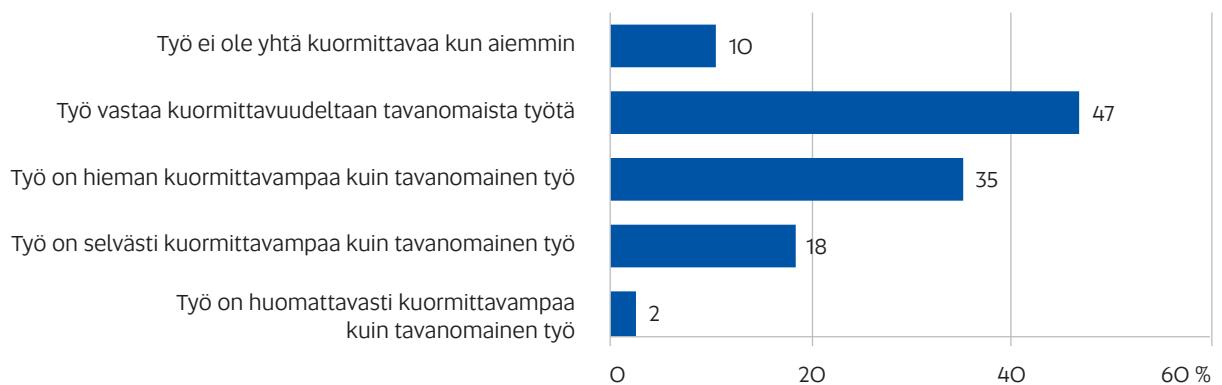
Kuvio 82. Työn kuormittavuus, kevät. *Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Yksi vastaajista kuvailee kevään äkillisen siirtymän etäopetukseen olleen merkittävä tekijä kuormittavuuden kokemuksen kasvun taustalla.

Keväällä olin kuormittunut, sillä aivan yhtäkkiä tuli oppia nopeasti etäopetuksen järjestäminen verkossa. Syksyllä olen voinut huomattavasti paremmin, sillä nyt osaan käyttää etäopetukseen tarvittavaa tekniikkaa ja etäopetus on tullut tutuksi opetuksen järjestelytavaksi.

Syksyllä lähes puolet vastaajista koki työn kuormittavuuden vastaavan tavanomaista työtä (kuvio 83). Tavanomaista työtä hieman kuormittavammaksi työn arvioi syksyllä 35 % vastaajista. Lähes 20 % koki työn olevan tavallista kuormittavampaa ja 2 % vastaajista arvioi työn olleen huomattavasti tavallista kuormittavampaa. Joka kymmenes vastaajista kuitenkin koki, ettei työ ollut yhtä kuormittavaa kuin aiemmin.*

Kuvio 83. Työn kuormittavuus, syksy. *Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Työn kuormittavuuden kokemus keväällä oli yhteydessä siihen, että vastaaja oli keväällä joutunut lomautetuksi, tuntimäärä oli pienentynyt, työ oli osa-aikaistettu tai työ oli kokonaan loppunut.

Työhön käytetyn ajan kasvu ja heikko työssäjaksaminen olivat yhteydessä kuormittavuuden kokemuksen vahvistumiseen sekä keväällä että syksyllä. Kokonaistyöajan kasvun lisäksi yksittäisiin työtehtäviin käytetyn ajan lisääntyminen oli yhteydessä suurempaan kuormittavuuden kokemukseen. Keväällä verkko-opetuksen määrän ja opetukseen käytetävän ajan kasvaessa sekä lähiopetuksen määrän vähentyessä kuormittavuuden kokemus lisääntyi. Keväällä työyhteisön sisäisen yhteydenpidon lisääntyminen oli yhteydessä kuormittavuuden kokemuksen vahvistumiseen. Myös oppijoiden tuotosten palautteeseen käytetyn ajan lisääntyminen oli vahvistanut kuormittavuuden kokemusta keväällä.

Syksyllä lisääntynyt turvallisen oppimisympäristön järjestyihin käytettävä aika oli yhteydessä kuormittavuuden kokemuksen kasvuun. Opetustiloihin liittyvät muutokset ja syyslukukaudelle annetut opetusjärjestelyitä koskevat ohjeistukset olivat syksyllä yhteydessä kuormittavuuden kokemuksen vahvistumiseen. Mikäli saadut ohjeet olivat selkeät ja käytännön opetustilanteissa toteutettavissa, oli työn kuormittavuuden kokemus vähäisempi. Jos taas ohjeet hankaloittivat opetustyötä tai olivat peräti käytännössä mahdottomia toteuttaa, näkyi tämä kuormittavuuden kokemuksen kasvuna.

Opetuksen sisällön suunnitteluun ja oppimateriaalin valmisteluun käytettävän ajan kasvu olivat yhteydessä kuormittavuuden kasvuun sekä keväällä että syksyllä. Koteihin ja oppijoihin suuntautuvan yhteydenpidon lisääntyminen oli yhteydessä kuormittavuuden kokemuksen vahvistumiseen sekä keväällä että syksyllä. Uusiin työvälineisiin perehtymiseen käytetyn ajan lisääntyminen ja toiminnan uudelleen suunnittelu oli yhteydessä kuormittavuuden kasvuun keväällä ja syksyllä. Vastaajat kuvailivatkin epävarmassa tilanteessa varautumisen kuormittavuutta.

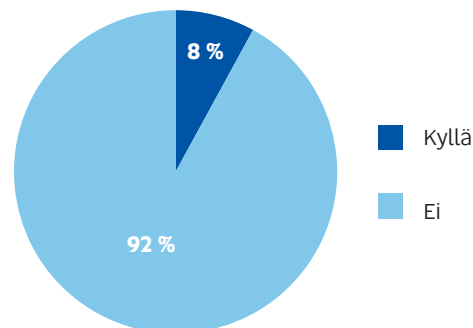

Koordinointi ja B- ja C-suunnitelmien jatkuva pyörittäminen on uuvuttavaa.

Työtehtäviin saadun tuen koettiin vähentävän työn kuormittavuutta. Esihenkilön riittävä tuki etäopetuksessa oli yhteydessä vähäisempään kuormittavuuden kokemukseen sekä keväällä että syksyllä. Syksyllä esihenkilön ja kollegoiden sekä työyhteisön riittäväksi koettu tuki muussa työssä oli yhteydessä vähäisempään kuormittavuuden kokemukseen. Työhön soveltuvat työvälineet olivat yhteydessä pienemmän kuormittavuuden kokemuksen kanssa keväällä. Toisaalta kuormitusta lisäsivät työt häiritsevät laitteet ja ohjelmistot.

Kuormituksen positiivinen puoli oli se, että merkittävä kuormittavuuden kokemus keväällä oli kuitenkin yhteydessä digitaalisen osaamisen ja poikkeusoloihin soveltuvan pedagogisen osaamisen lisääntymisen kokemuksiin.

Työtehtäviin käytetyn ajan kasvu ja oppituntien väheneminen aiheutti erityisesti tuntiopettajille hankalan tilanteen. Koska tuntiopettajille maksetaan palkkaa vain pidetyistä tunneista, ja tämän vuoksi esimerkiksi lisääntynyt suunnittelutyö ei näy palkassa lainkaan. Sivutoimisina työskentelevistä opettajista vain 8 % oli saanut korvausta lisääntyneestä työmäärästään (kuvio 84). Vastaajat kertoivatkin palkkottoman työn määrän kasvaneen poikkeusjärjestelyiden aikana.

Kuvio 84. Mikäli työmääräsi on lisääntynyt, oletko saanut lisäkorvauksen?

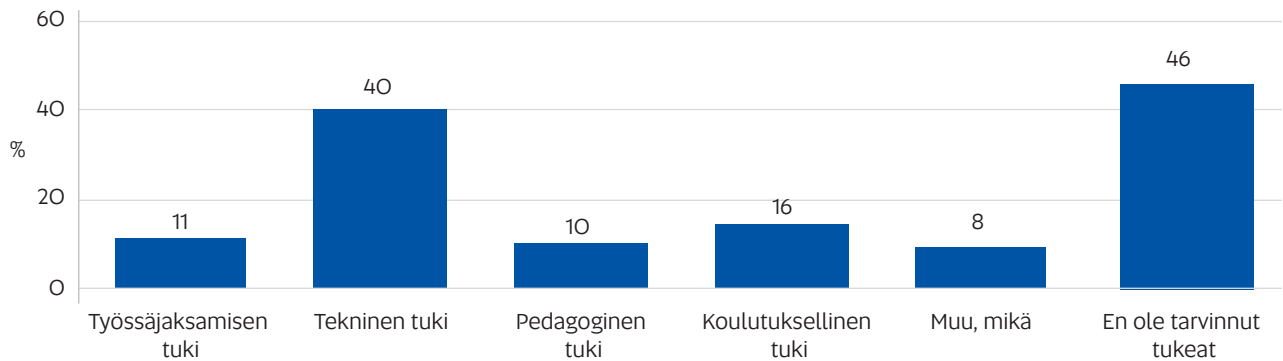

Oppilaitos edellyttää valmiutta pitää samanaikaisesti lähi- ja etäopetusta. Lisäkorvauksia tuplatyöstä ei makseta.

Tuki ja osaamisen lisääntyminen

VASTAAJISTA LÄHES puolet kertoi, ettei ollut tarvinnut poikkeusjärjestelyjen aikana lainkaan tukea työssään (kuvio 85). Tuen tarve olikin sivutoimisilla tuntiopettajilla kokonaisuudessaan muita tarkasteltuja ryhmiä pienempi ja niiden joukko, jotka eivät olleet tarvinneet tukea lainkaan, oli huo-

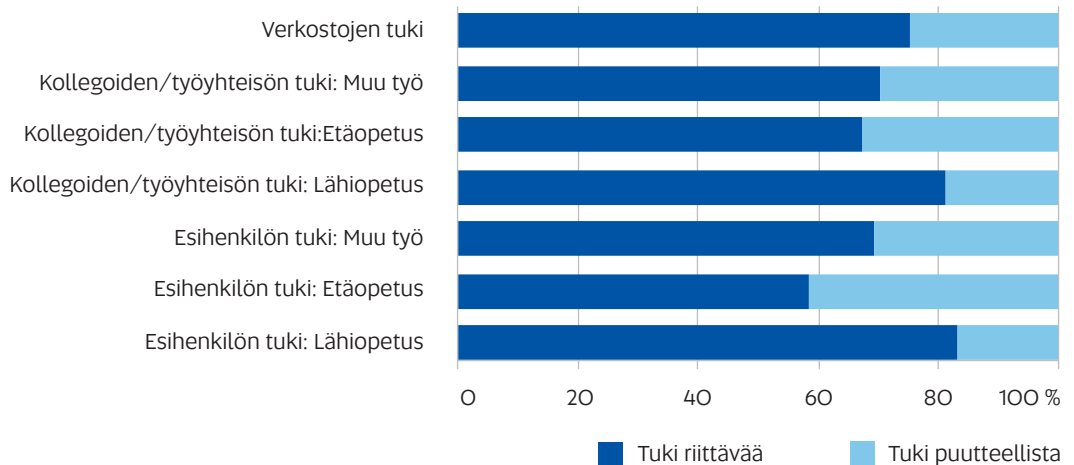
mattavan suuri (46 %). Vastaajista 40 % oli kuitenkin tarvinnut teknistä tukea ja 16 % koulutuksellista tukea.* Lisäksi vastaajat kertoivat tarvinneensa tukea opetustilojen turvallisten järjestelyjen kanssa sekä vertaistukea kollegoiltaan.

Kuvio 85. Työtehtäviin tarvittu tuki. *Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Suurin osa vastaajista arvioi saamansa tuen riittäväksi (kuvio 86). Puutteellisimmaksi oli koettu esihenkilön tuki etäopetuksessa, jonka oli arvioinut riittämättömäksi vastaajista yli 40 %. Kollegoilta ja työyhteisöltä saadun tuen

etäopetukseen koki puutteelliseksi noin joka kolmas vastaaja. Tukea etäopetuksen järjestämiseen olisikin kaivattu enemmän.

Kuvio 86. Työtehtäviin saatu tuki.

Vastauksissaan sivutoimiset tuntiopettajat kuvailivat hyvin erilaisia lähtökohtia etäopetuksen järjestämiselle ja siihen liittyvän tuen saamiselle.

Tunnen olevani entistä enemmän "pihalla", kun on kyse verkko-opetuksesta. Työnantaja olettaa, että kaikilla on kotona tarvittavat välineet etäopetukseen ja myös kyky käyttää niitä. Koulutusta on saanut minimaalisen vähän; oletetaan, että kaikille on tuttua tietokoneen monipuolinen käyttö.

Etäopetukseen, jos sellaista haluaa järjestää, pitää olla omat laitteet ja tilat sekä tietämys hankkia itse. Loppukeväästä tuli jotain koulutusta, mutta se ei enää kiinnostanut, koska meidän työsuhteet oli jo päätetty.

Vastaajista muutamat kuitenkin kokivat, että tukea ei ollut ollut tarjolla juuri lainkaan. Useat kokivat jääneensä täysin yksin esimerkiksi etäopetukseen liittyvien teknisten asioiden opettelu kanssa. Erityisesti tuntiopettajien tukemiseen kohdistetut resurssit vaikuttivatkin olleen joillakin oppilaitoksilla melko vähäiset.

En ole ollut selvillä minkälaista tukea olisi ollut saatavilla, missä ja kenelle suunnattua tukea.

Tilanne on ollut vaikea ja vakihenkilöstö on varmasti tehnyt parhaansa ja työskennellyt paineen alla, mutta tämä kriisi on todistanut sen, miten riittämättömällä ohjauksella ja tukiresursseilla tuntiopettajat työskentelevät. Olemme suoraan sanoen normaalisti heitteillä, kukin tekee mitä itse lystää ilman, että kukaan edes koskaan kysyy, miten menee. Vastuut oppimisesta ja oman työn johtamisesta ovat kovat eikä niitä jaa kukaan.

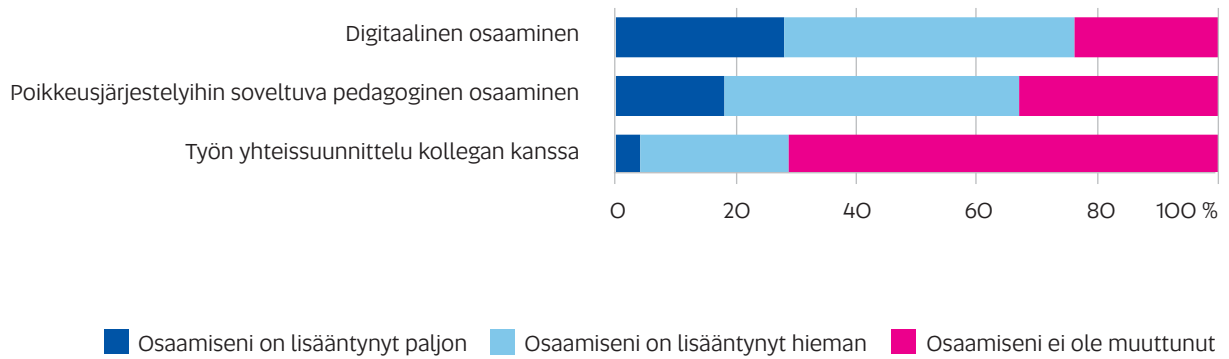
Yksi vastaajista nostaa esille huomion oppilaitosten erilaisista valmiuksista etäopetukseen siirtymisessä ja opettajien tukemisessa tässä siirtymässä.

Eri oppilaitoksissa (ja kunnissa) on hyvin erilaiset valmiudet ja halukkuus siirtyä etäopetukseen. Toisaalla etäilyyn siirtyminen oli itsestään selvyys ja siihen sai työnantajalta tukea, jopa välineistöä. Toisaalla taas laitettiin automaattisesti lappu luukulle, kysymättä opettajilta, saati oppilailta.

Poikkeuksellisen ajan ja erikoisjärjestelyiden positiivinen puoli oli, että vastaajien osaaminen oli lisääntynyt. Vastaajista noin 75 % koki digitaalisen osaamisensa lisääntyneen ja lähes 70 % arvioi poikkeusjärjestelyihin soveltuvan pedagogisen osaamisensa lisääntyneen (kuvio 87). Sivutoimi-

set tuntiopettajat kokivat osaamisensa lisääntyneen vähiten työn yhteissuunnittelussa kollegan kanssa, jonka saralla alle 30 % vastaajista koki oman osaamisensa lisääntyneen. Lisäksi vastaajat kuvailivat ajankäytön ja tuntisuunnittelun taitojen vahvistuneen.

Kuvio 87. Osaamisen lisääntyminen.

Riittävä tuki etäopetukseen sekä työyhteisöltä ja kollegoilta että esihenkilön taholta oli yhteydessä siihen, että poikkeusjärjestelyistä kertynyttä osaamista ja kokemuksia koettiin voitavan jatkossa hyödyntää enemmän.

Lisääntyneistä työtehtävistä opetukseen käytettävän ajan kasvu oli yhteydessä poikkeusoloihin soveltuvan pedagogisen osaamisen kasvuun. Verkko-opetuksen määrän kasvu sekä opetuksen sisällön suunnitteluun ja oppimateriaalin valmisteluun käytettävän ajan kasvaminen olivat yhteydessä osaamisen vahvistumiseen sekä poikkeusoloihin soveltuvassa pedagogisessa että digitaalisessa osaamisessa. Työhön käytetyn kokonaisajan kasvu ja heikentynyt työssäjaksaminen olivat yhteydessä kokemuksiin digitaalisen osaamisen ja poikkeusoloihin soveltuvan pedagogisen osaamisen lisääntymisestä.

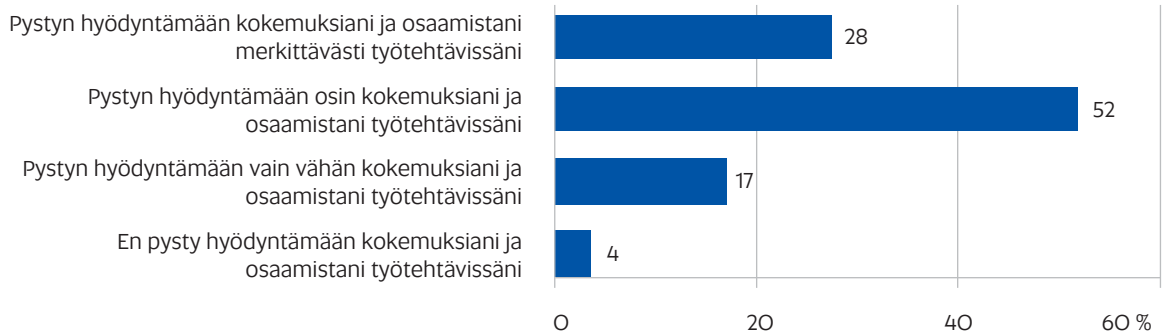
Yhteydenpidon kasvu työyhteisössä ja työnohjaukseen käytetyn ajan lisääntyminen olivat yhteydessä osaamisen kertymiseen työn yhteissuunnittelussa kollegan kanssa. Sekä

oppijoiden tuotosten palautteeseen käytettävän ajan kasvu että yhteydenpidon lisääntyminen oppijoiden suuntaan taas olivat yhteydessä poikkeusoloihin soveltuvan pedagogisen osaamisen vahvistumiseen.

Toiminnan uudelleen suunnittelun määrän kasvu oli yhteydessä kokemuksiin sekä digitaalisen osaamisen ja poikkeusoloihin soveltuvan pedagogisen osaamisen vahvistumisesta että osaamisen kertymiseen työn yhteissuunnittelussa kollegan kanssa.

Sivutoimisista tuntiopettajista lähes 30 % kertoi pystyvänsä hyödyntämään kertynyttä osaamista ja kokemuksia tulevaisuudessa merkittävästi. Hieman yli puolet koki pystyvänsä hyödyntämään saatuja kokemuksia ja oppimaansa työtehtävissä tulevaisuudessa ainakin osittain (kuvio 88). Vastaajista 17 % arvioi voivansa hyödyntää kokemuksia ja osaamista vain vähän. Vain 4 % vastaajista kertoi, ettei pysty hyödyntämään saatua kokemusta ja oppimaansa työtehtävissään tulevaisuudessa lainkaan.

Kuvio 88. Poikkeusjärjestelyistä saatujen kokemusten ja osaamisen hyödynnettävyys jatkossa.

Tulevaisuuden näkymiä

Useat vastaajat arvioivat etäopetuksen yleistyvän tulevaisuudessa ja mahdollistavan uusia toimintatapoja myös lähiopetuksen tueksi. Etäopetuskokemuksen nähtiin tarjoavan oppilaitokselle hyötyä muun muassa palveluiden monipuolistamisen näkökulmasta.

Todennäköisesti etäopetusta jatketaan ja kehitetään edelleen. Se jää pysyväksi työtavaksi.

Uusi normaali muuttaa ehkä lähiopetuksen luonnetta monimuotoisemmaksi opetukseksi.

Yleisesti taideopetuksessa uskon, että etäopetuksesta saatu oppi hyödynnetään jatkossa myös vapaa-ajan taideharrastuksissa. Etäpedagogiikka on kehittynyt ja hyviä käytäntöjä jaetaan ja halutaan jatkaakin. Etäopetuskoulutusta ja kokemusta saaneet ovat varmasti jatkossa etulyöntiasemassa palveluntarjoajina. Lähiopetus taiteessa on toisinaan olennaista, mutta etäopetuksellakin on paikkansa ja puolensa.

Jotkut vastaajista olivat huolissaan oman opetuksensa jatkuvuudesta opetettavan aineen luonteen vuoksi. Oppilaitoksissa opetettavat asiat ovat merkittäväällä tavalla sidoksissa fyysiseen oppilaitoksessa sijaitsevaan opiskeluympäristöön ja välineistöön. Näille etäopetukseen siirtyminen oli erityisen haastavaa, jollei mahdotonta.

Siirrytään mahdollisuuksien mukaan etäopetukseen, mutta pelkoa on siitä, että käsityöryhmien toteutuma näin ollen vähenee. Osaamista tulee kehittää sekä opettajilla että opiskelijoilla, kiinnostuksen tasoa pitäisi pysyt nostamaan.

Etäopetusta pidettiin näppäränä ja joustavana ratkaisuna oppijoiden näkökulmasta ja osa vastaajista oli huomannut etäopettamisen helpottuneen ja normalisoituneen opettamisen tapana kevään alkusysäyksen jälkeen.

Oppilaat ja heidän vanhempansa saattavat kokea etätunnit helppoina ratkaisuin kiireisen arjen keskellä ja toivoa enemmän etäyhteyksien kautta pidettäviä tunteja.

Etäopetusta tullaan varmasti hyödyntämään normaaliaikanaikin jossain määrin. Olen myös huomannut soitonopetuksessa, että kevään etäopetuskauden jälkeen esim. äänitiedostojen tai videoiden lähettämisestä whatsappilla on tullut arkipäiväisempää.

Toisaalta sivutoimiset tuntiopettajat olivat muita tarkasteltuja ryhmiä huolestuneempia oman työnsä jatkuvuudesta esimerkiksi ryhmäkokojen pienenemisen ja oppilaitosten heikon taloustilanteen vuoksi.

Ryhmäkoot pienenevät. Etäopetus lisääntyy myös teatteritaiteen opetuksessa. Uudet pedagogiset ratkaisut, lisäkoulutusta, uudet rakenteet. Taiteen ja kulttuurin saralla erittäin heikko tilanne. Mikä on teatterin tulevaisuus ylipäänsä? Tulevaisuus huolettaa."

Luultavasti opetustunnit vähenevät entisestään, mikä tarkoittaa, että tuntiopettajia ei tarvitse.

Etätyötä tehdään enemmän. Muutoksia tulee enemmän ja useammin, mihin on sopeuduttava. Työn jatkuminen on tuntiopettajille epävarmempaa.

Sivutoimiset tuntiopettajat toivoivat muutosten keskellä heidän työssäjaksamisensa tukemiseen kiinnitettävän aiempaa enemmän huomiota ja työtä kehitettävän pitkäjänteisemmällä otteella.

Opettajien jaksamista ajatellen, olisi syytä kehittää pitkän aikavälin "digijaksamisen" - strategia, jolla painotetaan juuri kunkin opettajan omaan työhön olennaisesti liittyviä rutiineja ja työvälineiden käytön osaamista, sekä vältetään turhaa informaatiokohinaa ja turhia muutoksia.

Yhteenveto

Pandemian aiheuttama poikkeuksellinen aika vaikutti merkittävästi taiteen perusopetuksen ja vapaan sivistystyön toimintaan. Keväällä monella kansalaisopistossa ja taiteen perusopetuksen yleistä oppimäärää tarjoavassa oppilaitoksessa työskennelleillä työt loppuivat, työ osa-aikaistui, tuntimäärä pieneni tai henkilö joutui lomaautetuksi. Etenkin sivutoimisten opettajien asema vaikeutui entisestään poikkeuksellisen ajan keskellä ja monen työtilanne heikkeni keväällä oleellisesti. Johtavassa asemassa sekä taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän oppilaitoksissa työskennelleiden työtilanne pysyi vakaampana. Syksyyn mennessä valtaosan työtilanne oli normalisoitunut ja osalla vastaajista tuntimäärä jopa suureni.

Vaikka työtilanne monilla heikkeni, sekä taiteen perusopetuksen oppilaitoksissa että kansalaisopistoissa useisiin työtehtäviin käytettävä aika lisääntyi. Tämä lisäsi työn kuormittavuutta ja heikensi työssäjaksamista etenkin kevään, mutta myös syksyn osalta. Työn määrän lisääntymisestä maksettiin korvausta vain harvoille. Erityisesti sivutoimisille tuntiopettajille tilanne oli vaikea, sillä he saavat palkkaa vain pidetyistä oppitunneista.

Samanaikaisesti työmäärän kasvun kanssa oppituntien ja lähiopetuksen määrä väheni ja verkko-opetuksen määrä kasvoi. Etäopetukseen siirtyminen tuotti erilaisten lähtökohtien vuoksi haasteita niin työvälineiden kuin etäopetukseen soveltuvan pedagogiikan osalta. Johtavassa asemassa olevilla oli useimmiten käytössään työnantajan välineet ja he olivat pääosin tyytyväisiä välineistönsä. Kuitenkin opettajista vain pienellä osalla oli käytössään työnantajan välineet ja osa kertoiikin työvälineistönsä olevan puutteellinen ja jopa haittaavan työntekoa. Myös joidenkin oppijoiden heikot etäopiskeluvälineet ja -valmiudet nousivat opettajien huolenaiheeksi.

Jatkuva suunnittelun, ennakoinnin ja tiedottamisen tarve sekä monet muutosasiat näkyivät johtavassa asemassa olevien tilanteessa. Työhön käytetty aika kasvoi huomattavasti ja työn kuormittavuuden kokemus vahvistui. Keväällä työ koettiin merkittävästi tavanomaista kuormittavampana, eikä tilanne juuri helpottanut syksyyn mennessä.

Haasteista huolimatta poikkeuksellinen ajanjakso näyttää olleen ennen kaikkea oppimisen aikaa. Niin kansalaisopistojen ja taiteen perusopetuksen oppilaitosten henkilöstö kuin johtavassa asemassa olevatkin kuvailivat työn muutosten kasvattaneen osaamista useammalla osa-alueella. Erityisesti laitteisiin ja ohjelmistoihin liittyvä digitaalinen osaaminen sekä poikkeukselliseen aikaan soveltuva pedagoginen osaaminen lisääntyivät. Kertynyttä osaamista koettiin voitavan hyödyntää työtehtävissä tulevaisuudessa ja poikkeusajalla opitut uudet taidot ja käytännöt nähtiin mahdollisuutena oppilaitosten toiminnan monipuolistamiselle ja uudistamiselle. Esimerkiksi etäopetus käytännön mahdollisen yleistymisen myötä opetuksen saavutettavuus voi entisestään parantua.

Työterveyslaitoksen raportissa Hyvinvointia työstä 2030-luvulla muistutetaan jatkuvan oppimisen läpi työuran olevan erityisen tärkeää opettajille, esimiehille, henkilös-

tön kehittäjille ja kaikille niille, jotka edistävät muiden uuden oppimista (Työterveyslaitos 2020, 26). Kyselyn mukaan saadulla tuella oli merkitystä sekä uuden oppimiselle, työn kuormittavuuden kokemukselle että työssäjaksamiselle.

Työn muuttuessa onkin keskeistä, että muutosta vaaditaan kaikilta, muttei ketään jätetä yksin. Oppimisen tueksi olisi tärkeää löytää toimintatapoja, jotka kehittävät työntekijöitä, mutta eivät aiheuta liikaa kuormitusta. (Työterveyslaitos 2020, 26, 93.)

Poikkeuksellisen ajan keskellä eniten oli tarvittu teknistä tukea sekä koulutuksellista tukea. Saatua tukea koettiin pääosin riittäväksi, mutta osa vastaajista olisi kaivannut enemmän tukea etäopetuksen toteuttamiseen. Kokemukset ilman tukea jäämisestä korostuivat sivutoimisten tuntiopettajien joukossa. Etenkin kansalaisopistoissa työskentelevät korostivat työyhteisöltä ja kollegoilta saadun tuen merkitystä työssäjaksamisen tukena. Poikkeusajalla saatujen kokemusten jakaminen kollegoiden kanssa osoittautui tärkeäksi kaikkien tarkasteltujen ryhmien kohdalla. Työterveyslaitoksen mukaan koronapandemian kaltaiset vaikeasti ennakoitavat globaalit uhat korostavat työelämässä tarvetta muutosvalmiuteen ja psykologiseen turvallisuuteen. Uuden omaksu-
misen tueksi tarvitaan joustavia tukirakenteita ja toimintamalleja, jotta psyykkiseltä kuormitukselta vältytään. (Työterveyslaitos 2020.)

Kehitettävääkin kuitenkin on, ja koulutukselle olisi tarvetta. Muutosvalmiutta tulisi oppilaitoksissa lisätä, jottei kuormitus olisi niin suuri, kun toiminnan muutostarvetta tulee. Yksittäisen työntekijän vastuu omasta hyvinvoinnistaan tulee tulevaisuudessa korostumaan, mutta työkykyä ei saa jättää vain työntekijöiden ja heitä ympäröivien verkostojen varaan. "2030-luvun työelämässä nykyistäkin keskeisempää on työkyvyn ylläpitäminen ja erityisesti työelämässä selviämiseen riittävä mielenterveys sekä osaamisen jatkuva kehittäminen." (Työterveyslaitos 2020).

Toisaalta poikkeuksellinen toiminnan muutos nosti esiin lähiopetuksen arvostuksen sekä muut jo ennestään toimivat käytännöt. Oppilaitosten toiminnallaan tarjoamien säännöllisten sosiaalisten kohtaamisten ja rutiinien merkitys korostuivat poikkeuksellisen ajan keskellä. Oppilaitosten toiminnan jatkumisella onkin ollut iso merkitys niin yksilölle kuin perheillekin arjen jatkumossa. Tähän tarpeeseen kansalaisopistot ja taiteen perusopetus haluavat vastata toimintaansa edelleen kehittäen.

Poikkeusaikojen vaikutukset taiteen perusopetuksen ja vapaan sivistystyön toimintaan ovat kauaskantoiset. Vastaajat kantoivat huolta oppilasmäärien vähenemisestä ja tästä oppilaitoksille aiheutuvista taloudellisista haasteista. Osa näki myös oman työnsä jatkuvuuden olevan epävarmaa. Taiteen perusopetuksen oppilaitosten ja vapaan sivistystyön opettajat ovat paljon vartijoina puhuttaessa elinikäisestä oppimisesta ja monipuolisesta opetuksesta kaikilla aloilla ja kaikille opiskelijaryhmille.

Lähteet

Opetushallitus 2020, Opettajat ja rehtorit Suomessa 2019: Vapaa sivistystyö. Raportit ja selvitykset 2020:15. Saatavilla:

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/opettajat_ja_rehtorit_suomessa_2019_vapaa_sivistystyo.pdf

Opetushallitus 2021, Opettajat ja rehtorit Suomessa: Taiteen perusopetuksen opettajat. Raportit ja selvitykset 2021:6. Saatavilla:

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/31646372_OPH_Opettajat_ja_rehtorit_Suomessa_2019_Taiteen_perusopetus_verkkojulkaisu_21_04_19.pdf

Työterveyslaitos 2020, Hyvinvointia työstä 2030-luvulla. Toim. Kokkinen Lauri. Saatavilla:

<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140712/Hyvinvointia%20ty%C3%B6st%C3%A4%202030-luvulla.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

LOPUKSI

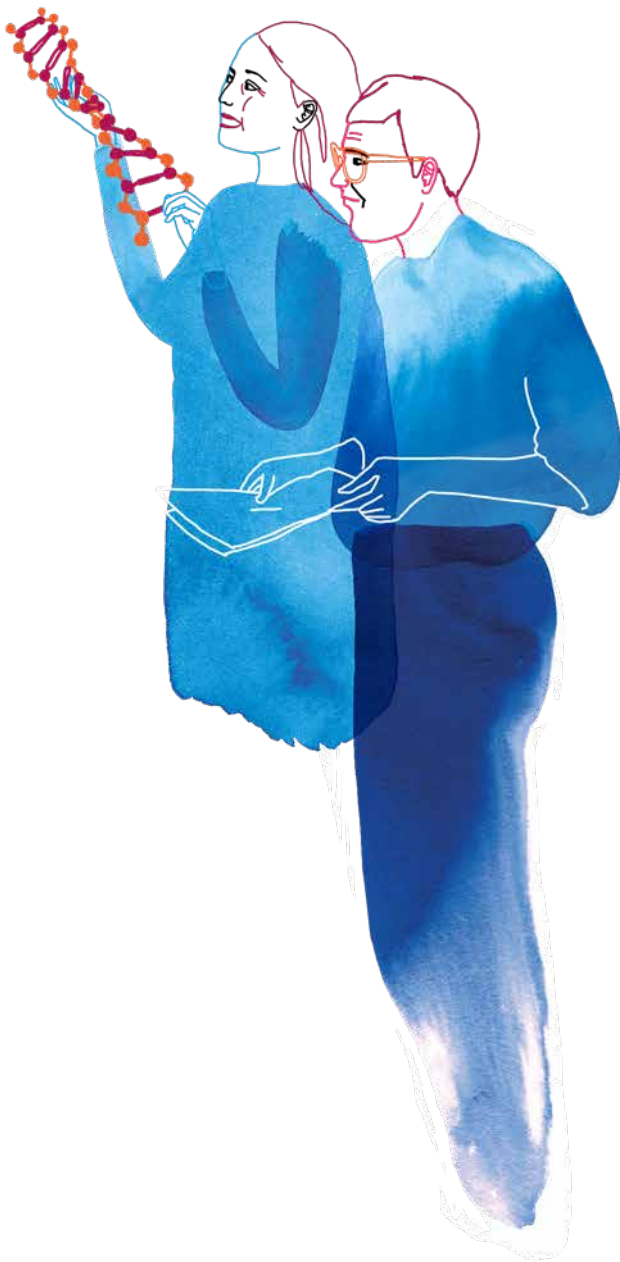
Kohti uutta – vapaa sivistystyö ja taiteen perusopetus näkyy ihmisen arjessa

Koronavirustilanne vaatii edelleen erityisiä järjestelyjä ja varautumista syyslukukauteen 2021. Samalla koulutuksen järjestäjät ja koulut suunnittelevat miten paikataan oppimis- ja hyvinvointivajetta ja lisätään tukea oppijoille oppimiseen ja hyvinvointiin sekä rakennetaan tulevaisuuteen uskoa.

Ohjausryhmän suosituksia:

- ▶ Vapaan sivistystyön ja taiteen perusopetuksen merkitystä yhteiskunnalle ja yksilölle sekä koulutusten vaikuttavuutta on vahvistettava eri toimijoiden yhteistyöllä.
- ▶ Henkilöstön osaamisen kehittämistä on vahvistettava täydennyskoulutuksen avulla. Täydennyskoulutuksen tulee olla jokaisen saavutettavissa.
- ▶ Uudistuva johtaminen edellyttää koulutuksen järjestämisedellytysten turvaamista ja tukea koko henkilöstölle muuttuvissa tilanteissa.
- ▶ Laitteistojen ja välineiden hallinta tulee olla ajan tasalla ja tietotekninen osaaminen kunnossa.

Liitteet

<https://artsedu.fi/2021/05/oppilaat-ja-tyoyhteiso-ovat-tyossajaksamisen-voimavara/>

<https://artsedu.fi/2021/03/pandemia-muutti-toimintaympariston-ja-laajensi-tapoja-opettaa/>

<https://artsedu.fi/2021/08/tulevaisuuden-johtamistaitoihin-luovuutta-pandemia-ajasta/>

<https://www.oaj.fi/ajankohtaista/uutiset-ja-tiedotteet/2021/kansalaisopistojen-ja-taiteen-perusopetuksen-henkilosto-poikkeusaika-lisannyt-kuormitusta-mutta-myos-osaamista/>

<https://www.oaj.fi/ajankohtaista/blogiartikkelit/OAJ-blogi/2021/kansalais--ja-tyovaenopistot-ovat-kuntalaisten-sivistyksen-sydan/>

<https://www.opettaja.fi/tyossa/taiteen-perusopetus-on-nistui-korona-aikanakin/>

https://www.opettaja.fi/tyossa/korona-muutti-kansalaisopistojen-opetusta/?fbclid=IwAR27AokVaud_CisZv-TyU_7HLIJ5IPMOgOIEQa4HqrGEZmCDHsqxt8yQwnys

<https://kansalaisopistojenliitto.fi/blog/kansalaisopistot-ja-taiteen-perusopetus-poikkeusaika-lisannyt-kuormitusta-mutta-myos-osaamista/>

<https://kansalaisopistojenliitto.fi/kol/selvitykset/>

<https://kansalaisopistot.fi/kysely-opiskelusta-kansalaisopistossa-korona-aikana/>

Koulutus ja itsensä kehittäminen on kaikkien kansalaisten oikeus.

OAJ

SEURAA SOMESSA

Facebook/Twitter/Instagram

@oajry

OPETUSALAN AMMATTIJÄRJESTÖ OAJ